

**МІСТА І ГРОМАДИ,
ВІЛЬНІ ВІД ДОМАШНЬОГО
НАСИЛЬСТВА**

...

РОЛЬ І ЗАВДАННЯ ПОЛІЦІЇ В МІСЦЕВІЙ СИСТЕМІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Посібник для поліцейських уповноважених
підрозділів органів Національної поліції

2023

Схвалено та рекомендовано до друку Науково-методичної радою
Одеського державного університету внутрішніх справ
(Протокол № 4 від 24 листопада 2022 року)

Авторський колектив:

Альошкін С.В. — начальник управління дільничних офіцерів поліції Департаменту превентивної діяльності Національної поліції України, полковник поліції.

Бойчук К.Л. — регіональний координатор UNFPA.

Даценко О.В. — заступник начальника управління дільничних офіцерів поліції — начальник відділу превентивних заходів та протидії домашньому насильству Департаменту превентивної діяльності Національної поліції України, підполковник поліції.

Ковальова О.В. — професор кафедри адміністративної діяльності поліції факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, майор поліції.

Загальна редакція:

Блага А.Б. — завідувач кафедри цивільного та кримінального права і процесу юридичного факультету Чорноморського національного університету імені Петра Могили, доктор юридичних наук, доцент, тематичний експерт ФН ООН.

Рецензенти:

Корнієнко М.В. — проректор Одеського державного університету внутрішніх справ, полковник поліції.

Кузьмич Р.П. — т.в.о. начальника відділу дільничних офіцерів поліції управління превентивної діяльності ГУНП в Одеській області, полковник поліції.

Р-68 Роль і завдання поліції в місцевій системі запобігання та протидії домашньому насильству: посіб. / С.В. Альошкін, К.Л. Бойчук, О.В. Даценко, О.В. Ковальова / за заг. ред. А.Б. Благі. — К. : _____, 2023. — 221с.

Посібник призначений для поліцейських, які мають базові знання з питань запобігання та протидії домашньому насильству, зокрема щодо поняття, причин, наслідків, форм домашнього насильства, психологічних особливостей постраждалих осіб та кривдників тощо, та спрямований на формування усвідомлення ними важливості комплексного підходу до запобігання та протидії домашньому насильству, розуміння власної ролі та завдань у забезпеченні окремих елементів національної системи запобігання та протидії домашньому насильству, спонукання до відповідального ставлення до їх виконання тощо.

РОЛЬ І ЗАВДАННЯ ПОЛІЦІЇ В МІСЦЕВІЙ СИСТЕМІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Посібник для поліцейських уповноважених
підрозділів органів Національної поліції

2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	8
1. НАЦІОНАЛЬНА ТА МІСЦЕВА СИСТЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ	9
1.1. Ключові елементи національної системи запобігання та протидії домашньому насильству.....	9
1.1.1. Комплексний підхід (Integrated Policies).....	12
1.1.2. Запобігання, профілактика (Prevention).....	20
1.1.3. Захист і підтримка постраждалих осіб (Protection).....	34
1.1.4. Притягнення кривдника до відповідальності та зміна насильницької моделі його поведінки (Prosecution).....	43
1.2. Місцева система запобігання та протидії домашньому насильству: загальна характеристика та роль поліції.....	57
1.2.1. Система суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству у місті/ громаді.....	60
1.2.2. Уповноважені підрозділи органів Національної поліції у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та їх повноваження.....	70
1.2.3. Правове забезпечення взаємодії поліції з іншими суб'єктами запобігання та протидії домашньому насильству.....	88
2. РОЛЬ І ЗАВДАННЯ ПОЛІЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ОКРЕМИХ ЕЛЕМЕНТІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ	96

2.1. Роль і завдання поліції у забезпеченні комплексного інтегрованого підходу до подолання домашнього насильства та взаємодія з іншими суб'єктами у цьому напрямку діяльності.....	98
2.2. Роль і завдання поліції у запобіганні, профілактиці домашнього насильства та взаємодія з іншими суб'єктами у цьому напрямку діяльності.....	107
2.3. Роль і завдання поліції у забезпеченні захисту і підтримки постраждалих осіб та взаємодія з іншими суб'єктами у цьому напрямку діяльності.....	132
2.4. Роль і завдання поліції у забезпеченні притягнення кривдників до відповідальності та зміни їхньої поведінки, взаємодія з іншими суб'єктами у цьому напрямку діяльності.....	146
2.5. Особливості запобігання та протидії домашньому насильству під час війни.....	156
3. ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПРИ РЕАГУВАННІ НА ФАКТ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА СТОСОВНО ДИТИНИ АБО У ПРИСУТНОСТІ ДИТИНИ	166
3.1. Взаємодія між підрозділами поліції при реагуванні на факти домашнього насильства стосовно дитини або у присутності дитини.....	167
3.2. Взаємодія поліції з іншими суб'єктами при реагуванні на факт домашнього насильства стосовно дитини або у присутності дитини.....	178
ДОДАТКИ	190
КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ	217
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	220

ПЕРЕДМОВА

Свобода від насильства – одне із основоположних прав людини. Домашнє насильство – одне із розповсюджених щоденних правопорушень, реагування на яке вимагає небайдужості та професіоналізму уповноважених суб'єктів. Саме поліція відіграє одну із ключових ролей в системі запобігання та протидії домашньому насильству. Від небайдужості та професіоналізму її працівників безпосередньо залежить ефективність функціонування всієї системи запобігання та протидії домашньому насильству. Професіоналізм передбачає в тому числі розуміння власної ролі та завдань у системі, неухильне дотримання вимог законодавства та реагування на кожен випадок домашнього насильства з урахуванням комплексного, орієнтованого на потреби постраждалих осіб, підходу.

Даний посібник розрахований на поліцейських, які мають базові знання з питань запобігання та протидії домашньому насильству, зокрема щодо поняття, причин, наслідків, форм домашнього насильства, психологічних особливостей постраждалих осіб та кривдників тощо, та спрямований на формування усвідомлення ними важливості комплексного підходу до запобігання та протидії домашньому насильству, розуміння власної ролі та завдань в місцевій системі запобігання та протидії домашньому насильству за кожним із напрямів діяльності, спонукання до відповідального ставлення до їх виконання тощо.

Посібник складається з трьох змістовних частин, перша з яких спрямована на підвищення обізнаності та систематизацію знань поліцейських стосовно національної та місцевої системи запобігання та протидії домашньому насильству. Друга частина посібни-

ка розкриває роль і завдання поліції у забезпеченні окремих елементів національної системи запобігання та протидії домашньому насильству та особливості взаємодії з іншими суб'єктами за кожним із напрямів діяльності. Окремий акцент зроблений на типових помилках поліцейських під час оформлення матеріалів справ щодо вчинення домашнього насильства та їх можливих наслідках, в тому числі уникнення відповідальності кривдниками, формування відчуття безпорадності у постраждалих осіб, а також ускладнення надання послуг іншими суб'єктами запобігання та протидії домашньому насильству, зокрема спеціалізованими службами підтримки постраждалих осіб. Також в даній частині, враховуючи виклики, пов'язані з війною, розглянуто особливості діяльності поліцейських щодо запобігання та протидії домашньому насильству під час війни. Враховуючи чутливість та особливості правової регламентації питання взаємодії поліцейських при реагуванні на факт домашнього насильства стосовно дитини або у присутності дитини було висвітлено в окремій частині посібника.

Підготовка даного посібника ґрунтувалась на програмі тренінгів для поліцейських на тему «Роль і завдання поліції в місцевій системі запобігання та протидії домашньому насильству», які були проведені за підтримки UNFPA у 2021 та 2022 роках у 25 містах та громадах України. Крім того, були враховані запитання, які виникали у поліцейських під час тренінгів, в тому числі в ході ознайомчих візитів до спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб у містах/ громадах.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- ВООЗ** – Всесвітня організація охорони здоров'я
- ГО** – громадська організація
- ГУНП** – Головне управління Національної поліції
- ЄСПЛ** – Європейський Суд з прав людини
- ККУ** – Кримінальний кодекс України
- КМЄС** – Консультативна Місія Європейського Союзу
- КМУ** – Кабінет Міністрів України
- КПК** – Кримінальний процесуальний кодекс України
- КУпАП** – Кодекс України про адміністративні правопорушення
- МВС України** – Міністерство внутрішніх справ України
- Мінсоцполітики** – Міністерство соціальної політики України
- Нацсоцслужба** – Національна соціальна сервісна служба України
- НУО** – неурядова організація
- СК** – Сімейний кодекс України
- ЦК** – Цивільний кодекс України
- ЦПК** – Цивільний процесуальний кодекс України
- UNFPA** – Фонд ООН у галузі народонаселення

1. НАЦІОНАЛЬНА ТА МІСЦЕВА СИСТЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

1.1. КЛЮЧОВІ ЕЛЕМЕНТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Національна система запобігання та протидії домашньому насильству містить чотири ключові елементи, так звані «чотири стовпи», які забезпечують її функціонування та окреслюють основні напрями діяльності із запобігання та протидії домашньому насильству:

- комплексний підхід (Integrated Policies);
- запобігання, профілактика (Prevention);
- захист і підтримка постраждалих осіб (Protection);
- притягнення кривдника до відповідальності та зміна насильницької моделі його поведінки (Prosecution).

ДО УВАГИ!

Оскільки терміни «Prevention», «Protection», «Prosecution», «Integrated Policies» є, по-перше, дещо умовними скороченими назвами і, по-друге, запозичені з англійської мови, у літературі зустрічаються й інші форми їх перекладу, які також є правильними.

Дані елементи закріплені в Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству (Стамбульській конвенції) та знайшли своє відображення в Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Так, відповідно до

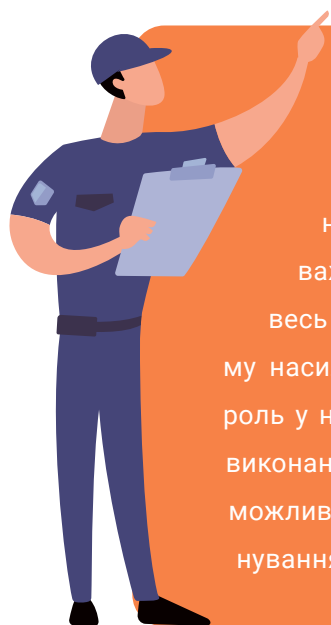
статті 5 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», основними напрямками реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є:

1) запобігання домашньому насильству (відповідник елементу *Prevention*);

2) ефективне реагування на факти домашнього насильства шляхом запровадження механізму взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству (відповідник елементу *Integrated Policies*);

3) надання допомоги та захисту постраждалим особам, забезпечення відшкодування шкоди, завданої домашнім насильством (відповідник елементу *Protection*);

4) належне розслідування фактів домашнього насильства, притягнення кримінальників до передбаченої законом відповідальності та зміна їхньої поведінки (відповідник елементу *Prosecution*).

ДЛЯ ЧОГО ЦЕ ЗНАТИ ПОЛІЦЕЙСЬКИМ?

Поліція є однією із важливих складових системи запобігання та протидії домашньому насильству. Відповідно, поліцейським важливо розуміти як влаштована вся система, весь механізм запобігання та протидії домашньому насильству, для того, щоб усвідомлювати свою роль у ньому, можливі наслідки у разі неналежного виконання власних функціональних обов'язків та можливі важелі впливу у разі неналежного функціонування інших складових системи.

ЯК ЦЕ ВПЛИВАЄ НА ВИКОНАННЯ БЕЗПОСЕРЕДНІХ ОБОВ'ЯЗКІВ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО?

Як правило, поліцейські вважають, що їх роль у системі запобігання та протидії домашньому насильству полягає у притягненні кримінальників до відповідальності та частково у запобіганні домашньому насильству. Проте, якщо фахівці будь-якого суб'єкту ігнорують або не приділяють належної уваги всім елементам національної системи запобігання та протидії домашньому насильству, то знижується вірогідність виходу постраждалої особи із ситуації домашнього насильства, і відповідно домашнє насильство буде циклічно повторюватись. Якщо поліцейські не задіють всі можливості системи запобігання та протидії домашньому насильству, не виконують свою роль у кожному із її ключових елементів, виклики до однієї і тієї ж родини будуть повторюватись систематично.

ЯКЕ ВІДНОШЕННЯ МАЄ СТАМБУЛЬСЬКА КОНВЕНЦІЯ ДО ВИКОНАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ СВОЇХ ОБОВ'ЯЗКІВ?

Ключові елементи системи запобігання та протидії домашньому насильству, закріплені в Стамбульській конвенції, безпосередньо відображені в національному законодавстві, яким керуються поліцейські під час виконання своїх обов'язків у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Для правильного розуміння будь-якої норми права важливо звертатись не лише до «букви закону», а й враховувати «дух законодавства», який в тому числі зосереджений в Стамбульській конвенції та пояснювальній доповіді до неї. Слід враховувати, що Стамбульська конвенція ратифікована Україною 20 червня 2022 року, тому є частиною національного законодавства.

1.1.1. КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД (INTEGRATED POLICIES)

Структурно Стамбульська Конвенція включає наступні елементи: запобігання, захист й притягнення до відповідальності. Водночас, позаяк ефективно реагування на всі форми насильства, охоплені Конвенцією, вимагає більшого, ніж заходи в цих трьох напрямках, автори вважали за необхідне внести ще один елемент – комплексної політики. Цей напрям розкривається у главі II Конвенції – Integrated policies and data collection (комплексна політика і збір даних).

Враховуючи, що домашнє насильство є комплексною проблемою, її подолання можливе лише у разі застосування комплексного підходу, який перш за все передбачає спільні скоординовані дії всіх суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству, ефективно співробітництво між усіма органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, організаціями громадянського суспільства, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах. З цією метою призначаються офіційні органи, відповідальні за координацію, виконання, моніторинг та оцінку політики й заходів для запобігання насильству, а також збір, аналіз і поширення даних, про випадки всіх форм.

Спрямованість державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству на **забезпечення комплексного інтегрованого підходу до подолання домашнього насильства** закріплена в статті 5 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

В Стамбульській конвенції сутність комплексного підходу (Integrated Policies) розкривається через наступні складові:

- усеосяжна та скоординована політика;
- фінансові ресурси;
- залучення неурядових організацій та громадянського суспільства;
- визначення координуючого органу;
- збір даних і дослідження.

Усеосяжна та скоординована політика передбачає:

- вжиття необхідних законодавчих та інших заходів для прийняття та здійснення загальнодержавної ефективної, усеосяжної та скоординованої політики;
- підхід, орієнтований на потреби постраждалої особи, тобто для всіх суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, пріоритетними повинні бути права і потреби постраждалої особи;
- ефективно співробітництво між усіма відповідними органами, установами та організаціями;
- залучення усіх відповідних учасників: державні органи, загальнодержавні, регіональні й місцеві органи виконавчої влади та місцевого самоврядування, національні установи з прав людини та організації громадянського суспільства тощо.

Скоординоване міжвідомче реагування на домашнє насильство є підходом, спрямованим на забезпечення взаємозв'язку програм і заходів, розроблених і реалізованих різними суб'єктами, з метою захисту прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства. Скоординованість міжвідомчого реагування є цінною насамперед для

постраждалої особи, яка відчуватиме, що працює злагоджена система реагування; що при зверненні до наступного суб'єкта не відбувається повторна травматизація; що заходи вживатимуться своєчасно і послідовно; що системі можна довіряти; що кожен випадок дістає належного реагування і це зменшує ймовірність рецидиву.

Один із способів забезпечення комплексної та узгодженої політики, з одного боку, та участі всіх відповідних установ та відомств — з іншого — це створення відповідних **національних, регіональних та місцевих програм** та планів дій. В Україні в 2021 році постановою КМУ затверджено **Державну соціальну програму запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року**, яка передбачає конкретні завдання та заходи, а також очікувані результати від їх реалізації. Структура даної програми побудована за **принципом «4 Р»** (саме з літери «Р» починаються всі назви ключових елементів: Policies, Prevention, Protection, Prosecution), який відображає основні напрями запобігання та протидії домашньому насильству. Також останнім часом в Україні активно розробляються та затверджуються **регіональні та місцеві програми та плани дій щодо запобігання та протидії домашньому насильству, виконавцями яких в тому числі є уповноважені підрозділи органів Національної поліції регіонального чи місцевого рівня відповідно.**

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ

Ефективна реалізація запланованих заходів з боку органів влади, неурядових організацій та організацій громадянського суспільства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству потребує забезпечення відповідних фінансових та людських ресурсів. При цьому передбачені ресурси повинні бути достатніми для досягнення постав-

леної мети. Отже, при розробці та затвердженні регіональних та місцевих програм у сфері запобігання та протидії домашньому насильству обов'язково слід враховувати наявні фінансові та людські ресурси. В іншому випадку дані програми можуть мати декларативний характер, а заплановані заходи не матимуть належної реалізації та не зможуть забезпечити досягнення поставленої мети.

Наприклад, при плануванні заходів із запобігання домашньому насильству в рамках щорічної Всесвітньої акції «16 днів проти насильства», слід врахувати, що виготовлення інформаційно-просвітницьких матеріалів потребує відповідного фінансування, а при плануванні кількості інформаційно-просвітницьких заходів слід врахувати наявність людських ресурсів серед представників суб'єктів для їх проведення.

Залучення неурядових організацій та громадянського суспільства

Органам державної влади та місцевого самоврядування важливо заохочувати та підтримувати на всіх рівнях діяльність відповідних неурядових організацій та організацій громадянського суспільства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, а також встановлювати ефективне співробітництво із цими організаціями. У багатьох країнах значна кількість служб підтримки постраждалих від домашнього насильства осіб працює при неурядових організаціях або організаціях громадянського суспільства. Вони мають тривалий досвід у наданні притулку, правової допомоги, медичних і психологічних консультацій, а також організації «гарячої» лінії й інших необхідних послуг.

За ініціативи та підтримки даних організацій в Україні реалізується багато проєктів, спрямованих на посилення потенціалу органів влади щодо запобігання та протидії домашньому насильству:

- проведення інформаційно-просвітницьких кампаній, в тому числі виготовлення інформаційно-просвітницьких матеріалів;
- розбудова спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб, в тому числі забезпечення роботи «гарячих» ліній;
- підготовка фахівців суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству;
- створення діалогових платформ для вирішення проблемних питань у даній сфері на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях;
- сприяння у розробці програм та планів дій щодо запобігання та протидії домашньому насильству тощо.

ВИЗНАЧЕННЯ КООРДИНУЮЧОГО ОРГАНУ

В Стамбульській конвенції наголошено на важливості визначення або заснування одного або більше спеціально уповноважених органів, відповідальних за:

- координацію
- виконання
- моніторинг
- оцінку

політики та заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству.

Завдання, які покладаються на ці органи, покликані забезпечити координацію та узгодженість дій усіх відомств і секторів влади при виконанні різноманітних заходів, спрямованих на запобігання та

протидію домашньому насильству. Оцінювання політики й заходів, яке входить до завдань цих органів, передбачає їх наукову оцінку на предмет відповідності потребам постраждалої особи та своїй цілі. Виходячи з цього, на спеціально уповноважені органи також покладається завдання координації збору необхідних даних, аналізу та поширення його результатів.

В Україні на загальнодержавному рівні такими органами є Мінсоцполітики та Нацсоцслужба. Крім того, для забезпечення спільних скоординованих дій всіх суб'єктів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству на **регіональному та місцевому рівнях передбачена система координаторів та уповноважених осіб:** на регіональному рівні – Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації; на місцевому рівні – районні, районні у містах Києві і Севастополі державні адміністрації та виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад, у тому числі у територіальних громадах.

Координація відповідно до національного законодавства передбачає:

- призначення координатора;
- визначення структурного підрозділу (з питань сім'ї)/ уповноваженої/ відповідальної особи та зазначення в їхніх посадових інструкціях відповідних пунктів про покладення на них таких обов'язків;
- створення міжвідомчої координаційної ради та, за потреби, – робочих груп;
- контроль за виконанням прийнятих координаційним органом рішень;

- наявність місцевих програм та планів дій, забезпечених відповідним фінансуванням;
- розроблення стратегічних планів/планів спільних дій;
- розроблення та узгодження місцевих алгоритмів дій з урахуванням особливостей громади та наявних послуг.

Координація діяльності у сфері запобігання та протидії домашньому насильству — це забезпечення взаємоузгодженої діяльності суб'єктів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямованої на забезпечення системного підходу при реалізації державної політики у цій сфері на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях.

ЗБІР ДАНИХ І ДОСЛІДЖЕННЯ

У Стамбульській конвенції наголошено на важливості:

- регулярно збирати відповідні дезагреговані статистичні дані про випадки всіх форм домашнього насильства;
- підтримувати дослідження домашнього насильства для вивчення його основних причин і наслідків, кількості випадків і винесених вироків, а також ефективності вжитих заходів.

Регулярний і відповідний **збір даних** вже давно вважається важливою складовою розроблення ефективної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Для того, щоб показати покращення чи погіршення ефективності заходів і політик у сфері запобігання, захисту, притягнення до відповідальності тощо, органи влади повинні збирати відповідні статистичні дані на регулярній основі. Статистичні дані повинні містити адміністративні дані, отримані зі статистичних джерел служб охорони здоров'я й соціальних служб, правоохоронних органів і неурядових організацій, судових органів та органів прокуратури тощо.

Відомчі дані про користувачів послуг не обмежуються лише оцінкою ефективності чинних програм, вони можуть також допомагати оцінювати витрати держави у зв'язку з домашнім насильством. Крім того, за даними судової статистики можна отримати відомості про заходи стягнення та покарання, характеристику кривдників і частку обвинувальних вироків у справах. Облікові дані також повинні містити відомості про кількість винесених термінових заборонних та обмежувальних приписів тощо.

Стамбульська конвенція наголошує, що дані про постраждалих осіб і кривдників потрібно розподіляти за категоріями: статі, віку, форм насильства, стосунків між постраждалими та кривдниками, географії, інших чинників, які можна вважати релевантними, наприклад, стану інвалідності.

Зібрана інформація має бути доступною громадськості. Вірогідні статистичні відомості про постраждалих осіб та кривдників мають величезне значення не лише для інформування відповідальних структур і громадян про серйозність цієї проблеми, але можуть також **заохочувати постраждалих чи свідків повідомляти про випадки домашнього насильства.**

При цьому процес збору, зберігання й трансформації зібраних даних має відповідати стандартам захисту даних, передбаченим у Конвенції Ради Європи про захист громадян у зв'язку з автоматизованим опрацюванням персональних даних (ETS № 108), з метою **забезпечення конфіденційності та поваги до приватного життя постраждалих, правопорушників та інших учасників.**

Дослідження — це головний компонент політики, орієнтованої на факти, а тому вони можуть зробити величезний внесок у покращення по-

вськденного оперативного реагування на факти домашнього насильства з боку правоохоронних відомств, судової системи, відповідних служб підтримки постраждалих осіб тощо.

Соціологічні опитування й статистичні дані адміністративних і судових органів мають різні цілі й відповідають на різні запитання. Соціологічні опитування можуть висвітлити ступінь тяжкості, періодичність, а також соціально-економічні й культурні чинники, якими зумовлюється домашнє насильство, а статистичні дані можуть допомагати з розв'язанням питань щодо потенціалу суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству й оцінки ефективності послуг, які надаються постраждалим від такого насильства. Поєднання обох методів збору даних може допомогти сформуванню глибинну картину проблеми домашнього насильства.

Під терміном «комплексний підхід» слід розуміти триєдиний підхід, спрямований на: запобігання, захист та притягнення до відповідальності.

1.1.2. ЗАПОБІГАННЯ, ПРОФІЛАКТИКА (PREVENTION)

Даний елемент відповідно до глави III Стамбульської конвенції передбачає необхідність вжиття заходів для заохочення змін у соціальних і культурних моделях поведінки жінок та чоловіків з метою викорінення упереджень, звичаїв, традицій та всіх інших практик, які ґрунтуються на ідеї неповноцінності жінок або на стереотипних ролях жінок та чоловіків та для запобігання всім формам домашнього насильства. Метою запобігання домашньому насильству є недопущення його вчинення шляхом усунення причин та умов, що йому сприяють. Перш за все це стосується ґендерної нерівності, дискримінації, переваги

і контролю однієї людини по відношенню до іншої. Запобігання насильству націлене на виявлення його факторів та розробку стратегій щодо їх зменшення або усунення.

Будь-які ужиті заходи повинні враховувати й спрямовуватися на особливі потреби уразливих категорій осіб. Кривдники нерідко обирають таких осіб, бо знають, що вони навряд чи будуть захищати свої права або вимагати притягнення правопорушника до відповідальності чи інших форм правового захисту в ситуації, в якій вони опинилися.

ЯКІ КАТЕГОРІЇ ОСІБ СЛІД ВВАЖАТИ УРАЗЛИВИМИ? В цілях Конвенції до переліку осіб, які стають вразливими за певних обставин, належать: вагітні й жінки з малолітніми дітьми, особи з інвалідністю (зокрема ті, хто має вади психічного або розумового розвитку), мешканці сільських або віддалених районів, особи, які зловживають наркотиками й алкоголем, повії, представники національних чи етнічних меншин, мігранти (зокрема особи без документів і біженці), гомосексуали, лесбійки, бісексуальні й трансгендерні особи, а також ВІЛ-позитивні, безхатченки, діти й особи похилого віку.

Актуальним також є вжиття необхідних заходів для заохочення програм надання постраждалим особам самостійності та економічної незалежності від кривдників.

Всі члени суспільства, особливо чоловіки та хлопці, заохочуються активно сприяти запобіганню всім формам насильства, а культура, звичаї, релігія, традиція або так звана «честь» не повинні розглядатися як виправдання будь-яких актів насильства.

ЧОМУ ОСОБЛИВО ЧОЛОВІКИ ТА ХЛОПЦІ ЗАОХОЧУЮТЬСЯ ДО ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ?

Позаяк у більшості випадків кривдниками виступають повнолітні й неповнолітні особи чоловічої статі, доцільно окремо акцентувати увагу на їхній ролі у справі запобігання такому насильству. Не забуваючи про те, що більшість повнолітніх і неповнолітніх осіб чоловічої статі не належать до кривдників, вони можуть долучатися по-різному: бути за приклад, виступати за зміни й пропагувати рівність між жінками й чоловіками та взаємоповагу. Виступаючи проти насильства, залучаючи інших чоловіків до заходів сприяння ґендерній рівності, виступаючи в ролі зразкового сім'янина, чоловіки можуть робити вагомий внесок у цю справу.

Залучення чоловіків і хлопців до заходів із формування в суспільстві нульової толерантності до домашнього насильства є одним із заходів Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року, затвердженої постановою КМУ від 24 лютого 2021 року № 145. Передбачається, що до 2025 року до проведення кожної із акцій та інформаційних кампаній із запобігання та протидії домашньому насильству мають бути залучені чоловіки і хлопці.

В Стамбульській конвенції сутність запобігання (Prevention) розкривається через наступні складові:

- підвищення обізнаності
- навчання

- підготовка спеціалістів
- профілактичне втручання та лікувальні програми
- участь приватного сектора та засобів масової інформації.

Важливо, що ці складові імплементовані також до національного законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Так, відповідно до Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, затвердженого **Постановою КМУ від 22 серпня 2018 року №658, до завдань у сфері запобігання насильству належать:**

- визначення стану, причин і передумов поширення насильства;
- підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм, проявів, причин і наслідків домашнього насильства;
- формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед до постраждалих дітей, усвідомлення насильства як порушення прав людини;
- сприяння розумінню суспільством природи насильства, його непропорційного впливу на жінок і чоловіків, зокрема на осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недієздатних осіб, осіб похилого віку;
- викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються;
- заохочення всіх членів суспільства, насамперед чоловіків, до активного сприяння запобіганню насильству.

На виконання завдань у сфері запобігання насильству суб'єкти забезпечують:

- вивчення ситуації та збір згрупованих за ознакою статі статистичних даних про факти насильства;
- організацію і проведення галузевих та міжгалузевих досліджень стану, причин і передумов поширення насильства, ефективності законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі та практики його застосування;
- організацію і проведення серед населення, зокрема серед дітей та молоді, інформаційних кампаній щодо запобігання та протидії насильству, роз'яснення його форм, проявів і наслідків;
- розроблення та впровадження у закладах освіти навчальних і виховних програм з питань запобігання та протидії насильству, зокрема стосовно дітей;
- залучення засобів масової інформації до проведення просвітницьких кампаній, спрямованих на виконання завдань у сфері запобігання насильству, зокрема формування небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед дітей, усвідомлення необхідності невідкладного повідомлення відповідних суб'єктів про випадки насильства;
- організацію та проведення спільних спеціалізованих тренінгів та семінарів для фахівців, які працюють у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, а також для працівників правоохоронних органів і суддів.

ПІДВИЩЕННЯ ОБІЗНАНОСТІ

Запобігання домашньому насильству передбачає заохочення або проведення на регулярній основі та на всіх рівнях кампаній для підвищення обізнаності та розуміння серед широкої громадськості різних проявів усіх форм домашнього насильства та їхніх наслідків, а також потреби в запобіганні такому насильству. Це в тому числі передбачає масове поширення інформаційно-просвітницьких матеріалів про послуги на місцевому, регіональному, національному рівнях: «гарячої» лінії, надання притулку тощо.

Забезпечення цілковитої поінформованості широкого загалу щодо різних форм та проявів домашнього насильства допоможе громадянам:

- розпізнавати таке насильство
- виступати проти нього
- захищати постраждалих від нього осіб серед сусідів, друзів, рідних або колег — скрізь, де можливо і де необхідно.

Така діяльність передбачає систематичні інформаційні кампанії¹, в яких розглядаються та роз'яснюються питання домашнього насильства з увагою на ґендерно чутливих аспектах. В інформаційних заходах слід передбачити розповсюдження інформації про: рівність між жінками й чоловіками; ґендерні ролі без впливу стереотипів; шляхи врегулювання конфліктів у міжособистісних стосунках без застосування насильства; згубні наслідки безпосереднього й непрямого насильства стосовно жінок і домашнього насильства для дітей; чинні запобіжні заходи з боку державних і недержавних структур.

¹ З успішними інформаційними кампаніями за участі поліції можна ознайомитись у підрозділі 2.2 даного посібника.

Підвищення обізнаності є важливою складовою стратегій первинного запобігання домашньому насильству, яка спрямована на:

- зміну у людей життєвої позиції, поведінки й переконань, які занижують суспільну небезпеку домашнього насильства та формують терпимість до його проявів;
- запобігання перетворенню чоловіків і жінок у кривдників або в постраждалих від насильства осіб, формуванню в останніх комплексу жертви;
- надання якомога більшої кількості людей, особливо постраждалим від насильства, інформації про доступні для вирішення проблеми ресурси.

Заходи щодо підвищення обізнаності про природу насильства та про те, як йому запобігти, позитивно впливають на формування у постраждалих осіб та свідків нульової толерантності до домашнього насильства, вчать розпізнавати різні його форми і наслідки та дозволяють перестати миритися із ситуацією насильства. Як наслідок, може збільшитись попит на спеціалізовані послуги.

В Україні чимало неурядових та громадських організацій вже традиційно протягом тривалого часу провадять таку інформаційну діяльність на місцевому, регіональному та національному рівнях. МВС України та Національна поліція України є їх постійними партнерами.

Серед завдань Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року, затвердженої постановою КМУ від 24 лютого 2021 року № 145, визначено підвищення рівня поінформованості населення про форми, прояви, причини й наслідки домашнього насильства; розумін-

ня суспільством природи домашнього насильства, його непропорційного впливу на жінок і чоловіків, у тому числі на осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недієздатних осіб, осіб похилого віку. Серед заходів, спрямованих на виконання даного завдання, зазначено:

1. забезпечення розповсюдження відповідно до законодавства інформації про домашнє насильство суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; про права, заходи та соціальні послуги, які надають різні суб'єкти; категорії осіб, які можуть ними скористатися, та порядок отримання таких послуг; про відповідальність кривдників;
2. проведення скоординованих національних, регіональних та місцевих інформаційно-комунікаційних кампаній для дітей, молоді, осіб похилого віку, внутрішньо переміщених осіб, учасників анти-терористичної операції/операції об'єднаних сил та членів їх родин, осіб з інвалідністю, інших соціальних груп, забезпечивши у разі необхідності осіб з порушенням слуху перекладачем жестової мови або онлайн-перекладом жестовою мовою із застосуванням мобільних додатків;
3. оприлюднення даних про суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству на регіональному і місцевому рівні, та забезпечення доступності інформації про їх функції та обов'язки у запобіганні та протидії домашньому насильству;
4. ведення обліку даних про діяльність загальних та спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб на загальнодержавному, регіональному і місцевому рівнях та поширення інформації про послуги, які вони надають, і можливості їх отримання.

Національна поліція України визначена одним із виконавців кожного із зазначених заходів.

Важливою складовою запобігання домашньому насильству є взаємодія суб'єктів. Важливо, щоб заплановані інформаційно-просвітницькі заходи мали системний та комплексний характер, не дублювались та охоплювали всі категорії населення. З цією метою доцільно під час спільних зустрічей з іншими суб'єктами, що здійснюють діяльність у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, наприклад, під час засідання міжсекторальних робочих груп, координаційних рад, спільних нарад та круглих столів, обговорювати плани щодо реалізації заходів у громаді, наявні ресурси кожного із суб'єктів тощо.

НАВЧАННЯ

Світогляд, переконання, поведінкові схеми формуються на дуже ранніх етапах життя. Пропаганда ґендерної рівності, взаємоповаги в міжособистісних стосунках та недопущення насильства повинна розпочинатися якомога раніше, і відповідальність за неї покладається зокрема на батьків. Водночас навчальні заклади відіграють важливу роль у поширенні таких цінностей.

Важливим елементом запобігання домашньому насильству є включення у формальні навчальні плани на всіх рівнях (початкової, середньої, вищої) освіти адаптованого до рівня розвитку учнів навчального матеріалу з таких питань, як:

- рівність між жінками та чоловіками
- нестереотипні ґендерні ролі
- взаємна повага

- вирішення конфліктів у міжособистісних стосунках без застосування насильства тощо.

Дотримання вищенаведених принципів слід забезпечувати також у неформальних закладах освіти, зокрема у спортивних секціях, закладах культури та дозвілля, гуртках, а також в засобах масової інформації.

Серед завдань Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року, затвердженої постановою КМУ від 24 лютого 2021 року № 145, визначено формування в суспільстві:

- нетерпимого ставлення до насильницьких моделей поведінки,
- небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед постраждалих дітей,
- усвідомлення домашнього насильства як порушення прав людини.

ПІДГОТОВКА СПЕЦІАЛІСТІВ

Підготовка спеціалістів і роз'яснювальна робота з ними стосовно різноманіття причин, проявів та наслідків усіх форм домашнього насильства безпосередньо сприяє ефективності запобігання такому насильству. Підготовка дозволяє не лише покращити обізнаність спеціалістів у сфері домашнього насильства, але й допомагає змінити світогляд і поведінку спеціалістів стосовно постраждалих осіб, істотно покращує характер і якість підтримки, яка надається постраждалим особам.

Надзвичайно важливо, щоб спеціалісти, які постійно мають справу з постраждалими та кривдниками, мали відповідні знання з питань, пов'язаних з домашнім насильством, зокрема щодо:

- запобігання і виявлення такого насильства;
- рівності між чоловіками й жінками;
- потреб і прав постраждалих осіб;
- важливості недопущення повторної віктимізації постраждалих осіб.

Первинне навчання та підвищення кваліфікації мають забезпечувати уповноважених спеціалістів належними інструментами виявлення й роботи зі справами щодо домашнього насильства. Під час навчання спеціалісти мають отримувати необхідні інструкції щодо алгоритму дій та вчитися ефективно реагувати на випадки домашнього насильства. При цьому важливим є забезпечення неперервності відповідного навчання та контролю над застосуванням надбаних знань та умінь. Тому Державна соціальна програма запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі передбачає, що до 2025 року в усіх закладах освіти та тренінгових центрах правоохоронних органів, суддів, адвокатів мають бути впроваджені навчальні програми з питань застосування законодавства про криміналізацію домашнього насильства та насильства за ознакою статі. Важливо, що на сьогодні під час первинної підготовки, а також в рамках курсів підвищення кваліфікації поліцейських передбачено обов'язкове вивчення питань запобігання та протидії домашньому насильству.

Підготовка спеціалістів має також охоплювати підготовку зі скоординованого міжвідомчого співробітництва. Тому важливим елементом підготовки поліцейських, до сфери повноважень яких віднесені питання запобігання та протидії домашньому насильству, є забезпечення їх участі у міжвідомчих тренінгах, учасниками яких є представники різних суб'єктів запобігання та протидії домашньому

насильству, зокрема органів охорони здоров'я, освіти, центрів соціальних служб, правової допомоги тощо. Це сприяє налагодженню взаємодії між різними суб'єктами, спрямованої на реалізацію підходу, орієнтованого на задоволення потреб постраждалих осіб, а також забезпеченню комплексного підходу до запобігання та протидії домашньому насильству.

ПРОФІЛАКТИЧНЕ ВТРУЧАННЯ ТА ЛІКУВАЛЬНІ ПРОГРАМИ

Програми профілактичного втручання й лікування спрямовані на недопущення наступних випадків домашнього насильства і розраховані на те, щоб правопорушники змінювали своє ставлення й поведінку. Програми повинні підштовхувати правопорушників до перегляду свого ставлення й переконань з приводу постраждалих осіб. Участь у таких програмах може бути за постановою суду або добровільною. При цьому під час впровадження профілактичного втручання та лікувальних програм важливо забезпечити, щоб першочергова увага приділялася безпеці, підтримці та правам постраждалих осіб.

Крім того, в Стамбульській конвенції передбачено, що держави вживають необхідних законодавчих або інших заходів для запровадження або підтримки лікувальних програм, спрямованих на профілактику рецидивів з боку правопорушників, зокрема з боку осіб, що вчинили статеві злочини. Такі програми конкретно розраховані на лікування злочинців, які дістали покарання за злочини сексуального характеру, в місцях позбавлення волі або за їхніми межами, з метою зведення до мінімуму рецидивів.

Національне законодавство України передбачає розробку та впровадження програм для кривдників — комплексу заходів, що формується на основі результатів оцінки ризиків та спрямованого на зміну

насильницької поведінки кривдника, формування у нього нової, неагресивної психологічної моделі поведінки у приватних стосунках, відповідального ставлення до своїх вчинків та їх наслідків, у тому числі до виховання дітей, на викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків (п. 10 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»). Типова програма для кривдників затверджена наказом Мінсоцполітики України від 01.10.2018 № 1434. Суб'єктами, відповідальними за виконання програм для кривдників, є місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування. Вони організують та забезпечують проходження кривдниками таких програм.

При цьому національне законодавство приділяє окрему увагу дітям-кривдникам. Так, виконання програм для кривдників стосовно дітей-кривдників здійснюється з урахуванням вікових та психологічних особливостей дітей. З метою запобігання повторному вчиненню домашнього насильства та забезпечення виконання вказаної програми дитину-кривдника може бути тимчасово влаштовано до родичів, у сім'ю патронатного вихователя або до установи для дітей незалежно від форми власності та підпорядкування, в яких створені належні умови для проживання, виховання, навчання та реабілітації дитини відповідно до її потреб.

Враховуючи, що відносини постраждалих осіб та кривдників є зазвичай взаємозалежними, для запобігання повторним випадкам домашнього насильства важливо працювати не лише над зміною насильницької моделі поведінки кривдника, а й активно вживати заходів для позбавлення емоційної залежності постраждалих осіб. Тому національне законодавство України передбачає запроваджен-

ня програм для постраждалих осіб – комплексу заходів, спрямованих на позбавлення емоційної залежності, невпевненості у собі та формування у постраждалої особи здатності відстоювати власну гідність, захищати свої права у приватних стосунках, у тому числі за допомогою уповноважених органів державної влади, органів місцевого самоврядування (п. 11 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»). Типова програма для постраждалих осіб затверджена наказом Мінсоцполітики України від 13 жовтня 2021 року № 587.

УЧАСТЬ ПРИВАТНОГО СЕКТОРА ТА ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Важливо заохочувати приватний сектор, сектор інформаційно-комунікаційних технологій та засоби масової інформації брати участь у розробці та здійсненні політики та запровадженні керівних принципів і стандартів саморегулювання для запобігання насильству стосовно жінок та підвищення поваги до їхньої гідності.

В Україні за підтримки UNFPA розроблено навчальний курс, спрямований на впровадження у приватних кампаніях політики запобігання домашньому насильству, а також ініційовано підписання Декларації задля гендерної рівності та проти домашнього насильства, яку станом на 2021 рік підписали 35 українських кампаній: <https://ukraine.unfpa.org/uk/BADVarticle>. Деякі кампанії вже пройшли відповідне навчання, спрямоване на підвищення спроможності співробітників ідентифікувати постраждалих осіб та кривдників, а також вживати заходів, спрямованих на запобігання домашньому насильству та надання допомоги постраждалим особам, та впроваджують ґендерно чутливі підходи в організацію власної діяльності.

1.1.3. ЗАХИСТ І ПІДТРИМКА ПОСТРАЖДАЛИХ ОСІБ (PROTECTION)

Захист і підтримка постраждалих осіб є одним із важливих елементів комплексного підходу до запобігання та протидії домашньому насильству, який реалізується через надання послуг поліцією (первинне втручання та припинення насильства), закладами і установами охорони здоров'я (збереження життя і здоров'я особи), неурядовими організаціями, бюро та центрами правової допомоги, органами прокуратури, судовими органами (доступ до правосуддя), загальними та спеціалізованими службами підтримки постраждалих осіб, такими як притулки, телефонні «гарячі лінії» та інші.

Відповідно до положень глави IV Стамбульської конвенції заходи, ужиті для захисту та підтримки постраждалих осіб, повинні:

- ґрунтуватись на ґендерному розумінні насильства стосовно жінок і домашнього насильства та зосереджуватись на правах людини та безпеці постраждалих осіб;
- ґрунтуватись на комплексному підході, який враховує відносини між постраждалими особами, правопорушниками, дітьми та їхнім соціальним оточенням;
- бути спрямовані на уникнення повторної віктимізації;
- бути спрямовані на надання самостійності та економічної незалежності постраждалим від домашнього насильства;
- дозволяти, де це доречно, щоб різні служби захисту та підтримки розташовувалися в тих самих приміщеннях;
- урахувати особливі потреби уразливих осіб, у тому числі постраждалих осіб, та бути доступними для них;

- передбачати отримання постраждалими особами відповідної та своєчасної інформації про доступні служби підтримки та правові заходи зрозумілою мовою.

Згідно із Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» надання допомоги та захисту постраждалим особам здійснюється за такими напрямками:

- 1) надання постраждалим особам інформації про їхні права та можливості реалізації таких прав зрозумілою їм мовою або через перекладача чи залучену третю особу, яка володіє мовою, зрозумілою постраждалим особам;
- 2) забезпечення доступу до загальних та спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб для отримання соціальних послуг медичної, соціальної, психологічної допомоги;
- 3) надання у разі потреби тимчасового притулку для безпечного розміщення постраждалих осіб;
- 4) забезпечення постраждалим особам доступу до правосуддя та інших механізмів юридичного захисту, у тому числі шляхом надання безоплатної правової допомоги у порядку, встановленому Законом України «Про безоплатну правову допомогу»;
- 5) утворення цілодобового безоплатного кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей для забезпечення невідкладного реагування на випадки домашнього насильства, надання консультацій щодо всіх форм домашнього насильства абонентам анонімно або з належним дотриманням правового режиму інформації з обмеженим доступом.

ЧОМУ ВАЖЛИВО ІНФОРМУВАТИ ПОСТРАЖДАЛИХ ОСІБ ПРО ЇХ ПРАВА ТА ДОСТУПНІ СЛУЖБИ ПІДТРИМКИ ТА ПОСЛУГИ, ЯКИМИ ВОНИ МОЖУТЬ СКОРИСТАТИСЬ?

Слід враховувати, що одразу після акту насильства постраждалі особи перебувають у такому стані, що не завжди можуть ухвалювати цілковито поінформовані та самостійні рішення, і багатьом з них бракує оточення, яке б забезпечило відповідну підтримку. Це обумовлює важливість надання постраждалій особі інформації про різні види служб підтримки і правові заходи, якими вони можуть скористатися. Це вимагає відомостей про те, де та яку допомогу можна дістати, за необхідності – недержавною мовою (мовами). Своєчасність допомоги означає, що постраждала особа може дістати таку допомогу в зручний для неї час. Це може передбачати, наприклад, повідомлення не лише назви служби підтримки, але й передання листівки з контактною інформацією, зазначенням часу початку роботи, відомостей про ті послуги, які вона пропонує.

Права постраждалої особи закріплені в ст.21 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». **Допомога постражданим особам має надаватись за місцем звернення.** Під час надання допомоги та захисту постражданим особам мають враховуватись вік, стан здоров'я, стать, релігійні переконання, етнічне походження, спеціальні потреби таких осіб.

ВАЖЛИВО!

Надання допомоги постражданим особам не має залежати від звернення таких осіб до правоохоронних органів чи суду, від їх участі у кримінальному або цивільному провадженні. Про це важливо пам'ятати поліцейським, якщо постраждала особа відмовляється подавати заяву про вчинення щодо неї домашнього насильства. В такому випадку постраждала особа все одно має право на захист та підтримку, тому важливо надати їй відповідну інформацію.

Окрема увага приділяється таким уразливим категоріям постражданих осіб, як недієздатні особи та діти. Так, питання надання допомоги постражданим недієздатним особам вирішують їхні опікуни, а якщо опікуни є кривдниками постраждалих осіб або ухиляються від захисту їхніх прав та інтересів, – органи опіки та піклування. Питання надання допомоги постражданим дітям вирішують їхні батьки, інші законні представники дитини, а якщо батьки, інші законні представники дитини є кривдниками дитини або ухиляються від захисту прав та інтересів дитини, – органи опіки та піклування, у тому числі за зверненням родичів дитини (баби, діда, повнолітніх брата, сестри), мачухи або вітчима дитини, якщо вони не є кривдниками.

Важливим є акцент Стамбульської конвенції на необхідності **надання допомоги постражданим особам** у поданні будь-яких скарг щодо домашнього насильства. Надавана допомога повинна бути інформативна, адаптована до потреб постраждалої особи, і має допомагати постраждалій особі дістати доступ до чинних механізмів звернення зі скаргою. Після вичерпання національних механізмів правового захисту постраждалі від домашнього насильства особи можуть зверта-

тися до чинних регіональних і міжнародних механізмів, наприклад, до Європейського суду з прав людини. Також необхідно заохочувати повідомляти компетентним організаціям або органам свідків вчинення домашнього насильства, якщо вони мають обґрунтовані підстави вважати, що домашнє насильство може бути вчинено або що очікуються подальші акти насильства. При цьому **особлива увага має приділятися врахуванню прав та потреб дітей – свідків домашнього насильства.**

Держави мають вживати необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення того, щоб постраждалі особи мали доступ до служб, які допомагають їм відновитися після насильства. Ці заходи повинні охоплювати, за необхідності, такі послуги, як: юридичні та психологічні консультації, фінансову допомогу, надання житла, навчання, підготовку та допомогу в пошуку роботи. Також постраждалі особи повинні мати доступ до служб охорони здоров'я та соціальних служб, а ці служби повинні мати необхідні ресурси.

Стамбульська конвенція і національне законодавство передбачають **створення мережі як загальних, так і спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб.** Загальні служби підтримки – це державні та комунальні структури: наприклад, соціальні служби, служби охорони здоров'я, служби зайнятості, які пропонують довгострокову допомогу і розраховані не конкретно на постраждалих від домашнього насильства осіб, а на широкі верстви населення. На відміну від них, спеціалізовані служби розраховані на забезпечення підтримки й надання допомоги за потребами (вони нерідко можуть бути й невідкладними потребами) постраждалим від домашнього насильства. Такі служби можуть утворюватись місцевими органами влади; крім того, спеціалізовані послуги пропонують й НУО.²

² Більше інформації про систему служб підтримки постраждалих осіб міститься в підрозділі 1.2.1.

Поліцейські, які нерідко першими спілкуються з постраждалими особами, коли прибувають на місце події, повинні мати змогу направити їх до спеціалізованих служб підтримки, наприклад до притулку або кризового центру. Спеціалізовані служби повинні пропонувати такі види підтримки: притулок і безпечне місце тимчасового перебування, невідкладна медична допомога, збір доказів для суду у разі зґвалтування чи нападу на сексуальному ґрунті, короткострокові та довгострокові консультації психолога, відновлення після травми, консультації юриста, захист інтересів та індивідуальну підтримку, телефонні лінії допомоги, де постраждалих осіб можуть спрямувати до потрібної служби тощо. Особливу увагу Стамбульська конвенція приділяє таким видам послуг як притулки та телефонні лінії допомоги.

Мета притулків полягає в забезпеченні невідкладного – бажано цілодобового – доступу до безпечного місця тимчасового перебування для постраждалих осіб (особливо жінок і дітей) тоді, коли вони більше не перебувають у безпеці в себе вдома. Тимчасового житла або загальних притулків на кшталт притулків для безхатченків недостатньо, і вони не можуть забезпечити необхідну підтримку або самостійність. Перед постраждалими особами постає маса проблем, пов'язаних з їхнім здоров'ям, безпекою, фінансовою ситуацією та добробутом їхніх дітей. Спеціальні притулки для постраждалих від домашнього насильства осіб найкраще влаштовані для розв'язання подібних проблем, бо їхні функції виходять за межі просто безпечного місця перебування. Вони надають підтримку, допомагають долати наслідки травми, залишати позаду болісні стосунки, повертати самооцінку й закладати фундамент незалежного життя на свій власний вибір. Для виконання свого основного завдання стосовно моральної та фізичної безпеки постраждалих осіб такі притулки повинні працювати за відповідними стандартами.

Технічна безпека будівлі — це ще одне ключове питання для притулків, бо напади правопорушників з застосуванням насильства становлять загрозу не лише для постраждалих осіб, але й для працівників та інших громадян на прилеглий території.

Важливим є створення достатньої кількості притулків з метою забезпечення належного тимчасового житла для всіх постраждалих осіб. Термін «достатня кількість» означає забезпечення потреб усіх постраждалих осіб як у сенсі житла, так і спеціалізованої підтримки. Рекомендується забезпечувати в кожному регіоні наявність безпечного житла в спеціальних притулках з розрахунку одне місце на сім'ю на 10 000 населення. Водночас кількість місць у притулках повинна відповідати фактичній потребі.

ПРИТУЛКИ ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ВИКЛЮЧНО БЕЗПЕЧНЕ ТИМЧАСОВЕ ПЕРЕБУВАННЯ ПОСТРАЖДАЛИМ ОСОБАМ? Ні, послуги притулків не зосереджуються лише на наданні безпечного місця проживання. Послуги підтримки мають вселити в жінок відчуття контролю над своїм життям, сприяти їх економічній незалежності від кривдника тощо.

Тенденція щодо створення притулків для постраждалих осіб в Україні в останні роки набирає обертів. Актуальну інформацію щодо кількості притулків для постраждалих від домашнього насильства осіб, а також інших спеціалізованих служб підтримки по-

страждалих осіб, можна перевірити за посиланням на офіційному сайті Нацсоцслужби України: <https://nssu.gov.ua/domashnye-nasilstvo/specializovani-sluzhbi-pidtrimki>.

«Гарячі» лінії допомоги — це один з найважливіших способів, через які постраждалі особи можуть знайти допомогу й підтримку. Лінія допомоги з широко розрекламованим номером, за яким можна дістати підтримку та кризове консультування, інформацію про те, куди можна звернутися особисто (наприклад, до притулків, консультаційних центрів, або поліції), виступає наріжним каменем служб підтримки, консультаційних служб у разі домашнього насильства. Вкрай важливим є створення державних телефонних ліній, які працюватимуть цілодобово й безоплатно. Багато постраждалих осіб опиняються без документів, без засобів існування, і їм буде складно придбати телефонну картку або знайти гроші на оплату телефонного дзвінка. Саме тому лінії допомоги повинні працювати безплатно. Рекомендується створювати не менш ніж одну безплатну національну телефонну лінію для постраждалих від домашнього насильства осіб, яка працюватиме цілодобово, без вихідних і надаватиме кризову підтримку всіма відповідними мовами.

Багатьом постраждалим особам складно активно шукати допомогу, важко розповідати про дуже інтимні й особисті речі, а тому доцільно забезпечувати можливість для абонентів зберігати свою анонімність; консультантами повинні бути кваліфіковані спеціалісти, навчені працювати з такими ситуаціями, а на бажання абонента інформація й підтримка має надаватися через телефонну лінію конфіденційно. В деяких країнах допомога надається декількома мовами — це допомагає усувати мовний бар'єр, який може виникати перед деякими абонентами.

В Україні наразі функціонують дві національні «гарячі» лінії, на які можуть звернутись за допомогою постраждалі від домашнього насильства особи. Так, на базі громадської організації «Ла Страда-Україна» функціонує Національна гаряча лінія із запобігання домашнього насильства, торгівлі людьми та ґендерної дискримінації за номером 0 800 500 335 або 116 123 (з мобільного).

Також в Україні з 2021 року до початку функціонування кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей діє цілодобова безкоштовна «гаряча» лінія з питань протидії

торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей за номером телефону 15-47, роботу якої забезпечують працівники Урядового контактного центру. Зареєструвати звернення на дану «гарячу» лінію можна також через офіційний сайт: <https://1547.ukc.gov.ua/>. З 2022 року повноваження даної «гарячої» лінії закріплені в Постанові КМУ «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» від 22 серпня 2018 року №658.

Крім того, деякі місцеві органи влади створюють та забезпечують роботу місцевих «гарячих» ліній з питань запобігання та протидії домашньому насильству, наприклад, м. Київ, м. Одеса тощо.

Під час пандемії COVID-19 МВС України та система безоплатної правової допомоги також запустили в месенджері Телеграм чат-боти «#ДійПротиНасильства»: [@police_helpbot](https://t.me/police_helpbot) та «Правова допомога

протидії насильству»: [@Non_Violence_Bot](https://t.me/Non_Violence_Bot), за допомогою яких також можна повідомити про випадок насильства та викликати поліцію, непомітно для кривдника.

ЯКЩО ПОСТРАЖДАЛІ ОСОБИ ЗАТЕЛЕФОНУЮТЬ НА «ГАРЯЧУ ЛІНІЮ», ТО ПРАЦІВНИКИ «ГАРЯЧОЇ» ЛІНІЇ ПЕРЕДАДУТЬ ІНФОРМАЦІЮ КЕРІВНИЦТВУ І ДО ПОЛІЦЕЙСЬКОГО БУДУТЬ ВЖИТІ ДИСЦИПЛІНАРНІ ЗАХОДИ? Ні, це стереотип. Якщо поліцейський виконує свої обов'язки відповідно до чинного законодавства, не слід перейматись щодо скарг постраждалих осіб.

1.1.4. ПРИТЯГНЕННЯ КРИВДНИКА ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ЗМІНА НАСИЛЬНИЦЬКОЇ МОДЕЛІ ЙОГО ПОВЕДІНКИ (PROSECUTION)

Для притягнення кривдника до відповідальності важливими є такі складові:

- наявність норм матеріального цивільного, кримінального, адміністративного права, за допомогою яких постраждалим особам забезпечуються належні засоби правового захисту стосовно правопорушника;
- забезпечення постраждалих осіб належними засобами правового захисту стосовно державних органів, які не виконали свого обов'язку вжити необхідних запобіжних або захисних заходів у межах своїх повноважень;
- забезпечення права постраждалих осіб на компенсацію від осіб, що вчинили домашнє насильство;

- забезпечення того, щоб розслідування та судові провадження стосовно домашнього насильства здійснювалися без неналежних затримок і з урахуванням прав постраждалої особи на всіх стадіях провадження.

Цей напрям розкривається у главах V Стамбульської конвенції – Substantive law (матеріальне право) та VI – Investigation, prosecution, procedural law and protective measures (розслідування, кримінальне переслідування, процесуальне право та захисні заходи).

Важливо не допускати низької пріоритетності випадків домашнього насильства в розслідуванні та судочинстві, оскільки через це у правопорушників може виникнути відчуття безкарності. Тому важливим є недопущення надмірних зволікань у розслідуванні та розгляді справ за фактом домашнього насильства. Це допоможе зберегти істотно важливі докази, збільшити частку обвинувальних вироків і покласти край безкарності кривдників. Важливо забезпечувати ефективне розслідування та притягнення до відповідальності у справах домашнього насильства. При цьому повага до прав постраждалих осіб на цих етапах не менш важлива, ніж забезпечення оперативного розслідування й розгляду справ.

Національне законодавство України передбачає настання наступних видів юридичної відповідальності за вчинення домашнього насильства:

- кримінальної
- адміністративної
- цивільно-правової.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Наприкінці 2017 року відбулась криміналізація домашнього насильства. Так, 06 грудня 2017 року був прийнятий Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами», який набрав чинності з 11 січня 2019 року. Основними новелами цього Закону стали:

1. Включення до ККУ нових статей, зокрема:

- **стаття 126 «Домашнє насильство»**
Домашнє насильство, тобто умисне **систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства** щодо теперішнього чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи, – караються громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до двох років.

ЗА ЯКИМИ ОЗНАКАМИ РОЗМЕЖОВУЮТЬСЯ АДМІНІСТРАТИВНА ТА КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА? Головною ознакою домашнього насильства як кримінального правопорушення, котра відрізняє його від домашнього насильства як адміністративного правопорушення, є підвищена суспільна небезпека, пов'язана з **систематичністю вчинення такого насильства.**

ЩО МАЄТЬСЯ НА УВАЗІ ПІД СИСТЕМАТИЧНІСТЮ ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА? Під систематичністю розуміється вчинення хоча б однієї із трьох форм насильства (фізичного, психологічного чи економічного) втретє.

- **стаття 91 «Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство»**

В інтересах потерпілого від злочину, пов'язаного з домашнім насильством, поряд з призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або звільненням з підстав, передбачених цим Кодексом, від кримінальної відповідальності чи покарання, суд може застосувати до особи, яка вчинила домашнє насильство, один або декілька обмежувальних заходів, відповідно до якого (яких) на засудженого можуть бути покладені такі обов'язки:

1. заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства;
2. обмеження спілкування з дитиною у разі, коли домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності;
3. заборона наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку із роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин;
4. заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб;
5. направлення для проходження програми для кривдників або пробаційної програми.

Дані заходи застосовуються до особи, яка на момент вчинення домашнього насильства досягла 18-річного віку.

- **стаття 390 «Невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або не проходження програми для кривдників»**

Умисне невиконання обмежувальних заходів, передбачених статтею 911 цього Кодексу, або умисне невиконання обмежувальних приписів, або умисне ухилення від проходження програми для кривдників особою, щодо якої такі заходи застосовані судом, - караються арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до двох років.

- **стаття 151 «Примушування до шлюбу»**

Примушування особи до вступу в шлюб або до продовження примусово укладеного шлюбу, або до вступу у співжиття без укладання шлюбу, або до продовження такого співжиття, або спонукання з цією метою особи до переміщення на територію іншої держави, ніж та, в якій вона проживає, — караються арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або щодо особи, яка не досягла шлюбного віку згідно із законодавством, або щодо двох чи більше осіб, — караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

2. Доповнення статті 194 КПК «Застосування запобіжного заходу» частиною 6-ою:

В інтересах потерпілого від злочину, пов'язаного з домашнім насильством, крім обов'язків, передбачених частиною п'ятою цієї статті, суд може застосувати до особи, яка підозрюється у вчи-

ненні такого кримінального правопорушення, один або декілька таких обмежувальних заходів:

1. заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства;
2. обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності;
3. заборона наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку із роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин;
4. заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб;
5. направлення для проходження лікування від алкогольної, наркотичної або іншої залежності, від хвороб, що становлять небезпеку для оточуючих, направлення для проходження програми для кривдників.

Кримінальна відповідальність за домашнє насильство не обмежується статтею 126-1 ККУ. До кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, відповідно до статистичної форми ДН-1, також можуть відноситися правопорушення, відповідальність за які передбачена наступними статтями ККУ: 115 «Умисне вбивство», 116 «Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання», 117 «Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини», 118 «Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони», 119 «Убивство через необережність», 120 «Доведення до самогубства», 121 «Умисне

тяжке тілесне ушкодження», 122 «Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження», 123 «Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне в стані сильного душевного хвилювання», 124 «Умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони», 125 «Умисне легке тілесне ушкодження», 126 «Побої і мордування», 127 «Катування», 128 «Необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження», 129 «Погроза вбивством», 146 «Незаконне позбавлення волі або викрадення людини», 149 «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо передачі людини», 150 «Експлуатація дітей», 152 «Зґвалтування», 153 «Сексуальне насильство», 154 «Примушування до вступу в статевий зв'язок», 155 «Вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку», 156 «Розбещення неповнолітніх», 296 «Хуліганство», 301 «Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів», 303 «Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією», 304 «Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність», 314 «Незаконне введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів», 315 «Схиляння до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів», 323 «Спонування неповнолітніх до застосування допінгу», 324 «Схилення неповнолітніх до вживання одурманюючих засобів».

Якщо насильницькі діяння вчинено не систематично, або діяння чи наслідки, які настали внаслідок насильства чи то інші обставини не охоплюються статтею 126-1 КК, вони потребують додаткової кваліфікації за іншими статтями Кримінального кодексу, в тому числі:

- фізичне насильство – за статтями 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 134, 135, 136, 146 КК України та іншими;
- психологічне насильство – за статтями 129, 146, 149, 150, 150-1, 296, 303, 304 КК України та іншими;

- сексуальне насильство — за статтями 152, 153, 154, 155, 156 КК України;
- економічне насильство — за статтями 150, 150-1, 164, 165, 166, 167, 169, 181, 185, 186, 187, 190, 194, 195 КК та іншими.

ДО УВАГИ!

Вчинення злочину щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах визнається **обтяжуючою обставиною** (п. 61¹ ст. 67 ККУ). При кваліфікації правопорушення за ст.126-1 ККУ обставина вчинення злочину щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах не має враховуватись як обтяжуюча (згідно п. 61¹ ст. 67 Кримінального Кодексу України), оскільки дана обставина вже передбачена диспозицією статті 126-1 ККУ як ознака злочину, що впливає на його кваліфікацію.

Жорстоке поводження та приниження, що мають системний характер, визнано **пом'якшуючою обставиною** для постраждалих, які вчинили насильницький злочин проти кривдника (ст. 66, 116, 123 КК України).

Також слід зазначити, що в 2018 році згідно із Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо захисту дітей від сексуальних зловживань та сексуальної експлуатації» до Кримінального кодексу України були внесені важливі зміни, спрямовані на приведення українського законодавства у відповідність до положень Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства шляхом встановлення конкретного віку ста-

тевої зрілості (раніше це встановлювали за допомогою експертизи). Так, на сьогодні в Україні будь-які статеві зносини повнолітньої особи з дитиною, яка не досягла 16 років, вважаються злочином (ст.155 ККУ). Також цим законом посилено відповідальність, якщо такі дії щодо дитини вчинені близькими родичами або членами сім'ї, особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання або піклування про дитину.

Більш детально з особливостями кваліфікації ст.126-1 ККУ та інших кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, можна ознайомитись в науково-практичному коментарі новел Кримінального кодексу України за посиланням: <https://bit.ly/3MBU2AA>.

За вчинення суспільно небезпечного діяння, яке кваліфікується як домашнє насильство, однак не тягне настання кримінальної відповідальності, може наставати адміністративна відповідальність.

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Важливим кроком у протидії домашньому насильству стало закріплення адміністративної відповідальності за:

- вчинення домашнього насильства,
- вчинення насильства за ознакою статі,
- невиконання термінового заборонного припису,
- неповідомлення про місце свого тимчасового перебування.

Названі діяння кваліфікуються за статтею 173-2 КУпАП:

Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, тоб-

то умисне вчинення будь-яких діянь (дій або бездіяльності) фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування насильства, що не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого, а так само невиконання термінового заборонного припису особою, стосовно якої він винесений, або неповідомлення уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про місце свого тимчасового перебування в разі винесення такого припису, тягнуть за собою **накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, або адміністративний арешт на строк до десяти діб**. Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, — тягнуть за собою **накладення штрафу від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб**.

Відповідальність за вчинення сексуальної форми домашнього насильства статтею 173-2 КУпАП не передбачена, настає виключно **кримінальна відповідальність відповідно до Розділу IV ККУ «Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи»**.

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Поряд із притягненням кривдника до кримінальної чи адміністративної відповідальності, до останнього можуть бути застосовані заходи

цивільно-правової відповідальності. Водночас, якщо дії особи, яка вчинила домашнє насильство, не підпадають під ознаки діянь, що переслідуються в кримінальному чи адміністративному порядку, у постраждалої особи в будь-якому випадку завжди існує право на подання позову та притягнення винної особи до цивільно-правової відповідальності. Під цивільно-правовою відповідальністю в цьому випадку слід розуміти **відшкодування постраждалій особі завданої моральної та матеріальної шкоди, яка включає в себе відшкодування витрат на надання допомоги постраждалій особі**.

Постраждала особа може вимагати у порядку, передбаченому законодавством, від кривдника компенсації її витрат на:

- лікування;
- отримання консультацій;
- оренду житла, яке вона винаймає (винаймала) з метою запобігання вчиненню стосовно неї домашнього насильства;
- періодичних витрат на її утримання, утримання дітей чи інших членів сім'ї, які перебувають (перебували) на утриманні кривдника.

Стаття 40 КУпАП передбачає, що якщо в результаті вчинення адміністративного правопорушення заподіяно майнову шкоду, то при вирішенні питання про накладення стягнення про адміністративне правопорушення суд вправі одночасно вирішити питання відшкодування винною особою майнової шкоди незалежно від її розміру. При цьому вирок або постановва суду в кримінальній чи адміністративній справі, які набрали законної сили, є обов'язковими для суду, що розглядає справу про цивільно-правові наслідки дій особи, щодо якої винесено вирок чи постанову суду, у питаннях, чи мали місце ці дії та чи вчинені вони даною особою.

Загальні засади цивільної відповідальності, яка виникає із завдання шкоди, урегульовано главою 82 ЦК. Згідно із ч.1 ст.1166 ЦК **майнова шкода**, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим майновим правам фізичної або юридичної особи, а також шкода, завдана майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується особою, яка її завдала.

Стаття 1167 ЦК закріплює, що **моральна шкода**, завдана фізичній або юридичній особі неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю, відшкодовується особою, яка її завдала, за наявності її вини. При цьому, згідно із ст.23 Цивільного кодексу України моральна шкода полягає: 1) у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; 2) у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів; 3) у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням чи пошкодженням її майна; 4) у приниженні честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи.

Захист сімейних прав та інтересів забезпечується також нормами СК. Домашнє насильство визнається СК як підстава для:

- позбавлення батьківських прав (п.3, п.5 ст.164 СК);
- відібрання дитини від батьків без позбавлення батьківських прав (ч.1 ст.170 СК).

Крім того, відповідно до ч. 4 ст. 22 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» факти вчинення домашнього насильства стосовно дитини або за її присутності обов'язково беруться до уваги під час розгляду судом та/або органом опіки та піклування спорів щодо:

- участі одного з батьків у вихованні дитини;
- визначення місця проживання дитини;
- відібрання дитини;
- позбавлення та поновлення батьківських прав;
- побачення з дитиною матері, батька дитини, які позбавлені батьківських прав;
- відібрання дитини від особи, яка тримає її у себе не на законних підставах або не на основі рішення суду.

Крім притягнення до юридичної відповідальності, до осіб, які вчинили домашнє насильство, можуть застосовуватися спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству:

1. терміновий заборонний припис стосовно кривдника;
2. обмежувальний припис стосовно кривдника;
3. взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи;
4. направлення кривдника на проходження програми для кривдників.

Якщо терміновий заборонний припис та обмежувальний припис спрямовані на запобігання повторного вчинення домашнього насильства та захист постраждалої особи, то взяття на профілактичний облік кривдника, проведення з ним профілактичної роботи та направлення кривдника на проходження програми для кривдників мають на меті зміну насильницької поведінки кривдника.

При цьому в рамках комплексного інтегрованого підходу важливим є не лише кількість застосованих до кривдників спеціальних заходів

щодо протидії домашньому насильству, а і їх виконання чи дотримання кривдниками, а також результативність заходів, які застосовуються у разі їх недотримання або невиконання.

ДО УВАГИ!

Більш детальна інформація про кожен із спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству міститься у Розділі 2 Посібника.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОСАДОВИХ І СЛУЖБОВИХ ОСІБ ЗА НЕДОТРИМАННЯ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Відповідно до норм міжнародного та національного права держава несе відповідальність за протиправні акти, вчинені її представниками. Тож Україна, щоб забезпечити недопущення актів насильства за ознакою статі з боку державних органів, посадових осіб, представників установ та інших суб'єктів, які діють від імені держави, а також забезпечити застосування належних заходів щодо актів домашнього насильства та насильства за ознакою статі, вчинених недержавними суб'єктами, таку відповідальність закріпила у статті 31 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Отже, у випадку недотримання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству посадові й службові особи можуть бути притягнені до таких видів відповідальності:

ККУ, Кримінальна відповідальність	Адміністративна відповідальність, КУпАП	Дисциплінарна відповідальність, Закон України «Про державну службу»	Матеріальна відповідальність, Закон України «Про державну службу»
Ст. 364, 365, 367	Ст. 184-2, 186	Ст. 64, 65	Ст. 80

Відповідно до п.51 Постанови КМУ від 22 серпня 2018 року № 658 з повідомленням про відсутність реагування відповідних органів виконавчої влади щодо одного і того ж випадку домашнього насильства можливо звернутись за номером телефону 15-47 до Урядового контактного центру, що забезпечує роботу “гарячої лінії” з питань протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, працівники якого інформують про таке повідомлення Нацсоцслужбу для вжиття заходів реагування відповідно до законодавства.

Крім цього, постраждала особа також може звернутись до ЄСПЛ, оскільки визнано, що домашнє насильство – це проблема приватної особи і суспільства, що покладає на органи влади зобов'язання забезпечити належний захист від домашнього насильства.

ДО УВАГИ!

З описами окремих рішень ЄСПЛ у справах щодо домашнього насильства можна ознайомитись у Додатку 3.

1.2. МІСЦЕВА СИСТЕМА ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА РОЛЬ ПОЛІЦІЇ

ДЛЯ ЧОГО ЦЕ ЗНАТИ ПОЛІЦЕЙСЬКИМ?

Національна система запобігання та протидії домашньому насильству є єдиною на території України, однак її реалізація на місцевому рівні залежить від багатьох факторів, зокрема наявності чи відсутності

сті спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб, наявності мобільних груп реагування на факти вчинення домашнього насильства, наявності фінансування для реалізації місцевих програм з питань запобігання та протидії домашньому насильству тощо. Місцеві алгоритми дій суб'єктів та їх взаємодії ґрунтуються на національному законодавстві, однак залежать від стану розбудови місцевої системи запобігання та протидії домашньому насильству, соціально-економічного забезпечення громади, характеристики та категорій населення громади тощо. Поліцейським важливо знати в цілому передбачену законодавством систему суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, наявні місцеві ресурси для надання допомоги постраждалим особам та ефективного реагування на випадки домашнього насильства. При цьому слід усвідомлювати важливість залучення спеціально уповноважених суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству, які виконують роль координаторів у даній сфері, а також розуміти повноваження інших суб'єктів для ефективного перенаправлення постраждалих осіб. Адже повноваження поліцейських не обмежуються виконанням суто поліцейських функцій, а охоплюють також взаємодію з іншими суб'єктами та інформування постраждалих осіб про заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися.

ЯК ЦЕ ВПЛИВАЄ НА ВИКОНАННЯ БЕЗПОСЕРЕДНІХ ОБОВ'ЯЗКІВ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО? Як правило, поліцейські вважають,

що їх завдання щодо запобігання та протидії домашньому насильству — це виключно виконання безпосередньо поліцейських заходів та притягнення кривдника до відповідальності. Проте, досвід протидії домашньому насильству свідчить, що жодна установа або інституція не може впоратись із цією проблемою самостійно. Ефективна відповідь на домашнє насильство вимагає узгоджених дій багатьох різних учасників. Без залучення інших суб'єктів протидії домашньому насильству, без належного рівня взаємодії між ними, знижується вірогідність виходу постраждалої особи із ситуації домашнього насильства, і відповідно домашнє насильство буде циклічно повторюватись, а поліцейські будуть неодноразово приїжджати на виклики за однією адресою. Результати є кращими, коли правоохоронні органи, суд, соціальні служби, медичні та освітні заклади, органи та служби у справах дітей під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству об'єднують свої зусилля з громадськими об'єднаннями, неурядовими організаціями та іншими партнерами. Перевага останніх полягає у можливості залучення донорських коштів та меншій зарегульованості діяльності, через що вони можуть запроваджувати новітні форми і методи діяльності. Вони мають спеціальні знання та досвід для підтримки постраждалих від домашнього насильства осіб. Крім того, окремі громадські організації утримують притулки для постраждалих від домашнього насильства осіб.

1.2.1. СИСТЕМА СУБ'ЄКТІВ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ ЗАХОДИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВУ У МІСТІ/ ГРОМАДІ. (PROTECTION)

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» **суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, є:**

1) спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству:

- центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, у тому числі їх структурні підрозділи, до повноважень яких належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- сільські, селищні, міські, районні у містах (у разі їх створення) ради, їх виконавчі органи, до повноважень яких належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

ЯКІ ПОВНОВАЖЕННЯ МАЮТЬ СПЕЦІАЛЬНО УПОВНОВАЖЕНІ ОРГАНИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ?

На спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству покладається формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, координація діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, та їх взаємодії на різних рівнях (загальнодержавному, регіональному, місцевому). Повноваження цих органів закріплені у статтях 7 та 8 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

2) інші органи та установи, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству:

- служби у справах дітей;
- уповноважені підрозділи органів Національної поліції України;
- органи управління освітою, навчальні заклади, установи та організації системи освіти;
- органи охорони здоров'я, установи та заклади охорони здоров'я;
- центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги;
- суди;
- прокуратура;
- уповноважені органи з питань пробації.

ЧОМУ ЗАЗНАЧЕНІ ОРГАНИ ТА УСТАНОВИ ОБ'ЄДНАНІ В ОДНУ ГРУПУ? В ЧОМУ ПОЛЯГАЮТЬ ЇХ ПОВНОВАЖЕННЯ?

Основними завданнями зазначених суб'єктів є виявлення фактів насильства, своєчасне реагування на них в межах своїх повноважень, взаємодія з іншими суб'єктами для вжиття останніми відповідних заходів, а також здійснення інформаційної та виховної роботи. Їх повноваження у цій сфері розкриті у ч.ч. 1, 3 ст. 9 – ст. 13 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

3) загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб

(їх повноваження закріплені у ч. 2 ст. 9, ст. ст. 14 та 17 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»).

Загальні служби підтримки постраждалих осіб:

- центри соціальних служб;
- притулки для дітей;
- центри соціально-психологічної реабілітації дітей;
- соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка);
- центри соціально-психологічної допомоги;
- територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг);
- інші заклади, установи та організації, які надають соціальні послуги постраждалим особам.

Спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб:

- притулки для постраждалих осіб;
- центри медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб;
- кол-центр з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей;

ДО УВАГИ!

До початку функціонування кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей звернення та повідомлення про осіб, які постраждали від домашнього насильства, насильства за ознакою статі, насильства стосовно дітей, звернення та повідомлення від зазначених осіб, а також повідомлення про загрозу вчинення такого насильства приймаються державною установою «Урядовий контактний центр» за номером телефону **15-47**.

- мобільні бригади соціально-психологічної допомоги постраждалим особам;
- інші заклади та установи, призначені виключно для постраждалих осіб, в тому числі кризові кімнати; денні центри соціально-психологічної допомоги; спеціалізовані служби первинного соціально-психологічного консультування.

ДО УВАГИ!

Станом на 01 червня 2022 року за даними Нацсоц-служби в Україні функціонують 662 спеціалізовані служби підтримки осіб, постраждалих від домашнього насильства: <https://nssu.gov.ua/storage/app/sites/22/Specustanovy/A%20FILES/table-11.pdf>

4) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах.

ЯКА РОЛЬ ГРОМАДЯН, ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ? Відповідно до ч.3 ст.19 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, яким стало відомо про вчинення домашнього насильства, зокрема якщо постраждалими особами стали або можуть стати діти, **зобов'язані невідкладно повідомити про це до:**

- районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад;
- уповноважених підрозділів органів Національної поліції України;
- цілодобового кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей.
- Зрозуміло, що такий обов'язок є, скоріше, громадянським, аніж юридичним, та спрямований на формування «нульової» толерантності до проявів насильства та розширення кола суб'єктів, через яких інформація про факт насильства надійде до уповноважених на відповідне реагування органів.

Окрім наведених суб'єктів, у здійсненні заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, зокрема виявленні фактів домашнього насильства, наданні допомоги та захисту постраждалим особам, можуть брати участь підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, громадські об'єднання та іноземні неурядові організації, фізичні особи – підприємці, які відповідають критеріям діяльності суб'єктів, що надають соціальні послуги, а також фізичні особи, які надають соціальні послуги, у тому числі послуги патронату над дітьми (ч. 5 ст. 6 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»).

ДЕ МОЖНА ЗНАЙТИ КОНТАКТНУ ІНФОРМАЦІЮ СУБ'ЄКТІВ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ?

По-перше, можна скористатись **Мапою служб допомоги на сайті МВС України за посиланням:** <https://mvs.gov.ua/map-departments>. На даній мапі містяться контакти та місце розташування в Україні центрів та бюро безоплатної правової допомоги, медичних установ, поліції, територіальних сервісних центрів, бюро судово-медичної експертизи.

По-друге, можна дізнатись про наявність спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб у різних регіонах України на офіційному сайті Нацсоцслужби: <https://nssu.gov.ua/domashnye-nasilstvo/specializovani-sluzhbi-pidtrimki>.

По-третє, дану інформацію можна дізнатись зателефонувавши на **Національну «гарячу» лінію за номером 116 123 або на Урядову «гарячу» лінію 15-47.**

Діяльність усіх суб'єктів, у тому числі уповноважених підрозділів органів Національної поліції України, ґрунтується на наступних засадах:

- гарантування постраждалим особам безпеки та основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на життя, свободу та особисту недоторканність, на повагу до приватного та сімейного життя, на справедливий суд, на правову допомогу, з урахуванням практики Європейського суду з прав людини;
- належної уваги до факту насильства під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі;
- врахування непропорційного впливу насильства на жінок і чоловіків, дітей та дорослих, дотримання принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі;
- визнання суспільної небезпеки насильства та забезпечення нетерпимого ставлення до будь-яких його проявів;
- поваги та неупередженого, небайдужого ставлення до постраждалих осіб з боку суб'єктів, забезпечення пріоритетності прав, законних інтересів та безпеки постраждалих осіб під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі;

ВАЖЛИВО!

Одним із поширених серед правоохоронців та суддів міфів є те, що якщо постраждала та кривдник знаходяться в процесі розлучення, то скоріш за все постраждала особа вигадує випадок домашнього насильства для отримання переваг у суді як постраждалої від домашнього насильства особи, зокрема під час визначення місця проживання спільної дитини. Це міф, під впливом якого фахівці втрачають неупередженість. Важливо усвідомлювати, що під час розлучення та після нього домашнє насильство може виникати навіть в тих родинах, в яких його до цього не було. Особи, які знаходяться в процесі розлучення, є уразливими щодо домашнього насильства та потребують неупередженого та небайдужого ставлення фахівців.

- конфіденційності інформації про постраждалих осіб та осіб, які повідомили про вчинення насильства;

ДО УВАГИ!

Обробка персональних даних про особу, яка повідомила про вчинення насильства, або про постраждалу особу здійснюється за згодою такої особи або її законного представника з дотриманням вимог Закону України «Про захист персональних даних».

- добровільності отримання допомоги постраждалими особами, крім дітей та недієздатних осіб;
- врахування особливих потреб та інтересів постраждалих осіб, зокрема осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недієздатних осіб, осіб похилого віку;

- недопущення дискримінації за будь-якою ознакою під час реалізації заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі;
- ефективної взаємодії суб'єктів із громадськими об'єднаннями, міжнародними організаціями, засобами масової інформації, іншими заінтересованими юридичними та фізичними особами.

ВАЖЛИВО!

Заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству здійснюються без дискримінації за будь-якою ознакою, а звичаї, релігійні переконання, віросповідання, традиції не можуть розглядатися як виправдання будь-яких форм домашнього насильства або бути підставою для звільнення кривдника від відповідальності (ч.ч.3,4 ст.4 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»).

Взаємодія суб'єктів координується:

- **на загальнодержавному рівні** — Мінсоцполітики та Нацсоцслужбою;
- **на регіональному рівні** — Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими держадміністраціями;
- **на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці** — районними, районними у м. Києві і Севастополі держадміністраціями та виконавчими органами сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад, у тому числі територіальних громад.

Координацію заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі та моніторинг їх реалізації

на місцевому рівні здійснюють координатори в органах виконавчої влади (заступник голови районної, районної у м. Києві і Севастополі держадміністрації, якого визначає голова держадміністрації) **та органах місцевого самоврядування** (заступник (за наявності) міського голови, голови виконавчого органу ради об'єднаної територіальної громади, міської (у місті обласного значення), **районної у місті** (у разі її утворення) ради, якого визначає відповідний голова), на яких покладено функції щодо забезпечення рівності прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі.

ДО УВАГИ!

Координатор є **персонально відповідальним** за забезпечення своєчасного та ефективного вжиття заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Виконавчі органи рад територіальних громад, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад з метою забезпечення здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі визначають **відповідальних працівників виконавчого комітету (структурний підрозділ)**, які (який) проводять (проводить) роботу з прийому та реєстрації заяв і повідомлень про вчинення насильства, координації заходів реагування на факти вчинення насильства, надання допомоги і захисту постраждалим особам, а також роботу з кривдниками. Виконавчими органами міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад, зокрема територіальних громад, до повноважень яких належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, є **виконавчі органи з питань сім'ї**. Районні, районні у м. Києві і Севастополі держадміністрації з метою забезпечення здійснен-

ня заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі також визначають **уповноважених осіб (структурний підрозділ)**, які (який) проводять (проводить) роботу з прийому та реєстрації заяв і повідомлень про вчинення насильства, координації заходів реагування на факти вчинення насильства, надання допомоги і захисту постраждалим особам, а також роботу з кривдниками.

Для забезпечення міжвідомчої співпраці щодо реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, узгодженості заходів, підвищення їх ефективності, координації проведення інформаційно-просвітницьких заходів, *на регіональному та місцевому рівнях* створюються **координаційні ради**. До їх складу входять уповноважені представники служб у справах дітей, уповноважених підрозділів органів Національної поліції, органів управління освітою, структурних підрозділів з питань охорони здоров'я місцевих держадміністрацій, центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги, органів прокуратури та суду, громадських об'єднань, релігійних організацій, міжнародних організацій та іноземних неурядових організацій (за згодою).

1.2.2. УПОВНОВАЖЕНІ ПІДРОЗДІЛИ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ ТА ЇХ ПОВНОВАЖЕННЯ.

Національне законодавство у сфері запобігання та протидії домашньому насильству оперує терміном «уповноважені підрозділи органів Національної поліції».

ЯКІ ПІДРОЗДІЛИ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ Є УПОВНОВАЖЕНИМИ НА ВЖИТТЯ ЗАХОДІВ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ? Законодавство не визначає чіткий перелік підрозділів органів Національної поліції, уповноважених на здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Аналіз відомчих наказів МВС України дозволяє виокремити наступні підрозділи як уповноважені на здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству:

- підрозділи «102» та чергова служба;
- підрозділи дільничних офіцерів поліції та поліцейські офіцери громади;
- підрозділи ювенальної превенції;
- підрозділи патрульної поліції та групи реагування патрульної поліції;
- підрозділи слідства та дізнання;
- сектори протидії домашньому насильству та мобільні групи реагування на факти вчинення домашнього насильства.

ПІДРОЗДІЛИ «102» ТА ЧЕРГОВА СЛУЖБА

Повноваження даних підрозділів щодо запобігання та протидії домашньому насильству закріплені в наказі МВС України «Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України» від 27 квітня 2020 року № 357.

Підрозділи «102» забезпечують прийняття заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства. Відповідно до п.п.3 п.11 Розділу III даної Інструкції оператор «102» повинен при надходженні повідомлень про факти вчинення домашнього насильства, злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості, а також інших злочинів запитати заявника, з оператором якої статі він бажає спілкуватися.

Чергова служба забезпечує своєчасне реагування нарядів поліції на випадки домашнього насильства. Алгоритм орієнтовних невідкладних дій працівника чергової служби у випадку надходження заяви чи повідомлення про вчинення домашнього насильства міститься в Розділі XLIV Додатку 1 до зазначеної Інструкції та передбачає, що працівник чергової служби повинен:

1. З'ясувати:

- 1) час, місце (адресу) та обставини вчинення домашнього насильства;
- 2) наявність на місці події малолітньої або неповнолітньої особи;
- 3) наявність загрози життю або здоров'ю постраждалої особи (заявника) та/або малолітній чи неповнолітній особі на момент надходження повідомлення, стан її (його, їх) здоров'я та чи потребується медична або інша допомога;
- 4) установчі дані заявника та/або постраждалої особи (прізвище, ім'я та по батькові, дату народження або вік, контактний телефон, адресу проживання (реєстрації) або місце фактичного перебування (знаходження));
- 5) інформацію про особу, яка може бути причетна до вчинення домашнього насильства (далі – кривдник), а саме:

- установчі дані кривдника (прізвище, ім'я та по батькові, дату народження або вік (приблизний вік), контактний телефон) та його прикмети;
  - місце перебування кривдника, а якщо він залишив місце події, – можливе місце його знаходження або появи;
  - наявність у кривдника зброї (зареєстрована або не зареєстрована холодна чи вогнепальна зброя, інші предмети, які можуть становити загрозу життю та здоров'ю людей);
  - наявність агресивного собаки (тварин);
  - стан кривдника (можливе алкогольне або наркотичне сп'яніння, агресивна поведінка);
  - участь у збройних конфліктах;
  - перебування кривдника на психоневрологічному або іншому обліку;
- б) наявність обмежувального припису або термінового заборонного припису стосовно кривдника;
- 7) у якому статусі перебувають заявник, постраждала особа відносно кривдника.

2. У разі необхідності:

- 1) заспокоїти заявника та поінформувати його про виїзд наряду поліції;
- 2) викликати на місце події бригаду екстреної медичної допомоги;
- 3) запропонувати постраждалій особі (іншій особі) обрати безпечне місце та очікувати приїзду наряду поліції.

3) Зареєструвати повідомлення в установленому порядку.

4) Негайно направити на місце події мобільну групу реагування на факти вчинення домашнього насильства (за можливості) та/або поліцейського підрозділу ювенальної превенції (у разі вчинення правопорушення дітьми або стосовно них), інші наряди поліції.

5) Якщо особи (особа), які вчинили правопорушення, з місця події зникли, на їх встановлення та затримання орієнтувати наряди поліції та чергових органів (підрозділів) поліції.

Від того, наскільки якісно оператор «102» та черговий зберуть попередню інформацію, залежить безпека поліцейських, які реагуватимуть на виклик, пов'язаний з домашнім насильством, а також постраждалих осіб.

ДІЛЬНИЧНІ ОФІЦЕРИ ПОЛІЦІЇ ТА ПОЛІЦЕЙСЬКІ ОФІЦЕРИ ГРОМАДИ

Повноваження дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громади, зокрема і щодо запобігання та протидії домашньому насильству, закріплені в наказі МВС України «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громади» від 28 липня 2017 року № 650.

Ужиття заходів для запобігання та протидії домашньому насильству і його припинення є одним із основних напрямів діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громади. Дільничні офіцери поліції та поліцейські офіцери громади виявляють на поліцейській дільниці осіб, схильних до вчинення домашнього насильства (кривдників), та вживають превентивних заходів, передбачених законодавством і спрямованих на запобігання правопорушенням, пов'язаним з домашнім насильством. Під час взаємодії з населенням дільничні офіцери поліції та поліцейські офіцери громади можуть ініціювати пропо-

зиції перед безпосереднім керівництвом щодо вжиття заходів з метою запобігання вчиненню домашнього насильства. У разі виявлення випадків домашнього насильства дільничні офіцери поліції та поліцейські офіцери громади застосовують всі можливі заходи для надання невідкладної, зокрема домедичної допомоги особам, які постраждали, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я. При виявленні фактів насильства на дільничного офіцера поліції та поліцейського офіцера громади покладається застосування не лише запобіжних, а й примусових заходів.

Крім того, дільничні офіцери поліції та поліцейські офіцери громади ставлять на превентивний (профілактичний) облік та в межах своєї компетенції проводять профілактичну роботу з особами, схильними до вчинення домашнього насильства (кривдниками).

Також до повноважень дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громади віднесено підготовку матеріалів про анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства, надсилання їх до уповноваженого підрозділу з контролю за обігом зброї та дозвільної системи з метою прийняття рішення щодо анулювання дозволів у порядку, визначеному законодавством, а також вилучення зброї та боєприпасів.

ЮВЕНАЛЬНІ ПОЛІЦЕЙСЬКІ

Повноваження поліцейських ювенальної превенції, зокрема і щодо запобігання та протидії домашньому насильству, закріплені в наказі МВС України «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції» від 19 грудня 2017 року № 1044.

Вжиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них, а також жорстокому поводженню з дітьми є одним із основних завдань підрозділів ювенальної превенції. До основних повноважень підрозділів ювенальної превенції згідно наказу МВС України від 19.12.2017 № 1044 віднесено:

- інформування відповідних місцевих органів державної влади щодо батьків, інших законних представників, які не виконують обов'язки щодо виховання дітей, жорстоко з ними поводяться чи вчиняють стосовно дітей домашнє насильство;
- виявлення фактів вчинення домашнього насильства та своєчасне реагування на них.

Розділ V Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції присвячений особливостям організації роботи та здійснення заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них. Так, поліцейські підрозділів ЮП уживають заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству в межах Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Повноваження поліцейських підрозділів ЮП у сфері запобігання та протидії домашньому насильству поширюються на випадки, коли особа, яка вчинила домашнє насильство, або особа, яка зазнала домашнього насильства чи стала свідком (очевидцем) такого насильства, не досягла 18-річного віку:

- виявляють факти домашнього насильства, вчиненого дітьми і стосовно дітей, та реагують на них в порядку, визначеному законодавством;
- приймають і розглядають заяви та повідомлення про факти

домашнього насильства, вчиненого дітьми та стосовно дітей, вживають заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам;

- виносять термінові заборонні приписи стосовно кривдників;
- вживають заходів щодо взяття на профілактичний облік та проведення профілактичної роботи з дітьми-кривдниками;
- здійснюють контроль за виконанням дітьми-кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії;
- інформують постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;
- взаємодіють з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, в порядку, визначеному законодавством;
- здійснюють повноваження у сфері запобігання та протидії домашньому насильству з урахуванням міжнародних стандартів реагування правоохоронних органів на випадки домашнього насильства та оцінки ризиків;
- проводять оцінку ризиків вчинення домашнього насильства у визначеному законодавством України порядку.

Також поліцейські ювенальної превенції здійснюють поліцейське піклування щодо дітей відповідно до законодавства України.

Крім того, з питань протидії домашньому насильству підрозділи ювенальної превенції взаємодіють з іншими уповноваженими органами

та підрозділами Національної поліції України, органами державної влади й органами місцевого самоврядування, об'єднаними територіальними громадами, міжнародними та громадськими організаціями.

ПАТРУЛЬНІ ПОЛІЦЕЙСЬКІ ТА ГРУПИ РЕАГУВАННЯ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Положення про Департамент патрульної поліції затверджене наказом Національної поліції України від 06 листопада 2015 року № 73. Дане Положення не містить окремих положень щодо реагування на випадки домашнього насильства, проте визначає, що до основних завдань Департаменту патрульної поліції належить своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події. Домашнє насильство є правопорушенням, а отже патрульна поліція має своєчасно реагувати на повідомлення про його вчинення.

Патрульна поліція та групи реагування патрульної поліції реагують на заяви та повідомлення про правопорушення або події, пов'язані з домашнім насильством, що надходять телефоном за скороченим номером екстреного виклику поліції «102», після прибуття на місце події шляхом встановлення особи, яка здійснила відповідний виклик, особи кривдника, ймовірних свідків події, інших обставин, важливих для прийняття рішення суб'єктом владних повноважень.

За наявності в учиненому кривдником діянні ознак адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення, поліцейські патрульної поліції або груп реагування патрульної поліції складають протоколи про адміністративне правопорушення, які надалі з іншими матеріалами, що підтверджують факти учинення адміністративного правопорушення, передаються в територіальний підрозділ поліції для доопрацювання або місцевий суд для розгляду і прийняття рішення у справі.

Поліцейськими патрульної поліції та груп реагування патрульної поліції до кривдника також може застосовуватись винесення термінового заборонного припису на підставі оцінки ризиків.

У разі виявлення у вчиненому кривдником діянні ознак кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, на місце події поліцейськими патрульної поліції або груп реагування патрульної поліції викликається слідчо-оперативна група для подальшого реагування в межах компетенції.

ПІДРОЗДІЛИ СЛІДСТВА ТА ДІЗНАННЯ

Особливості організації діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України регламентовано Інструкцією, затвердженою наказом МВС України від 06 липня 2017 року № 570, підрозділів дізнання органів Національної поліції – наказом МВС України від 20 травня 2020 року № 405.

Дані Інструкції не містять окремих положень щодо реагування на випадки домашнього насильства. Проте організація роботи слідчих підрозділів та підрозділів дізнання органів Національної поліції України передбачає ефективну участь слідчих та дізнавачів у захисті особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охороні прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження шляхом:

- здійснення розгляду заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення;
- внесення відповідних відомостей про їх вчинення до Єдиного реєстру досудових розслідувань;
- проведення всебічного, повного та неупередженого досудового

розслідування кримінальних правопорушень у порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України;

- забезпечення реалізації в повному обсязі прав і законних інтересів усіх учасників кримінального провадження;
- ужиття своєчасних заходів для забезпечення відшкодування шкоди, завданої кримінальними правопорушеннями.

ДО УВАГИ!

До уваги! Враховуючи криміналізацію домашнього насильства, слідчі та дізнавачі безпосередньо здійснюють провадження у справах, пов'язаних з домашнім насильством, і під час такого провадження мають керуватись в тому числі законодавством у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

МОБІЛЬНІ ГРУПИ РЕАГУВАННЯ НА ФАКТИ ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ТА СЕКТОРИ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Станом на 2021 рік по всій території України функціонувало 86 мобільних груп реагування на факти вчинення домашнього насильства та 44 штатні підрозділи (сектори) протидії домашньому насильству. Вони працюють у 67 містах країни: <https://bit.ly/3zCEBpf>.

Мобільні групи несуть службу цілодобово та виконують покладені на них обов'язки. Основною формою несення служби є реагування на заяви чи повідомлення про вчинення домашнього насильства на автотранспортних засобах. З урахуванням оперативної обстановки режим роботи мобільних груп може змінюватися з дотриманням вимог законодавства. Наряд мобільної групи включається до розрахунку сил і засобів чергової зміни, під час несення служби організаційно підпо-

рядковуються оперативному черговому. Забороняється використовувати поліцейських мобільних груп для виконання завдань, що не входять до їхніх обов'язків. Поліцейські, які під час чергування не задіяні на виклики, можуть залучатися до проведення просвітницької роботи спільно із суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Основні завдання мобільної групи реагування на факти вчинення домашнього насильства:

- своєчасне реагування на факти домашнього насильства;
- приймання від постраждалих, а також від інших осіб, у тому числі від суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання насильству, заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі;
- ужиття заходів для припинення домашнього насильства та надання допомоги постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків;
- інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;
- винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників;
- взаємодія з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- інформування підрозділів контролю за обігом зброї з метою анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства, а також вилучення зброї та боєприпасів у порядку, визначеному законодавством;

- складання протоколів про адміністративні правопорушення та здійснення у визначених законом випадках провадження у справах про адміністративні правопорушення;
- проведення профілактичної роботи з кривдниками та контроль за дотриманням вимог заходів тимчасового обмеження прав кривдника або покладенням на нього обов'язків.

Мобільні групи взаємодіють з іншими підрозділами Національної поліції, підприємствами, установами й організаціями всіх форм власності, іншими державними і громадськими організаціями, діяльність яких пов'язана із здійсненням заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

ДО УВАГИ!

На сьогодні у ряді міст, в залежності від статистики випадків домашнього насильства, при районних управліннях поліції створені окремі сектори протидії домашньому насильству, основним завданням яких є організація належного рівня роботи мобільних груп реагування на факти вчинення домашнього насильства, координація їх роботи та взаємодія з іншими суб'єктами запобігання та протидії домашньому насильству.

ВАЖЛИВО!

Наявність сектору протидії домашньому насильству та мобільних груп реагування на факти вчинення домашнього насильства НЕ означає неможливість залучення інших уповноважених підрозділів органів Національної поліції до реагування на випадки домашнього насильства. Кожен поліцейський уповноваженого підрозділу поліції повинен бути обізнаним із законодавством у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та вміти його застосовувати відповідно до власної службової компетенції.

Повноваження уповноважених підрозділів органів Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству визначені в ст.10 ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насильству»:

1) виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них.

Згідно зі ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію», поліція відповідно до покладених на неї завдань вживає заходів для запобігання та протидії домашньому насильству або насильству за ознакою статі.

2) прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, у тому числі розгляд повідомлень, що надійшли до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, вжиття заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спільно з Національною поліцією України.

Прийом та розгляд уповноваженими підрозділами органів Національної поліції заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства здійснюється відповідно до Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України, затвердженого наказом МВС України від 15.11.2017 № 930.

Порядок проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства визначений спільним наказом Мінсоцполітики та МВС України від 13 березня 2019 року № 369/180.

3) інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися.

Права постраждалої особи закріплені в ст.21 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», а постраждалої дитини – в ст.22 даного Закону.

4) винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників.

Порядок винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника закріплений наказом МВС України від 01 серпня 2018 р. № 654.

5) взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному законодавством.

Порядок взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України визначений наказом МВС України від 25 лютого 2019 року № 124.

6) здійснення контролю за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії.

Підрозділи поліції, уповноважені на здійснення заходів із запобігання та протидії домашньому насильству, забезпечують контроль за поведінкою кривдника за місцем проживання/перебування та проведення з ним профілактичної роботи з метою недопущення скоєння повторних фактів домашнього насильства.

Уповноважений підрозділ поліції здійснює контроль за дотриманням вимог заходів тимчасового обмеження прав кривдника або покладенням на нього обов'язків шляхом щотижневого спілкування з кривдником, а в разі необхідності з постраждалою особою за місцем проживання/перебування, навчання та/або місцем роботи, іншими місцями, які часто відвідують ці особи.

7) анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього

насильства, а також вилучення зброї та боєприпасів у порядку, визначеному законодавством.

Порядок анулювання відповідних дозволів, а також вилучення зброї та боєприпасів до неї визначений наказом МВС України від 21 серпня 1998 року № 622. Так, органи поліції не мають права давати згоду керівникам підприємств, установ, організацій та суб'єктам господарювання на укладення трудових договорів на виконання таких робіт, а також видавати дозволи на придбання, зберігання та носіння вогнепальної зброї та бойових припасів до неї, пневматичної чи холодної зброї, пристроїв та патронів до них громадянам, а також проводити їх ререєстрацію в разі наявності даних про систематичне (два чи більше разів) вчинення домашнього насильства, що підтверджується документально.

8) взаємодія з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, відповідно до статті 15 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі визначений постановою КМУ від 22.08.2018 № 658.

9) звітування центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Порядок звітування суб'єктів запобігання та протидію домашньому насильству визначений Постановою КМУ від 22.08.2018 № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству

за ознакою статі». Уповноважені підрозділи органів Національної поліції звітують щокварталу Нацсоцслужбі через Національну поліцію України про результати здійснення повноважень у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі у порядку, визначеному Мінсоцполітики.

Уповноважені підрозділи органів Національної поліції України здійснюють повноваження у сфері запобігання та протидії домашньому насильству з урахуванням міжнародних стандартів реагування правоохоронних органів на випадки домашнього насильства та оцінки ризиків.

Отже, **основні права та обов'язки поліцейських при реагуванні на факти домашнього насильства:**

- 1) виявляти факти домашнього насильства та своєчасно реагувати на них;
- 2) приймати від постраждалих, а також від інших осіб, у тому числі від суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері запобігання насильству, заяви та повідомлення про вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі;
- 3) вживати заходів для припинення домашнього насильства та надавати допомогу постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків;
- 4) інформувати постраждалих осіб про їхні права, заходи та соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;
- 5) виносити термінові заборонні приписи стосовно кривдників за результатами оцінки ризиків;
- 6) проводити профілактичну роботу з кривдниками;
- 7) взаємодіяти з іншими суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

8) проникати до житла особи без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках, пов'язаних із припиненням вчинюваного акту домашнього насильства, в разі безпосередньої небезпеки для життя чи здоров'я постраждалої особи;

9) забезпечувати влаштування до притулку для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, за виключенням осіб:

- з ознаками гострих інфекційних і венеричних захворювань;
- з інфекційними захворюваннями шкіри та волосся, хворими на туберкульоз;
- за інших обставин, що свідчать про безпосередню небезпеку постраждалої особи для себе або для інших осіб.

ЩО РОБИТИ З ОСОБАМИ, ЯКІ ЗА СТАНОМ ЗДОРОВ'Я НЕ ПІДЛЯГАЮТЬ ВЛАШТУВАННЮ ДО ПРИТУЛКУ? Зазначені постраждалі особи підлягають невідкладному направленню до закладів охорони здоров'я з одночасним інформуванням відповідно до законодавства про факт вчинення щодо них домашнього насильства.

10) складати протоколи про адміністративні правопорушення відповідно до статті 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

1.2.3. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Покладений в основу вітчизняного законодавства про домашнє насильство міжвідомчий і комплексний підхід вимагає забезпечення належних механізмів ефективної співпраці усіх залучених до запобігання і протидії домашньому насильству суб'єктів: місцевих і регіональних органів влади, правоохоронних і судових органів, закладів охорони здоров'я і освіти, служб підтримки постраждалих тощо. Тому, на виконання ч. 3 ст. 8, ч. 3 ст. 15 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» КМУ 22 серпня 2018 року прийняв Постанову № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі». Цим Порядком визначається механізм взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, спрямованої на забезпечення комплексного інтегрованого підходу до подолання насильства та сприяння реалізації прав осіб, постраждалих від насильства, шляхом запобігання насильству, ефективного реагування на факти насильства, надання допомоги та захисту постраждалим особам, забезпечення відшкодування заподіяної шкоди, належного розслідування фактів насильства та притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності. Отже, питання взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, висвітлені в ст. 15 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», а порядок їх взаємодії – в Постанові КМУ від 22 серпня 2018 року № 658.

Взаємодія суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, передбачає:

1) взаємне інформування не пізніше однієї доби за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти з подальшим письмовим підтвердженням, а після запровадження Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства – шляхом внесення інформації до нього про виявлені факти домашнього насильства, з дотриманням правового режиму інформації з обмеженим доступом;

2) реагування на випадки домашнього насильства відповідно до компетенції та з урахуванням оцінки ризиків, що загрожують постраждалій особі;

3) ефективне виявлення та узгодження заходів реагування на випадки домашнього насильства з урахуванням результатів оцінки ризиків, що загрожують постраждалій особі, та надання дієвої допомоги постраждалим особам різними суб'єктами, в тому числі направлення постраждалої особи до служб підтримки постраждалих осіб;

ВАЖЛИВО!

Допомога постраждалим особам має надаватись за місцем звернення і не повинна залежати від факту звернення таких осіб до правоохоронних органів чи суду, від їх участі у кримінальному, адміністративному або цивільному провадженні.

4) розроблення та виконання відповідно до компетенції програм для кривдників;

5) розроблення та виконання відповідно до компетенції програм із запобігання та протидії домашньому насильству;

6) організацію здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству відповідно до компетенції;

7) обмін досвідом у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

8) скоординовану міжвідомчу підготовку фахівців, які представляють суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

9) здійснення спеціально уповноваженими органами у сфері запобігання та протидії домашньому насильству моніторингу дотримання вимог законодавства суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, розроблення пропозиції щодо вдосконалення законодавства та практики його застосування.

ДО УВАГИ!

Відповідно до Указу Президента України «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства» № 398 від 21 вересня 2020 року передбачено щорічне оприлюднення інформації про ситуацію у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі та результати вжитих заходів.

Алгоритм дій уповноважених підрозділів органів Національної поліції у разі **звернення до них особи, яка заявляє, що постраждала від домашнього насильства, та порядок взаємодії з іншими суб'єктами протидії домашньому насильству** визначений у п.36 Постанови КМУ від 22 серпня 2018 року № 658. Так, у цьому разі посадова особа такого органу:

1) приймає заяву від постраждалої особи та реєструє її в журналі єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події;

2) для організації надання медичної допомоги постраждалій особі (у разі потреби) залежно від її стану викликає бригаду екстреної

(швидкої) медичної допомоги або інформує відповідний заклад охорони здоров'я;

3) для невідкладного надання психологічної допомоги інформує (у тому числі шляхом виклику психолога):

- відповідний центр соціальних служб,
- центр соціально-психологічної допомоги,
- притулок для постраждалих осіб,
- мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги постраждалим особам,

у разі потреби направляє її до притулку для постраждалих осіб або іншого закладу, що надає послугу притулку;

4) у випадку, якщо постраждалою від насильства або кривдником є дитина або постраждала особа звернулася разом із дитиною – не пізніше однієї доби інформує відповідну службу у справах дітей за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти;

5) інформує постраждалу особу та/або її законного представника (у разі коли такий представник не є кривдником) про її права та соціальні послуги, якими вона може скористатися, можливість відшкодування кривдником завданих матеріальних збитків і шкоди, заподіяної фізичному та психічному здоров'ю, винесення щодо кривдника термінового заборонного припису, можливі процесуальні рішення, пов'язані з розглядом факту вчинення стосовно неї насильства, у тому числі пов'язані із затриманням, арештом кривдника або його звільненням;

6) у разі наявності обґрунтованої підозри вчинення насильства та після підтвердження такого факту шляхом проведення перевірки з урахуванням результатів оцінки ризиків не пізніше однієї доби за до-

помогою телефонного зв'язку, електронної пошти інформує уповноважених осіб (відповідальних працівників) органів місцевої влади (самоврядування);

7) у випадку, якщо постраждалою від насильства особою або кривдником є недієздатна особа або особа, цивільна дієздатність якої обмежена:

- протягом доби інформує уповноважену посадову особу (відповідального працівника) органу місцевої влади (самоврядування), за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти;
- залучає посадових осіб районної, районної у м. Києві і Севастополі держадміністрації або виконавчого органу сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її утворення) ради, у тому числі об'єднаної територіальної громади, до відвідування недієздатної особи чи особи, цивільна дієздатність якої обмежена, за місцем її проживання та до перевірки інформації про факт вчинення насильства стосовно особи;
- вживає заходів для належного реагування поліцейських на факт насильства та його припинення. До виїзду на місце події можуть залучатися представники центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, мобільних бригад соціально-психологічної допомоги постраждалим особам, фахівці із соціальної роботи;
- забезпечує взяття на профілактичний облік кривдників та проводить із ними профілактичну роботу в порядку, визначеному законодавством;
- протягом доби інформує уповноважених осіб органів місцевої влади, про отримання повідомлення від суду про видачу або продовження обмежувального припису кривднику, ухвалення рішення суду про направлення кривдника на проходження програми для кривдників відповідно до статті 39-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення;

- у разі надходження від уповноважених осіб органів місцевої влади письмового повідомлення про неприбуття кривдника для проходження програми для кривдників або ухилення від проходження програми без поважних причин, вживає заходів для належного реагування на такі факти та притягнення кривдника до відповідальності згідно із законодавством;
- забезпечує контроль виконання кривдниками спеціальних заходів протидії насильству відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

ВАЖЛИВО!

Суб'єкти запобігання та протидії домашньому насильству інформують інших суб'єктів лише за наявності **добровільної поінформованої згоди постраждалої особи** (п.32 Постанови КМУ № 658 від 22 серпня 2018 року).

Така згода не вимагається у випадках:

- вчинення насильства стосовно дітей та недієздатних осіб,
- виявлення актів насильства кримінального характеру, обґрунтовану підозру щодо вчинення яких підтверджено за результатами оцінки ризиків.

Алгоритм дій та взаємодії з іншими суб'єктами протидії домашньому насильству уповноважених підрозділів органів Національної поліції у разі звернення до них **особи, яка заявляє про факт насильства стосовно іншої особи, або надходження інформації від інших суб'єктів щодо отримання заяви чи повідомлення про вчинення насильства, або у разі безпосереднього виявлення уповноваженим підрозділом органу Національної поліції фактів насильства**, визначений у п.37 Постанови КМУ від 22 серпня 2018 року № 658. Так, у цьому разі посадова особа такого органу:

- приймає письмове повідомлення;
- вживає заходів для належного реагування уповноваженого підрозділу органу Національної поліції на факт насильства та його припинення. До відвідування місця події можуть залучатися представники:
- центрів соціальних служб,
- мобільних бригад соціально-психологічної допомоги постраждалим особам,
- фахівці із соціальної роботи;
- у разі наявності обґрунтованої підозри вчинення насильства після підтвердження такого факту шляхом проведення перевірки відповідної інформації та оцінки ризиків не пізніше однієї доби інформує уповноважену особу (відповідального працівника) органу місцевої влади (самоврядування) за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти;
- у разі підтвердження факту насильства вживає інших заходів стосовно постраждалої особи та кривдника відповідно до п.36 Постанови КМУ від 22 серпня 2018 року №658.

ДО УВАГИ!

В **Додатку 4** містяться витяги з Постанови КМУ від 22 серпня 2018 року № 658 з інформацією щодо особливостей взаємодії уповноважених підрозділів органів Національної поліції з іншими суб'єктами запобігання та протидії домашньому насильству та відповідно інших суб'єктів з поліцією.

Сприяти ефективній взаємодії суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству має запровадження функціонування **Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі**. Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства і насильства за ознакою статі — це автоматизована інформаційно-комунікаційна система, призначена для збирання, реєстрації, накопичення, зберігання, адаптування, зміни, поновлення, використання, поширення (розповсюдження, реалізації, передачі), знеособлення і знищення визначених Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» даних про випадки домашнього насильства та насильства за ознакою статі. Порядок формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі визначений Постановою КМУ від 20 березня 2019 р. № 234. До запровадження Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства і насильства за ознакою статі заяви та повідомлення про насильство реєструються в спеціальних **журналах**, форми яких наведено в додатках 1-6 до Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі. Також до цих журналів вносяться інформація про заходи, вжиті суб'єктами до постраждалих осіб та кривдників (ст. 16 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»; п. 12 Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі; п. 13 Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі).

ДО УВАГИ!

Факти фіксації звернень та повідомлень з приводу домашнього насильства у даних журналах можуть слугувати одними із доказів систематичності вчинення домашнього насильства.

2. РОЛЬ І ЗАВДАННЯ ПОЛІЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ОКРЕМИХ ЕЛЕМЕНТІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

2.1. РОЛЬ І ЗАВДАННЯ ПОЛІЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОМПЛЕКСНОГО ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ ДО ПОДОЛАННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ТА ВЗАЄМОДІЯ З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ У ЦЬОМУ НАПРЯМКУ ДІЯЛЬНОСТІ

ДЛЯ ЧОГО ЦЕ ЗНАТИ ПОЛІЦЕЙСЬКИМ? Уповноважені підрозділи органів Національної поліції є важливим елементом системи запобігання та протидії домашньому насильству. Як відомо, будь-яка система ефективна настільки, наскільки є ефективним найслабший його елемент. Тобто, якщо якийсь із елементів не виконує повноцінно свої функції, система в цілому не буде ефективною. Якщо порівняти національну систему запобігання та протидії домашньому насильству з годинниковим механізмом, то якщо один із гвинтиків в цьому механізмі вийде із ладу та не буде належним чином виконувати свої функції, годинник або буде показувати неправильний час, або взагалі не буде працювати. Якщо поліцейські не будуть належним чином виконувати свої повноваження, система запобігання та протидії домашньому насильству буде не ефективною, постраждалі особи не отримують належний захист, а у кривдників сформується відчуття безкарності та всюдозволеності.

ЯК ЦЕ ВПЛИВАЄ НА ВИКОНАННЯ БЕЗПОСЕРЕДНІХ ОБОВ'ЯЗКІВ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО? Поліцейським важливо розуміти сутність власної ролі у забезпеченні кожного із елементів національної системи запобігання та протидії домашньому насильству та усвідомлювати важливість неухильного виконання **всіх повноважень**, передбачених законодавством, у кожному із випадків домашнього насильства. Крім того, виконання завдань та усвідомлення своєї ролі **у кожному із елементів** національної системи запобігання та протидії домашньому насильству, дозволить поліцейським знаходити додаткові ресурси для підвищення ефективності діяльності у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

УЧАСТЬ У РОЗРОБЦІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМ ТА ПЛАНІВ СПІЛЬНИХ ДІЙ, СПРЯМОВАНИХ НА ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЮ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ.

МВС України та Національна поліція України є одним із виконавців Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року, а поліцейські на місцях – регіональних та місцевих програм запобігання та протидії домашньому насильству. Від якості виконання поліцейськими заходів, виконавцями яких вони визначені, залежить в цілому ефективність зазначених програм.

Важливо не ігнорувати запрошення місцевої влади до обговорення проєктів місцевих програм та планів дій, оскільки це є запобіжником реальності виконання заходів та їх актуальності. Слід врахувати, що якісні програми передбачають поміж іншим достатнє фінансування

на реалізацію запланованих заходів. Своєчасне закладення відповідного фінансування може забезпечити ефективність виконання поліцейськими передбачених законодавством повноважень.

ПРИКЛАД

В 2019 році в м. Одесі на місцевій координаційній раді з питань сімейної політики, гендерної рівності, демографічного розвитку, запобігання домашньому насильству та протидії торгівлі людьми присутні патрульні поліцейські звернулись з питанням щодо необхідності вирішення проблеми з транспортом для мобільних груп реагування на факти вчинення домашнього насильства. Координаційною радою було прийнято рішення про необхідність виділення фінансування з однієї із місцевих програм для ремонту автомобілів поліції, необхідних для запуску діяльності мобільних груп реагування на факти вчинення домашнього насильства.

Під час розробки регіональних місцевих програм можна передбачити фінансування на розробку та друк роздаткових матеріалів для населення, необхідних для виконання завдань із запобігання домашньому насильству, зокрема підвищення обізнаності населення. Так, поліцейські іноді зазначають про відсутність коштів на роздаткові матеріали, необхідні під час проведення вуличних акцій та інших заходів в рамках інформаційно-просвітницьких кампаній.

При розробці та реалізації місцевих планів дій важлива участь кожного із суб'єктів, в тому числі і поліцейських, оскільки кожен із суб'єктів може висвітлити власні виклики та перепони щодо ефективного реагування на випадки домашнього насильства, подолання

яких безпосередньо не залежить від самого суб'єкта або для подолання яких важливо працювати спільно. Тому важливо не нехтувати участю у робочих зустрічах з розробки спільних планів дій.

Участь у функціонуванні координаційних рад та міжвідомчих робочих груп є важливою для поліцейських на місцях, оскільки дозволяє виявити та обговорити наявні виклики під час реагування на випадки домашнього насильства, а також знайти спільні з іншими суб'єктами механізми їх подолання.

ПРИКЛАД

В 2019 році під час чергового засідання координаційної ради при Одеській обласній державній адміністрації була звернута увага, що згідно із статистичними даними, наданими представниками ГУНП в Одеській області, серед більш ніж 8 тисяч постраждалих від домашнього насильства осіб в Одеській області лише близько 500 – діти. І це при наявності норми в законодавстві, що діти-свідки (очевидці) домашнього насильства також є постраждалими особами. Відповідно постало питання щодо неналежного стану виявлення випадків домашнього насильства щодо дітей, зокрема фіксації дітей-свідків як постраждалих осіб. В результаті було прийнято рішення про необхідність вжиття додаткових заходів для забезпечення фіксації дітей-свідків домашнього насильства в протоколах про адміністративні правопорушення як постраждалих осіб.

Крім того, під час засідання міжвідомчих робочих груп напрацьовуються місцеві інструменти та алгоритми ефективної системи запобігання та протидії домашньому насильству. По-перше, поліцейським

важливо бути присутніми під час розробки таких алгоритмів, оскільки вони безпосередньо будуть застосовуватись в їх практичній діяльності. По-друге, важливо забезпечити розповсюдження напрацьованих алгоритмів та інших інструментів серед особового складу уповноважених підрозділів органів Національної поліції, тому доцільно, щоб до складу регіональних та місцевих координаційних рад входили представники поліції, які мають управлінський вплив. Ці представники мають володіти ситуацією у регіоні, місті, громаді стосовно діяльності відповідного уповноваженого підрозділу поліції у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та бути обізнаними щодо наявних викликів. Підлеглі поліцейські повинні знати, що про наявні виклики з питань реагування на випадки домашнього насильства слід повідомляти керівників, які входять до складу координаційних рад та міжвідомчих робочих груп, а ті в свою чергу зможуть винести дані проблемні питання на обговорення міжвідомчих робочих груп та координаційних рад для пошуку механізмів їх вирішення.

Міжвідомчі робочі групи та координаційні ради також є інструментом для підвищення ефективності та дієвості інформаційно-просвітницьких кампаній, які проводяться на регіональному та місцевому рівнях, завдяки об'єднанню ресурсів всіх суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству, охопленню різних категорій населення та усуненню дублювання запланованих заходів тощо.

Також саме участь у міжвідомчих робочих групах та координаційних радах сприятиме створенню та підтриманню в актуальному стані умовних баз даних місцевих суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству, з якими можуть або повинні співпрацювати поліцейські під час реагування на випадки домашнього насильства.

ЗАЛУЧЕННЯ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Слід врахувати, що до складу регіональних та місцевих координаційних рад та міжвідомчих робочих груп входять, як правило, і представники місцевих громадських та неурядових організацій, налагодження співпраці з якими дозволить підвищити якість виконання поліцейськими завдань у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Національний досвід демонструє, що саме неурядові та громадські організації є рушійною силою у розбудові стійкої та ефективної як національної так і місцевої систем запобігання та протидії домашньому насильству. Неурядові та громадські організації спроможні залучати як фінансові, так і експертні ресурси для реалізації запланованих заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству.

ПРИКЛАД

Місцеві ГО, при яких функціонують притулки для постраждалих осіб, зазвичай не мають обмежень щодо надання допомоги постраждалим особам в залежності від їх місця реєстрації, на відміну від комунальних притулків, які отримують фінансування з місцевих органів влади, тому уповноважені надавати допомогу тільки постраждалим особам з місцевою реєстрацією місця проживання або в рамках укладених договорів з іншими містами/громадами. Завдяки участі у міжвідомчих робочих групах та координаційних радах поліцейські можуть бути обізнані щодо наявних в їх місцевості служб підтримки постраждалих осіб, які функціонують при ГО, а також можуть брати участь в обговоренні питань щодо доцільності створення нових служб підтримки постраждалих осіб в тому чи іншому районі, виходячи із практичних проблем, в тому числі і щодо транспортування постраждалих осіб.

Наявні у складі міжвідомчих робочих груп та координаційних рад представники НУО можуть сприяти залученню фінансування на задоволення потреб суб'єктів для ефективного реагування на випадки домашнього насильства. Так, наприклад, в результаті звернення «поліції та НУО м. Одеса до місцевої координаторки UNFPA було залучено фінансування на друк інформаційних карток, які роздають уповноважені підрозділи органів Національної поліції постраждалим особам, кривдникам, дітям та свідкам домашнього насильства під час реагування на випадки домашнього насильства.

Також саме за сприяння UNFPA в окремих містах та громадах України проводились робочі зустрічі із місцевими суб'єктами запобігання та протидії домашньому насильству для розробки планів спільних дій, а також визначення потреб громади у створенні спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб. Крім того, в ряді міст та громад України, які були відібрані для участі у проекті UNFPA «Міста та громади, вільні від насильства», за сприяння цієї міжнародної організації було надано експертну та фінансову допомогу у розбудові місцевих служб підтримки постраждалих осіб.

За сприяння КМЄС – в різних регіонах України відбувались діалогові платформи для вирішення проблемних питань у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Так, в м.Одеса за ініціативи місцевого осередку КМЄС було організовано діалогову платформу з питань удосконалення місцевого порядку проходження особами, які вчинили домашнє насильство, програм для кривдників, в якій взяли участь поліцейські, судді та фахівці, які реалізують програми для кривдників.

Крім того, саме ГО, а саме «Ла Страда-Україна», забезпечує функціонування Національної «гарячої» лінії для постраждалих осіб.

Також НУО та ГО активно залучаються до підготовки поліцейських з питань запобігання та протидії домашньому насильству, зокрема організують відомчі та міжвідомчі тренінги, експертні навчальні курси тощо.

Отже, внесок неурядових та громадських організацій у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є надзвичайно вагомим, тому поліцейським важливо використовувати їх досвід та залучати їх у ролі партнерів для створення можливостей для удосконалення поліцейської діяльності щодо запобігання та протидії домашньому насильству.

РОЛЬ ПОЛІЦІЇ У ЗБОРІ ДАНИХ

Для того щоб показати покращення чи погіршення ефективності заходів і політик у сфері запобігання та протидії домашньому насильству органи державної та місцевої влади повинні на регулярній основі збирати відповідні статистичні дані. Якою мірою ці дані будуть корисні й актуальні, залежить від якості обліку.

Уповноважені підрозділи органів Національної поліції звітують щокварталу Нацсоцслужбі через Національну поліцію України про результати здійснення повноважень у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Звіт про результати роботи органів Національної поліції України із запобігання та протидії домашньому насильству (форма №1-ДН) містить статистичну інформацію щодо:

- розгляду заяв, повідомлень про вчинені правопорушення та інші події, пов'язані з домашнім насильством (дані сегреговані за джерелом надходження заяв та повідомлень; віком та статтю заявників; уповноваженими підрозділами, до яких надійшли заяви та повідомлення; прийнятими рішеннями тощо);
- профілактичного обліку осіб, схильних до вчинення домашнього насильства (кривдників) (дані сегреговані за підставою постановки на облік та підрозділом, який поставив на облік; віком, статтю, а також містять інформацію щодо кількості винесених ТЗП, анульованих дозволів на зброю та вилученої зброї);
- кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством (дані сегреговані за статтю, віком та обтяжуючими обставинами по окремих кримінальних правопорушеннях);
- осіб, які потерпіли від кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством (дані сегреговані за статтю, віком, станом інвалідності по окремих кримінальних правопорушеннях);
- адміністративної практики щодо вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування (дані сегреговані за підрозділами поліції; характером насильства; статтю; віком кривдників; результатами розгляду справ тощо).

Статистичні дані можуть допомагати з розв'язанням питань щодо потенціалу поліції у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та оцінки ефективності послуг, які надаються постраждалим від такого насильства. Питання щодо діяльності поліції у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та стану притягнення кривдників до відповідальності періодично входять до порядку денного засідань міжвідомчих робочих груп та координаційних рад. При цьому у

багатьох містах та громадах України на сьогодні розповсюдженою є ситуація стосовно невідповідності даних щодо кількості підтверджених фактів домашнього насильства, які надаються поліцією та відповідальними структурними підрозділами/уповноваженими особами органів місцевої влади. При цьому відповідно до чинного законодавства поліцейські мають інформувати відповідальні структурні підрозділи/уповноважених осіб органів місцевої влади про кожен підтверджений факт домашнього насильства. Отже, порядок повідомлення поліцією відповідальних структурних підрозділів/уповноважених осіб органів місцевої влади потребує дослідження для з'ясування причин ситуації, що склалась, та вжиття відповідних заходів з метою їх усунення.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ ОЦІНЮЄТЬСЯ ЗА КІЛЬКІСНИМИ ПОКАЗНИКАМИ?

Ефективність системи запобігання та протидії домашньому насильству залежить як від кількісних, так і якісних показників. Отже, має значення не тільки кількість складених протоколів про адміністративні правопорушення або порушених кримінальних проваджень за вчинення домашнього насильства, а і їх результативність, тобто факт притягнення кривдника до відповідальності та зміна його насильницької моделі поведінки, в результаті чого має знижуватися кількість повторних випадків домашнього насильства. Так само має значення не тільки кількість винесених термінових заборонних та обмежувальних приписів стосовно кривдників, а і їх дієвість та невідворотність притягнення кривдників до відповідальності у разі їх порушення.

Статистичні дані поліції є одним із об'єктів дослідження щодо стану розповсюдження домашнього насильства та ефективності системи запобігання та протидії домашньому насильству, зокрема щодо притягнення кривдників до відповідальності та зміни їх насильницької моделі поведінки. Вірогідні статистичні відомості про постраждалих осіб та кривдників мають величезне значення не лише для інформування відповідальних структур і громадян про серйозність цієї проблеми, але можуть також заохочувати постраждалих чи свідків повідомляти про випадки домашнього насильства.

ЯКЩО КІЛЬКІСТЬ ЗВЕРНЕНЬ З ПРИВОДУ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОРІЧНО ЗРОСТАЄ, ЧИ ЗНАЧИТЬ ЦЕ, ЩО СИСТЕМА ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ Є НЕЕФЕКТИВНОЮ? Дійсно, з 2017 року в Україні спостерігається щорічне зростання кількості звернень з приводу домашнього насильства. Так, якщо у 2017 році до поліції надійшло близько 110 тис. заяв та повідомлень про випадки домашнього насильства, то у 2021 році надійшло понад 326 тис. таких звернень та повідомлень. Однак, на сьогодні для України збільшення кількості звернень та повідомлень про випадки домашнього насильства не є показником неефективної державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Навпаки, це свідчить про зростання рівня обізнаності населення про проблему домашнього насильства, його прояви та суб'єктів, до яких можна звернутись за допомогою. Також це демонструє зростання довіри до суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству.

При цьому слід звернути увагу, що якщо зростає кількість звернень та повідомлень про вчинення домашнього насильства, відповідно має зростати і кількість складених протоколів та порушених кримінальних проваджень за вчинення домашнього насильства, а також кількість притягнень до відповідальності кривдників.

Слід пам'ятати, що збір даних здійснюється не просто для формування статистичної інформації, а для подальшого її аналізу для виявлення сучасних тенденцій у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та за необхідності вжиття необхідних заходів, спрямованих на удосконалення системи запобігання та протидії домашньому насильству. При цьому відповідний аналіз статистичних даних та дослідження з їх врахуванням доцільно здійснювати як на загальнодержавному, так і на регіональному та місцевому рівнях.

2.2. РОЛЬ І ЗАВДАННЯ ПОЛІЦІЇ У ЗАПОБІГАННІ, ПРОФІЛАКТИЦІ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ТА ВЗАЄМОДІЯ З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ У ЦЬОМУ НАПРЯМКУ ДІЯЛЬНОСТІ

Законодавство України приділяє значну увагу питанням запобігання домашньому насильству. Загальні питання запобігання домашньому насильству як складової національної системи розглянуті у підрозділі 1.1.2 Посібника.

В поліцейській діяльності більш вживаним є терміни «превенція» (від пізнюлат. *praeventio* – випереджаю, попереджаю; англ. *prevention*) – запобігання, попередження та «профілактика» (від грец. *prophylaktikos*

— попереджувальний) — заходи для недопущення чого-небудь, які переважно сприймаються поліцейськими як синоніми. Варто звернути увагу, що поняття «профілактика» не обмежується тільки впливом на поведінку, а й передбачає виявлення та усунення причин/чинників та умов, що сприяють вчиненню правопорушень.

ДО УВАГИ!

Відповідно до п.1 ч.1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» поліція відповідно до покладених на неї завдань здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень.

Серед уповноважених на здійснення профілактики домашнього насильства поліцейських слід зазначити перш за все: шкільних офіцерів поліції, ювенальних поліцейських, дільничних офіцерів поліції, поліцейських офіцерів громад, поліцейських мобільних груп реагування на факти вчинення домашнього насильства.

Відповідно до Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад превентивна (профілактична) діяльність дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад — заходи, що застосовуються дільничними офіцерами поліції та поліцейськими офіцерами громад у межах компетенції, спрямовані на запобігання кримінальним та іншим правопорушенням, перевірку дотримання обмежень, установлених законодавством щодо осіб, які перебувають на профілактичному обліку, здійснення поліцейського піклування. Серед завдань дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад є:

- ужиття заходів для взяття на облік осіб, щодо яких здійснюється превентивна (профілактична) робота, підтримання в актуальному стані інформаційних підсистем ЄІС МВС;
- співпраця з групами реагування патрульної поліції щодо застосування превентивних (профілактичних) заходів щодо осіб, які схильні до вчинення правопорушень та/або перебувають на профілактичних обліках поліції.

Відповідно до Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, які цьому сприяють, вжиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення є одним із основних завдань підрозділів ювенальної превенції. Основними повноваженнями підрозділів ювенальної превенції є:

- планування і реалізація профілактичних заходів у дитячому середовищі щодо попередження негативних явищ серед дітей;
- вжиття заходів для запобігання і припинення стосовно дитини будь-яких протиправних діянь;
- проведення ознайомлювальних, попереджувальних і виховних бесід з дітьми та їх батьками, законними представниками, членами сім'ї з метою усунення причин і умов, які сприяли вчиненню адміністративного чи кримінального правопорушення дитиною; вжиття заходів індивідуальної профілактики з дітьми, схильними до вчинення правопорушень;

- виявлення фактів вчинення домашнього насильства та своєчасне реагування на них.

Проведення профілактичної роботи з кривдниками та контроль за дотриманням вимог заходів тимчасового обмеження прав кривдника або покладенням на нього обов'язків також є одним із завдань мобільних груп реагування на факти вчинення домашнього насильства та секторів протидії домашньому насильству. Поліцейські даних підрозділів, які під час чергування не задіяні на виклики, можуть залучатися до проведення просвітницької роботи спільно із суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Традиційно профілактична поліцейська діяльність поділяється на загальну та індивідуальну.

Загальна профілактика в контексті запобігання та протидії домашньому насильству за своєю сутністю відповідає поняттю запобігання домашньому насильству. **Загальна профілактика домашнього насильства** – це здійснення комплексу заходів, що мають інформаційно-роз'яснювальний, просвітницький характер та спрямовані на підвищення обізнаності загального населення щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства; формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед до постраждалих дітей; викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються.

Заходи загальної профілактики можуть проводитись під час групових та масових заходів, які відбуваються в громаді із залученням громадських організацій та інших суб'єктів запобігання домашньому насильству. Так, на формування «нульової толерантності» до насильства спрямовується організація і проведення серед населення, у тому числі серед дітей та молоді, інформаційних кампаній щодо запобігання та протидії домашньому насильству, роз'яснення його форм, проявів і наслідків. У нашій країні цей напрямок наразі реалізується досить активно, в першу чергу – шляхом проведення спеціальних інформаційних кампаній, серед яких «Стоп насильству!», «16 днів проти насильства», «Залишайся людиною», «Скажімо Ні домашньому насильству». Найбільш масштабною інформаційно-просвітницькою кампанією в Україні є щорічна **Всеукраїнська акція «16 днів проти насильства»**, яка проводиться з 25 листопада до 10 грудня включно. Її мета – привернути увагу суспільства до проблем подолання домашнього насильства, жорстокого поводження з дітьми, протидії торгівлі людьми та захисту прав жінок. Під час даної акції в усіх містах та громадах України суб'єктами запобігання та протидії домашньому насильству, в тому числі поліцейськими, розповсюджуються інформаційні листівки, буклети, проводяться тренінги, круглі столи, дискусії та дебати, семінари й лекції, виставки, трансляції освітніх програм, конференції, громадські слухання та інші заходи.

ВАЖЛИВО!

Запобігання домашньому насильству має здійснюватися не лише під час акції «16 днів проти насильства», тобто не лише 16, а 365 днів на рік.

25 листопада у світі відзначають **День Білої Стрічки**, який відкриває щорічну акцію «16 днів проти насильства». Біла Стрічка символізує намір чоловіків ніколи не чинити, не сприяти чи не залишатися байдужими до насильства проти жінок. Ініціатива цієї кампанії започаткована чоловіками в Канаді у 1991 році. У День білої стрічки, чоловіки у різних країнах приколюють до одягу білу стрічку як символ підтримки у прагненні викоринити насильство щодо жінок, і таким жестом закликають інших підтримати цю ініціативу. Щорічне долучення керівників поліції на усіх рівнях, зокрема чоловіків, до цієї ініціативи – ще один крок до подолання насильства відносно жінок в Україні.

Національна поліція України приділяє значну увагу інформаційним кампаніям, спрямованим на:

- руйнування міфів та стереотипів, пов'язаних з домашнім насильством;
- підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства;
- формування нетерпимого ставлення до домашнього насильства у будь-яких його формах та проявах.

Формами загальної профілактики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству поліцейськими можуть бути:

- розповсюдження серед населення інформаційно-просвітницьких матеріалів;
- розміщення інформаційних матеріалів у громадському транспорті, магазинах та інших місцях частого відвідування населенням;

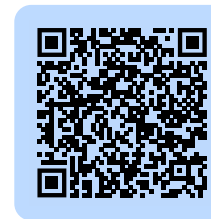
ДО УВАГИ!

Приклад інформаційних матеріалів щодо плану безпеки постраждалих від домашнього насильства осіб, які розповсюджувались поліцейськими в громадських місцях під час Всесвітньої акції «16 днів проти насильства» у 2020 році міститься в додатку 2.

- проведення інформаційно-просвітницьких заходів у закладах освіти;
- виступи на телебаченні та публікації тематичного контенту у медіа;
- створення інформаційних ресурсів, зокрема спеціалізованого чат-боту, та розповсюдження інформації про нього.

ДО УВАГИ!

Розроблений МВС України чат-бот [@Дій-ПротиНасильства](#) працює у месенджерах Telegram та Viber. Чат-бот дає можливість: допомогти викликати служби допомоги (поліцію і швидку); переадресувати на спеціалістів безоплатної правової допомоги, які своєю чергою нададуть юридичну консультацію в онлайн-режимі; надати контакти інших служб допомоги; роз'яснити, що таке домашнє насильство та як протидіяти цьому явищу, повноваження органів і установ, які здійснюють заходи із запобігання та протидії домашньому насильству. Також він містить інформацію щодо інших «гарячих» ліній, за якими можна отримати консультацію у випадку домашнього насильства.

Крім того, громадяни можуть комунікувати в режимі онлайн з юристами центрів безоплатної правової допомоги та отримувати юридичні консультації за допомогою телеграм-чату «Правова допомога протидії насильству»: [@Non_Violence_Bot](https://t.me/Non_Violence_Bot).

Під час проведення загальної профілактики важливо враховувати індивідуальні характеристики цільових груп населення. Важливо, щоб інформація була донесена доступним способом для всіх категорій населення. Під час планування та реалізації заходів загальної профілактики слід враховувати:

- вік (дорослі, діти молодшого та старшого віку, особи похилого віку тощо);
- стать (чоловіки та жінки);
- стан здоров'я (особи з вадами зору/слуху, маломобільні групи населення тощо);
- мову (національні меншини);
- характер участі у ситуації домашнього насильства (постраждали, свідки, кривдники).

ДО УВАГИ!

Приклад інформаційних карток для постраждалих осіб, в тому числі дітей, свідків та кривдників міститься у додатку 1.

До інформаційних кампаній у якості партнерів важливо залучати не лише органи влади, а й громадський сектор. Так, відповідно до Постанови КМУ № 658 від 22 серпня 2018 року ГО, НУО, міжнародні організації та інші зацікавлені особи можуть самостійно ініціювати та розробляти заходи щодо запобігання насильству і брати участь у їх здійсненні. Саме громадські організації часто стають рушійною силою з відповідними матеріальними та експертними ресурсами, які суттєво посилюють ефективність загальної профілактики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

ПРИКЛАДИ

ГО «Всеукраїнський громадський центр «Волонтер» за підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні та Уряду Сполучених Штатів Америки розробив настільну гру «Коло безпеки», яка активно використовується багатьма фахівцями, зокрема і поліцейськими, для інформаційно-просвітницьких заходів в закладах освіти, спрямованих на формування безпечної поведінки дітей та обізнаності щодо форм та проявів домашнього насильства. Ознайомитися з даною грою можна за посиланням: <https://volunteer.kiev.ua/publikaciyi#gallery-8>.

Поліцейські під час здійснення загальної профілактики домашнього насильства, в тому числі профілактики вчинення дітьми домашнього насильства, можуть використовувати інші ресурси даної ГО за посиланням: <https://volunteer.kiev.ua/publikaciyi>.

Кожному уповноваженому підрозділу органів Національної поліції України доцільно формувати базу даних організацій, які працюють в громаді, з якими можна взаємодіяти під час планування та проведення профілактичної роботи або до яких може бути перенаправлена особа для отримання необхідної допомоги.

ДО УВАГИ!

Як правило, ГО та НУО мають фінансові, людські та експертні ресурси для проведення якісних інформаційно-просвітницьких кампаній, тому доцільно залучати їх до планування акцій та заходів, що посилять поліцейську діяльність у сфері запобігання домашньому насильству.

Формуючи банк даних ГО та НУО важливо уточнювати:

- зміст роботи/послуги (консультування, групові заняття, тренінги, виготовлення інформаційно-просвітницьких матеріалів, тощо);
- цільові групи, з якими здійснюється робота (діти, дорослі, групи ризику, тощо).

МВС України та Національна поліція України за сприяння НУО, зокрема, які співпрацюють з UNFPA, останніми роками є одним із лідерів серед суб'єктів щодо реалізації інформаційно-просвітницьких кампаній, спрямованих на запобігання домашньому насильству. Так, в 2020 році було започатковано інформаційну кампанію у вигляді виставки «Річ у тім», яка в 2021 році отримала продовження під назвою «Річ у тім 2.0». Предмети, які представлені на цій виставці, мали місце в реальних подіях, пов'яза-

них з домашнім насильством, згідно з інформацією, наданою Національною поліцією України (всі імена і деякі деталі змінено). Ідея цієї виставки полягає в тому, щоб підкреслити, що предметом вчинення домашнього насильства може стати будь-що. Ознайомитися з даною виставкою можна за посиланням: <https://bit.ly/3MKkI7N>.

В 2021 році історії доповнились відео, озвученими відомими українськими особистостями: <https://richutim2021.rozirvykolo.org/>. Важливим в контексті інклюзивного підходу до проблеми запобігання домашнього насильства, а саме забезпечення доступності інформації для уразливих категорій населення, зокрема для осіб з вадами слуху, є можливість обрати під час перегляду запропонованих у виставці відео титри або жестову мову.

В контексті загальної профілактики або запобігання домашньому насильству слід згадати успішну інформаційну кампанію «Розірви коло», започатковану UNFPA, на сайті якої міститься інформація стосовно того, як розпізнати домашнє насильство, де отримати допомогу, як можливо допомогти іншим, інформаційні матеріали тощо. Важливо, що даний ресурс забезпечений можливістю негайного та безпечного виходу у разі підозри, що кривдник слідує за пристроями, а також враховує потреби осіб з вадами зору та пропонує додаткові функції: <https://rozirvykolo.org/>.

Сайт інформаційної кампанії «Розірви коло» містить також тести «Перевірити стосунки» та «Розпізнати в собі кривдника», які можуть використовуватись як під час загальної, так і індивідуальної профілактики в процесі здійснення поліцейської діяльності.

ПРИКЛАД

За інформацією однієї із поліцейських ювенальної превенції, яка тривалий час працювала з дитиною, яка вчиняє булінг в школі, вона звернула увагу мами дитини, що однією із причин вчинення дитиною булінгу є домашнє насильство, яке відбувалось щодо матері з боку батька, проте матір навідріз відмовлялась визнати той факт, що вона є постраждалою від домашнього насильства. Одного разу ювенальна поліцейська скинула матері дитини посилання на тест «Перевірити стосунки», пройшовши який, жінка погодилась, що дійсно є постраждалою від домашнього насильства та виявила готовність вживати передбачені законодавством заходи для виходу із ситуації домашнього насильства. Отже, як виявляється, деякі особи можуть більше довіряти результатам онлайн тестування, ніж порадам та висновкам фахівців. Тому можна враховувати даний ресурс як можливий інструмент здійснення заходів профілактики поліцейськими.

Крім того, даний ресурс містить посилання на «гарячі» лінії з питань запобігання та протидії домашньому насильству та інтерактивну мапу допомоги постраждалим особам в залежності від регіону їх проживання: <https://rozirvykolo.org/map-of-support/>.

ДО УВАГИ!

Слід наголосити, що під час здійснення заходів загальної профілактики непоодинокими є випадки виявлення постраждалих осіб та осіб, схильних до вчинення домашнього насильства. Важ-

ливо не залишати їх без уваги та реагувати на них відповідно до вимог чинного законодавства.

Заходи **індивідуальної профілактики** мають вживатись тоді, коли вже відбуваються прояви домашнього насильства, вони спрямовані на недопущення подальших випадків домашнього насильства. Індивідуальна профілактика у сфері запобігання та протидії домашньому насильству переважно стосується тих осіб, які вже вчинили домашнє насильство і перебувають на превентивному (профілактичному) обліку, або які постраждали від домашнього насильства та потребують заходів, спрямованих на усунення вірогідності подальшого вчинення щодо них насильства.

Профілактичний облік – здійснення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України організаційно-практичних заходів щодо контролю за поведінкою кривдника з метою недопущення повторного вчинення домашнього насильства, за дотриманням ним тимчасових обмежень його прав та виконанням обов'язків, покладених на нього у зв'язку із вчиненням домашнього насильства.

За наявності підстав, визначених в наказі МВС України «Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України» від 25 лютого 2019 року № 124 та Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, затвердженої наказом МВС України від 19 грудня 2017 р. № 1044, особи, які вчинили домашнє насильство, підлягають взяттю на профілактичний (пре-

вентивний) облік. Дані Інструкції частково містять зразки або опис документів, які оформлюються під час взяття особи на превентивний облік та зняття з нього. При цьому сам зміст індивідуальної профілактичної роботи не регламентований.

Так, відповідно до наказу МВС України від 25 лютого 2019 року № 124 уповноважений підрозділ поліції бере на профілактичний облік кривдника з моменту виявлення факту вчинення ним домашнього насильства на встановлений законодавством строк і проводить з ним профілактичну роботу. Профілактичний облік осіб, що вчинили домашнє насильство, які не досягли вісімнадцятирічного віку, здійснюється працівниками підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України.

Підставами для поставлення кривдника на профілактичний облік є:

- складений адміністративний протокол про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 173-2 КУпАП;
- терміновий заборонний припис стосовно кривдника, винесений працівником уповноваженого підрозділу поліції;
- отримання уповноваженим підрозділом поліції в установленому законом порядку інформації про видачу судом обмежувального припису кривднику;
- рішення суду про накладення адміністративного стягнення за адміністративне правопорушення, передбачене ст.173-2 КУпАП;
- відкриття кримінального провадження стосовно кривдника у зв'язку з вчиненням ним домашнього насильства чи насильства за ознакою статі;
- повідомлення установи виконання покарань про звільнення від відбування покарання кривдника, засудженого за вчинення домашнього насильства чи насильства за ознакою статі.

Працівники, уповноважені на здійснення заходів із запобігання та протидії домашньому насильству, протягом доби формують матеріали за фактами вчинення домашнього насильства та інформують про це керівника уповноваженого підрозділу поліції для поставлення кривдника на профілактичний облік із наданням копій таких матеріалів.

ВАЖЛИВО!

Уповноважені на постановку на профілактичний облік поліцейські, зокрема дільничні офіцери поліції або представники сектору протидії домашньому насильству, потребують вчасного (не пізніше доби) отримання інформації про складені іншими підрозділами поліції протоколи про адміністративне правопорушення, передбачене ст.173-2 КУпАП; терміновий заборонний припис стосовно кривдника, винесений працівником уповноваженого підрозділу поліції; відкриття кримінального провадження стосовно кривдника у зв'язку з вчиненням ним домашнього насильства тощо, оскільки кожен із зазначених фактів є підставою для постановки кривдника на профілактичний облік.

Поліцейські забезпечують контроль за поведінкою кривдника за місцем проживання/перебування та проведення з ним профілактичної роботи з метою недопущення скоєння повторних фактів домашнього насильства. Крім того, уповноважений підрозділ поліції здійснює контроль за дотриманням вимог заходів тимчасового обмеження прав кривдника або покладених на нього обов'язків шляхом **щотижневого** спілкування з кривдником, а у разі необхідності з постраждалою особою за місцем проживання/перебування, навчання та/або місцем роботи, іншими місцями, які часто відвідують ці особи.

ВАЖЛИВО!

Під час планування часу проведення заходів індивідуальної профілактики з кривдниками слід брати до уваги можливе відвідання ними програм для кривдників.

Крім індивідуальної профілактичної роботи з кривдником поліцейські проводять **індивідуальну профілактичну роботу з постраждалими особами**, в межах якої допомагають їм у складанні плану безпеки. Слід пам'ятати, що постраждалі від домашнього насильства особи можуть наражатися на ризик його повторення. Повторне вчинення домашнього насильства може призвести до летальних наслідків. Через таку небезпеку всі постраждалі потребують інформації та підтримки, зокрема і допомоги щодо складання плану безпеки для себе і своїх дітей. Кінцева мета планування безпеки — допомогти постраждалій особі визначити власні можливості та навчитися дбати про свою безпеку. Концепція планування безпеки передбачає розробку персоналізованого та практичного плану, який допоможе постраждалій особі уникнути небезпечних ситуацій та визначити способи дій під час випадків, що загрожують її здоров'ю та життю.

ВАЖЛИВО!

Поліцейський надає лише рекомендації, однак реалізація визначених у плані безпеки ініціатив не є його обов'язком.

План безпеки постраждалих від домашнього насильства осіб залежить від ситуації, в якій знаходиться постраждала особа, та результатів оцінки ризиків, здійсненої поліцейськими. **План безпеки** — це неофіційний письмовий план, який підкаже постраждалій особі, що робити, якщо домашнє насильство щодо неї знову відбудеться; якщо

їй потрібно буде втекти; якщо вона покинула кривдника, але все ще переживає за власну безпеку та безпеку дітей. Його розробляє сама постраждала особа за підтримки поліцейського, співробітника соціальної служби чи психолога. План безпеки можна підготувати в будь-який час до або після інциденту домашнього насильства. Його зміст відрізнятиметься для постраждалої особи, яка звернулась до притулку, до знайомих чи родичів, залишилася вдома сама або з кривдником. План безпеки зазвичай формують на основі оцінки ризиків, яку склали поліцейські. Оскільки насильницькі стосунки та фактори ризику можуть швидко змінюватись, постраждала особа повинна мати план безпеки та за потреби його переглядати. Також план безпеки адаптують відповідно до обставин постраждалої особи під час перегляду факторів ризику у стосунках. Що вище ризик для постраждалої особи, то важливішим є план безпеки.

Під час розробки плану безпеки виникають питання, які можна обговорити з поліцією. Відповіді на них і мають увійти до плану безпеки. Постраждала особа має відповісти поліцейським, але насамперед собі, на наступні питання:

- Що зазвичай кривдник використовує як привід до насильства?
- Під яким приводом постраждала особа може залишити помешкання?
- Які докази (наприклад, фото, документи, листування у соціальних мережах) постраждала особа може зібрати сама, щоб повідомити поліції або суду про факти насильства?
- Що постраждала особа здатна зробити, щоб убезпечити себе після втечі від кривдника?

- Як постраждала особа планує долати стрес та нові складнощі?

Оскільки конфлікт часто породжує додатковий стрес, постраждала особа має заздалегідь продумати, кому можна довіряти та як дістатися до тимчасового місця перебування у кризовій ситуації.

Також план безпеки постраждалої особи має містити номери екстрених служб та служб підтримки постраждалих осіб.

Постраждала особа також має спланувати:

- безпечні та швидкі способи залишити оселю;
- як підготувати будинок та транспортний засіб для втечі;
- які речі підготувати, щоб взяти у разі небезпеки.

Ці пункти найкраще оформити у список і заховати його. Кривдник не має знати, де постраждала особа зберігає план безпеки.

Розуміння того, які докази необхідно зберегти та коли це робити, також є важливим для включення в план безпеки. Наприклад, сфотографувати подряпини, синці або порваний одяг потрібно одразу, як постраждала особа відірветься від кривдника й опиниться у безпечному місці. Цю інформацію можна надати в поліцію пізніше.

Не зважаючи на те, що дорослі постраждалі особи зазвичай пам'ятають особливості свого плану безпеки та можуть себе убезпечити, коли відбувається домашнє насильство, діти до нього менш підготовлені. Тому їх потрібно навчити, як діяти в разі небезпеки, та розповісти їм про план безпеки. Діти повинні розуміти, як викликати поліцію, та знати своє повне ім'я та адресу. Можна потренувати з дитиною таку ситуацію: якщо в плані безпеки для дітей є необхідність втекти, вони мають вивчити план втечі та розташування безпечних місць у сусідів, друзів

або членів сім'ї. Дітей також можна навчити кодового слова, яке вони скажуть своїм батькам, родичам чи дорослій людині, якій довіряють, що буде означати небезпеку, щоб про це не здогадався кривдник. Дорослі, яким довіряють, мають бути обізнаними з таким кодом та розуміти, що він означає. Після цього ця особа має викликати поліцію, щоб перевірити безпеку дитини та її батьків.

Також можна підготувати екстрену валізу, призначену для зберігання схожих предметів, що є у дорослій валізі. Однак її вміст і наявність залежить від віку дитини та її здатності носити валізу. В родині, де є маленькі діти, що цього самостійно робити не можуть, їх слід навчати, де сховатися в будинку, коли починається насильство, і як кликати на допомогу.

Постраждала особа має також зробити ксерокопії документів для всіх членів сім'ї та зберігати їх в екстреній валізі якомога далі від оригіналів. Це паспорти, свідоцтва про народження, імміграційні папери, дозволи на проживання, свідоцтво про шлюб, свідоцтво про розлучення, документи про опіку, посвідчення водія тощо. Коли постраждала особа прийняла рішення втекти, вона має переконатися, що має доступ до тривожної валізи, яка складається з важливих документів та необхідних предметів, наприклад, основних засобів гігієни, ліків, готівки та/або банківських карток та зміни одягу для кожної постраждалої особи. Місце для зберігання тривожної валізи має бути надійним та втаємниченим від кривдника.

Загальні правила, які поліцейські мають рекомендувати постраждалій особі:

- телефонувати в поліцію під час або після нападу та не боятися про нього повідомити (це означає, що постраждала особа завжди має носити заряджений мобільний телефон);

- під час нападу чи агресивного поведіння створити якомога більше галасу, щоб інші могли почути та викликати допомогу; прикривати голову, коли є загроза побиття; пам'ятати, що шарфи або прикраси, вдягнуті на шию, кривдник може використати, щоб завдати шкоди;
- варто перейти до місця, де ризик найменший, уникати суперечок у ванній, гаражі, на кухні, біля зброї або в приміщенні без доступу до дверей назовні;
- повідомляти про ситуацію члену сім'ї або другу, слідкувати за оточенням та тримати ключі в руках у будь-який час пішої прогулянки;
- посилити фізичну безпеку за допомогою камер спостереження, завести пса тощо;
- змінити розклад, коли йти та повертатись з роботи, змінювати маршрути дорогою додому;
- розповісти сусідам та співробітникам про ситуацію та повідомити їм власний робочий графік;
- знаходитися у людних місцях та уникати закритих, погано освітлених приміщень;
- за можливості поміняти банк, лікаря, перукаря, постачальників інших професійних послуг.

Якщо кривдник покинув місце спільного проживання з постраждалою особою, їй слід порадити **змінити замки дверей та за можливості встановити камеру відеоспостереження або пристрій, спроможний зафіксувати майбутній напад чи візити кривдника**

до житла, коли постраждала відсутня вдома. Крім того, доцільно повідомити сусідів, що кривднику заборонили перебувати вдома. Також їх потрібно попросити викликати поліцію, якщо побачать, що чоловік в помешканні або біля нього.

ВАЖЛИВО!

Якщо кривднику було винесено терміновий заборонний або обмежувальний припис, які передбачають зобов'язання покинути місце спільного проживання з постраждалою особою, відповідні відео та фото, а також пояснення свідків можуть бути використані як докази порушення кривдником встановлених обмежень та сприяти невідворотності притягнення його до відповідальності.

Часто кривдники намагаються відновити стосунки або помститися. Тоді вони починають переслідувати постраждалу особу. Постраждала особа повинна чітко дати зрозуміти кривднику, що вона не буде з ним контактувати та дотримуватись таких правил безпеки:

- не реагувати на електронну пошту, текстові повідомлення та не відповідати на телефонні дзвінки;
- фіксувати усі спроби кривдника встановити контакт, зазначаючи дату та час;
- зберігати електронні та звичайні листи, текстові та голосові повідомлення, які потім можна показати поліції чи використати як доказ у суді;
- повідомити поліцію про випадки переслідування та описати дії, які можна використати як відповідь на повторні переслідування чи домагання;

- видалити мобільні застосунки, які можуть відстежувати її місцезнаходження та коло спілкування;
- перевірити транспортний засіб та особисті речі на наявність пристроїв для відстежування, які може заховати кривдник;
- змінити усі паролі на особистих сторінках та оновити налаштування у спільних облікових записах;
- переконатися, що будь-які пристрої чи програми з можливостями відстеження місцезнаходження відключені.

ДО УВАГИ!

Планування власної безпеки – необхідний інструмент у всіх випадках домашнього насильства, однак рівень деталізації, рекомендацій та запровадження може у кожному випадку відрізнятися, оскільки зміст плану залежатиме від особливостей взаємовідносин та результатів оцінки ризиків.

Типовий план безпеки постраждалої особи містить наступні складові:

1. Підготовчий етап (якщо є ризики потрапити в ситуацію домашнього насильства).

Поліцейському слід надати постраждалій особі наступні рекомендації:

- завчасно сплануйте план втечі з будинку;
- зробіть копії та/або фото важливих документів, сховайте їх у надійному місці так, щоб у разі небезпеки можна було швидко їх взяти, та/або передайте родичам, друзям чи близьким для вас людям;
- завчасно підготуйте речі першої необхідності, ліки, важливі документи (зокрема документи на майно, документи дітей, медичні

картки тощо), дублювати ключів від квартири (машини) та гроші. Зберігайте такі речі в надійному та доступному для вас місці та/або у людини, якій довіряєте;

- домовтесь з сусідами, друзями або близькими людьми щодо сигналів про перебування у небезпеці, щоб вони знали, коли ви потребуєте допомоги, а також щодо місця вашого тимчасового перебування;
- домовтесь зі своїми сусідами, щоб вони викликали поліцію, якщо почують шум і крики з вашого дому (квартири);
- домовтесь про кодове слово під час телефонної розмови з рідними чи знайомими, яке свідчитиме про небезпеку та після чого вони мають викликати поліцію;
- навчіть дітей не втручатися в конфлікти дорослих, вміти покликати на допомогу та викликати поліцію за номером 102;
- заздалегідь домовитися з друзями, родичами про можливість надання тимчасового притулку в разі небезпеки. Важливо, щоб це були люди, в яких кривдник одразу не знайде постраждалу особу або які зможуть її захистити.

2. Критичний етап (якщо напруга зросла та ситуація загострюється).

Поліцейському слід надати постраждалій особі наступні рекомендації:

- уникайте приміщень, де є гострі та небезпечні предмети;
- за можливості перебувайте в приміщенні, з якого легко піти, тримайтеся ближче до виходу;
- зніміть з шиї будь-які аксесуари та прикраси;

- подбайте про безпеку дітей та осіб похилого віку;
- намагайтеся уникнути конфлікту, спробуйте залишити приміщення та повідомити поліцію за номером 102;
- подайте сигнал небезпеки сусідам, друзям або близьким людям, якщо немає можливості викликати поліцію особисто.

3. Посткритичний етап (якщо постраждала особа знаходиться у безпеці і напруга спала).

Поліцейському слід надати постраждалій особі наступні рекомендації:

- якщо вам завдано тілесних ушкоджень, обов'язково зверніться до медичних закладів та детально повідомте лікаря про ситуацію, що сталася;
- зафіксуйте всі прояви насильства: фото синців та садин, повідомлень з погрозами, запис телефонних розмов, медичних довідок;
- зателефонуйте на 102 та повідомте про ситуацію, яка сталася;
- повідомте своїх родичів або близьких людей про ваш стан та подальші наміри;
- змініть свої контактні дані (адресу електронної пошти, номер телефону), вимкніть геолокацію в телефоні, ноутбучі, планшеті, та не відображайте своє місцезнаходження у соціальних мережах.

Надавши допомогу постраждалій особі щодо підготовки плану безпеки, поліцейським слід ознайомити постраждалу особу з корисними для постраждалих від домашнього насильства осіб ресурсами.

Однак, не менш важливо сприяти нульовій толерантності до насильства та небайдужості з боку **свідків домашнього насильства**, свідчення яких можуть складати основу доказової бази, особливо коли до-

машнє насильство вчиняється за зачиненими дверима. Поліцейським доцільно надати їм наступні рекомендації:

Проявіть небайдужість.

Байдужість оточуючих посилює відчуття безкарності у кривдника та безнадійності у постраждалої особи. Байдужість виправдовує насильство. Домашнє насильство – це не особиста справа, це – правопорушення, за яке передбачена відповідальність. Насильство породжує насильство, психологічні розлади у дітей та жорстокість. Саме небайдужість свідків може допомогти розірвати коло насильства.

Викличте поліцію та швидку медичну допомогу за необхідності.

Обов'язок повідомляти про відомі факти домашнього насильства, зокрема щодо дітей, поліції та уповноваженим особам органів місцевої влади закріплений у частині 3 статті 19 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

За можливості збережіть та передайте поліції або постраждалій особі докази насильства.

Зафіксуйте факти погроз або безпосередньо насильства на аудіо або відео. Не відмовляйтесь надати свідчення поліції, вони також можуть бути доказами. Зазвичай саме відсутність доказової бази стає причиною того, що кривдник уникає відповідальності.

Порадьте постраждалій особі контакти, за якими вона може звернутись по допомогу.

За можливості надайте їх в письмовому вигляді або переконайте записати в телефон. Важливо, щоб постраждала особа була обізнана щодо них, навіть якщо вона не готова звертатись за допомогою одразу. Якщо постраждалою особою є дитина, особисто повідомте поліцію. Пам'ятайте, насильство – не метод виховання.

2.3. РОЛЬ І ЗАВДАННЯ ПОЛІЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗАХИСТУ І ПІДТРИМКИ ПОСТРАЖДАЛИХ ОСІБ ТА ВЗАЄМОДІЯ З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ У ЦЬОМУ НАПРЯМКУ ДІЯЛЬНОСТІ

ВАЖЛИВО!

Часто під час реагування на випадки домашнього насильства поліцейські зосереджують основну увагу на кривдникові, при цьому не враховуючи важливість забезпечення захисту та підтримки постраждалої особи. При цьому національна система запобігання та протидії домашньому насильству ґрунтується на підході, орієнтованому на потреби постраждалих осіб, а чинне законодавство України передбачає безпосередні повноваження поліцейських, спрямовані на забезпечення захисту та підтримки постраждалих осіб.

До ключових повноважень поліцейських, які стосуються забезпечення захисту та підтримки постраждалих осіб, можна віднести наступні:

- своєчасне реагування на факти домашнього насильства та його припинення;

ВАЖЛИВО!

Поліцейські повинні усвідомлювати важливість оперативного реагування на факти домашнього насильства, оскільки зволікання може призвести до тяжких наслідків, в тому числі летальних випадків. Слід пам'ятати, що кожна ситуація домашнього насильства є індивідуальною та непередбачуваною, навіть якщо це не перший випадок реагування на виклик, пов'язаний з домашнім насильством, за вказаною адресою.

- виклик бригади екстреної (швидкої) медичної допомоги або інформування відповідного закладу охорони здоров'я для організації надання медичної допомоги постраждалій особі (у разі потреби) залежно від її стану;
- прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства;
- винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників;
- інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися, а також про можливість відшкодування кривдником завданих матеріальних збитків і шкоди, заподіяної фізичному та психічному здоров'ю, винесення щодо кривдника термінового заборонного припису, можливі процесуальні рішення, пов'язані з розглядом факту вчинення стосовно неї насильства, у тому числі пов'язані із затриманням, арештом кривдника або його звільненням;
- інформування відповідного центру соціальних служб, центру соціально-психологічної допомоги, притулку для постраждалих осіб або мобільної бригади соціально-психологічної допомоги постраждалим особам (у тому числі шляхом виклику психолога) для невідкладного надання психологічної допомоги, а також у разі потреби направлення її до притулку для постраждалих осіб або іншого закладу, що надає послугу притулку;

ДО УВАГИ!

Форма направлення до притулку для постраждалих осіб затверджена Наказом Мінсоцполітики № 1037 від 03.07.2019 року. Використання даної форми, в тому числі поліцейськими, передбачено постановою КМУ № 655 від 22.08.2018 року. За можли-

вості доцільно доставити постраждалу особу з дітьми (у разі наявності) до притулку на службовому автомобілі, попередньо забезпечивши її безпеку під час збору необхідних речей та нагадавши про необхідність взяття документів, що посвідчують її особу та особи її дітей (у разі наявності).

- здійснення контролю за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії;
- анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства, а також вилучення зброї та боєприпасів у порядку, визначеному законодавством;
- інформування уповноважених осіб органів місцевої влади у разі наявності обґрунтованої підозри вчинення насильства та після підтвердження такого факту шляхом проведення перевірки з урахуванням результатів оцінки ризиків не пізніше однієї доби за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти.

Розглянемо особливості застосування окремих із зазначених повноважень.

ПРИЙОМ І РОЗГЛЯД ЗАЯВ ТА ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА.

Неприпустимою є практика відмовляння поліцейськими постраждалих осіб від подання заяв про вчинення домашнього насильства та спонукання їх до примирення з кривдником. Обов'язково необхідно рекомендувати постраждалій особі (її представнику) написати заяву. Поліцейському слід зауважити, що замовчування фактів домашнього насильства та недбалість у ставленні до власної безпеки

може призвести до погіршення ситуації і становити загрозу життю та здоров'ю. При цьому слід звернути увагу, що практика притягнення заявників з приводу вчинення домашнього насильства до адміністративної відповідальності за неправдивий виклик у разі їх відмови від написання заяви, є недоречною, оскільки це формує в них недовіру до органів влади та в окремих випадках призводить до остраху звертатись до правоохоронних органів за допомогою.

Розповсюдженою є ситуація, коли постраждалі особи спочатку подають заяву, а через деякий час відмовляються від своїх скарг щодо кривдника. В такому разі, слід зауважити, що з огляду на практику ЄСПЛ (п. 4 справи «Левчук проти України») у разі відмови потерпілих від своїх скарг, поліцейські зобов'язані оцінювати тяжкість ситуації з метою пошуку належного її врегулювання, а також здійснення всебічного аналізу ризиків, з якими вони продовжують жити. Ознайомитись з рішенням ЄСПЛ у справі «Левчук проти України» можна за посиланням: <https://rm.coe.int/case-of-levchuk-v-ukraine-in-ukrainian-upd/16809fdc12>.

Постраждалі особи час від часу зазначають про те, що поліцейські переконують їх, що краще примиритись з кривдником, іноді посилаючись на те, що кривднику суд призначить штраф, через що постраждає сімейний бюджет, а відповідно і інтереси самої постраждалої особи. Спонукування до примирення у ситуаціях домашнього насильства протирічить європейським та міжнародним стандартам та завдає шкоди інтересам постраждалим осіб. Слід зазначити, розпорядженням КМУ від 21 квітня 2021 р. № 361-р передбачено внесення змін до Закону України «Про медіацію» стосовно заборони застосування процедури медіації/примирення у справах, пов'язаних з домашнім насильством. Крім того, слід підкреслити, що відповідно до ч.1 ст. 469 КПК угода про

примирення у кримінальних провадженнях щодо злочинів, пов'язаних з домашнім насильством, може бути укладена лише за ініціативою потерпілого, його представника або законного представника.

ІНФОРМУВАННЯ ПОСТРАЖДАЛИХ ОСІБ ПРО ЇХНІ ПРАВА, ЗАХОДИ І СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ, ЯКИМИ ВОНИ МОЖУТЬ СКОРИСТАТИСЯ

Надання інформації є невід'ємною складовою будь-якої програми захисту і підтримки особи, яка постраждала від насильства, оскільки дає їй можливість приймати рішення щодо розв'язання проблеми та мінімізації ризиків у подальшому житті. Інформування про права і можливості постраждалої особи здійснюється в доступній для неї формі, з урахуванням всіх особливостей.

ДО УВАГИ!

Для спілкування з постраждалими особами, які мають вади слуху, можна використовувати мобільний додаток «Перекладач ЖМ».

Поліцейським під час реагування на кожен випадок домашнього насильства слід інформувати постраждалих осіб, що відповідно до ст. 21 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» **вони мають право на:**

- 1) дієвий, ефективний та невідкладний захист в усіх випадках домашнього насильства, недопущення повторних випадків домашнього насильства;
- 2) звернення особисто або через свого представника до суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- 3) отримання повної та вичерпної інформації від суб'єктів, що здій-

снюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про свої права і соціальні послуги, медичну, соціальну, психологічну допомогу, якими вона може скористатися;

4) безоплатне отримання відповідно до законодавства соціальних послуг, медичної, соціальної та психологічної допомоги відповідно до її потреб;

5) безоплатну правову допомогу у порядку, встановленому Законом України «Про безоплатну правову допомогу»;

6) повагу до честі та гідності, уважне та гуманне ставлення з боку суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

7) конфіденційність інформації особистого характеру, яка стала відома суб'єктам, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, під час роботи з постраждалою особою, та захист персональних даних;

8) вибір спеціаліста за статтю (за можливості);

9) відшкодування кривдниками завданих матеріальних збитків і шкоди, заподіяної фізичному та психічному здоров'ю, у порядку, визначеному законодавством;

10) звернення до правоохоронних органів і суду з метою притягнення кривдників до відповідальності, застосування до них спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству;

11) своєчасне отримання інформації про остаточні рішення суду та процесуальні рішення правоохоронних органів, пов'язані з розглядом факту вчинення стосовно неї домашнього насильства, у тому числі пов'язані з ізоляцією кривдника або його звільненням;

ВАЖЛИВО!

Як свідчить національна практика, поліцейські не завжди забезпечують виконання зазначеного права постраждалої особи. Так, постраждалі особи періодично заявляють, що вони не володіють інформацією про процесуальні рішення правоохоронних органів, пов'язані з розглядом факту вчинення стосовно них домашнього насильства. Крім того, важливо усвідомлювати, що у випадку ізоляції кривдника, в тому числі в рамках адміністративного затримання, важливо інформувати постраждалих осіб про подальше його звільнення та можливе повернення, оскільки володіння цієї інформацією безпосередньо впливає на безпеку постраждалих осіб.

Слід заохотити постраждалу особу звертатися до поліції чи інших служб, якщо вона відчуває небезпеку, надати контакти та роз'яснити доступною мовою, яку саме допомогу постраждала особа може отримати, звернувшись до відповідного закладу чи установи, та які документи для цього їй потрібні. Якщо поліцейський не володіє достовірною інформацією з цих питань або має обмаль часу на інформування постраждалої особи, вкрай важливо надати контакти «гарячих» ліній, звернувшись на які постраждала особа зможе отримати таку інформацію.

ДО УВАГИ!

Нижче наведені національні «гарячі» лінії з запобігання домашньому насильству, про які слід поінформувати постраждалу особу.

- **102** — поліція
- **@police_helpbot** — в месенджері Телеграм

- **0 800 500 335** — безкоштовна цілодобова Національна «гаряча» лінія (безкоштовно зі стаціонарних телефонів)
- **116123** (безкоштовно з мобільних телефонів)
- **15-47** — Безкоштовна Урядова «гаряча» лінія (працює цілодобово)

Бажано, надати також контакти місцевих установ та служб підтримки постраждалих осіб, до яких може звернутись постраждала особа для отримання необхідних послуг.

ВАЖЛИВО! Інформацію про права та можливі контакти служб підтримки постраждалих осіб доцільно надати в письмовому вигляді або залишити інформаційну брошуру, оскільки в стані стресу постраждалі особи не завжди готові сприймати та запам'ятовувати інформацію.

У разі відсутності відповідних роздаткових матеріалів, доцільно запропонувати постраждалій особі записати контактні номери «гарячих» ліній до телефону або здійснити дзвінок на одну із «гарячих» ліній в присутності поліцейського.

ВИНЕСЕННЯ ТЕРМІНОВИХ ЗАБОРОНИХ ПРИПИСІВ СТОСОВНО КРИВДНИКІВ

Порядок винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника закріплений наказом МВС України від 01 серпня 2018 року № 654.

Даний спеціальний захід щодо протидії домашньому насильству з одного боку є заходом запобігання повторного вчинення домашнього насильства, а з іншого сприяє забезпеченню захисту постраждалих осіб,

оскільки передбачає можливість застосування до кривдника строком до 10 днів наступних заходів:

- зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи;
- заборона на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи;
- заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою.

ЯКЩО КРИВДНИК, СТОСОВНО ЯКОГО ВИНЕСЕНИЙ ТЕРМІНОВИЙ ЗАБОРОННИЙ ПРИПИС ІЗ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМ ЗАЛИШИТИ МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ (ПЕРЕБУВАННЯ) ПОСТРАЖДАЛОЇ ОСОБИ, ВІДМОВЛЯЄТЬСЯ ЙОГО ПОКИДАТИ, ПОСИЛАЮЧИСЬ НА ПРАВО ВЛАСНОСТІ НА ДАНЕ ЖИТЛО?

Працівники уповноваженого підрозділу органів Національної поліції України можуть у встановленому законом порядку застосовувати поліцейські заходи примусу для виселення з житлового приміщення кривдника, якщо терміновий заборонний припис передбачає зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи, а кривдник відмовляється добровільно його залишити (ч.3 ст.25 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»).

При цьому пріоритет надається безпеці постраждалої особи незалежно від майнових прав на відповідне житлове приміщення. Тому винесення термінового заборонного припису, який містить зобов'язання кривдника залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи, навіть якщо це житло належить винятково кривднику, не є порушенням його права власності. Такий обов'язок кривдника

є тимчасовим заходом, не впливає на його право власності та спрямований на досягнення соціально корисної мети — забезпечення постраждалих від загрози їх життю чи здоров'ю. Терміновий заборонний припис стосовно кривдника обмежує його лише в користуванні, а не позбавляє права власності на житло.

Терміновий заборонний припис стосовно кривдника складається в одному примірнику з утворенням двох копій через самокопіювальний папір. Оригінал припису вручається кривднику під підпис, перша копія — постраждалій особі або її представнику, друга копія залишається у працівника уповноваженого підрозділу поліції. Слід зауважити на важливість роз'яснення сутності термінового заборонного припису не лише кривднику, а й постраждалій особі під час вручення її копії.

Терміновий заборонний припис стосовно кривдника виноситься у разі існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи:

- за заявою постраждалої особи;
- за власною ініціативою працівником поліції за результатами оцінки ризиків, тобто оцінювання вірогідності продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, а також смерті постраждалої особи.

Порядок проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства затверджений спільним наказом Мінсоцполітики та МВС України від 13 березня 2019 року № 369/180.

ВАЖЛИВО!

Оцінку ризиків поліцейські проводять **за кожним** фактом вчинення домашнього насильства. Після проведення оцінки ризиків поліцейський уповноваженого підрозділу поліції долучає форму оцінки ризиків вчинення домашнього насильства до матеріалів, зібраних за фактом такого насильства.

У разі наявності декількох постраждалих осіб форма оцінки ризиків вчинення домашнього насильства заповнюється щодо кожної постраждалої особи окремо. За результатами заповнення форми оцінки ризиків вчинення домашнього насильства поліцейський уповноваженого підрозділу поліції визначає рівень небезпеки, який урахується під час винесення термінового заборонного припису стосовно кривдника, вжиття інших заходів для припинення такого насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення, надання допомоги постраждалим особам. У разі високого рівня небезпеки поліцейський уповноваженого підрозділу поліції обов'язково вносить терміновий заборонний припис стосовно кривдника. Якщо рівень небезпеки оцінюється як низький або середній, а інші чинники/обставини, що можуть вплинути на рівень небезпеки, відсутні, терміновий заборонний припис стосовно кривдника вноситься на розсуд поліцейського уповноваженого підрозділу поліції.

ВАЖЛИВО!

Типовою помилкою поліцейських під час визначення рівня небезпеки є неврахування положень п.6 спільного наказу Мінсоцполітики та МВС України від 13 березня 2019 року № 369/180, в якому закріплена відповідна шкала.

Кривдник, стосовно якого винесено терміновий заборонний припис, згідно з яким він повинен залишити місце спільного проживання (перебування) з постраждалою особою, зобов'язаний повідомити про місце свого тимчасового перебування уповноважений підрозділ органів Національної поліції України за місцем вчинення домашнього насильства. При цьому слід врахувати, що чинне законодавство не містить чітко затвердженого строку, протягом якого кривдник має повідомити до органів поліції адресу свого тимчасового перебування. Це слід враховувати під час притягнення кривдника до адміністративної відповідальності за порушення цієї вимоги.

Невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення кривдником про місце свого тимчасового перебування передбачає настання адміністративної відповідальності згідно зі статтею 173-2 КУпАП, що не завжди достатньо ефективно впливає на зміну поведінки кривдника, в тому числі у зв'язку із причинами, викладеними в наступному підрозділі. Тому важливо, щоб поліцейські інформували постраждалих осіб про їх можливість звернутись до суду для отримання обмежувального припису стосовно кривдника, який, по-перше, має більш тривалий термін дії – від 1 до 6 місяців з можливістю продовження ще на 6 місяців; по-друге, передбачає ширший перелік обмежень та зобов'язань кривдника; по-третє, його невиконання тягне настання кримінальної відповідальності відповідно до ст. 390-1 ККУ. Вимоги до заяви про видачу обмежувального припису містяться в інфографіці в Додатку 5.

ВАЖЛИВО!

Першою реакцією постраждалих осіб, які чують про необхідність звертатись до суду для отримання обмежувального припису, може бути страх того, що судовий процес є тривалим у часі та потребує сплати судового збору. Тому вкрай важливо, щоб по-

ліцейські інформували постраждалих осіб, що, по-перше, у разі звернення до суду постраждалої особи для отримання обмежувального припису стосовно кривдника судовий збір не сплачується, а по-друге, ЦПК, яким врегульована процедура видачі та продовження обмежувальних приписів, визначає, що суд має розглянути справу про видачу обмежувального припису не пізніше 72 годин після надходження заяви про його видачу до суду.

Крім того, доцільно інформувати постраждалих осіб, що для надання допомоги щодо підготовки заяви до суду про видачу обмежувального припису вони можуть звернутись до центру безоплатної вторинної правової допомоги, найближчу адресу якого можна дізнатись, зателефонувавши на «гарячу» лінію 0 800 213 103. При цьому слід попередити постраждалу особу, що для отримання вторинної правової допомоги безоплатно, така особа має взяти один із документів, що підтверджують належність постраждалих осіб до суб'єктів права на безоплатну вторинну правову допомогу, визначених в п. 52 Постанови КМУ від 22 серпня 2018 року № 658.

Обмежувальним приписом визначаються **один чи декілька** таких заходів тимчасового обмеження прав кривдника або покладення на нього обов'язків:

- 1) заборона перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою;
- 2) усунення перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи;
- 3) обмеження спілкування з постраждалою дитиною;

4) заборона наблизитися на визначену відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалою особою;

5) заборона особисто і через третіх осіб розшукувати постраждалу особу, якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, невідомому кривднику, переслідувати її та в будь-який спосіб спілкуватися з нею;

6) заборона вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб.

Про видачу або продовження **обмежувального припису** суд не пізніше наступного дня з дня ухвалення рішення повідомляє уповноважені підрозділи органів Національної поліції України за місцем проживання (перебування) заявника для взяття особи, стосовно якої видано або продовжено обмежувальний припис, на профілактичний облік.

Нерідко трапляються ситуації, коли кривдник відмовляється виконувати заходи тимчасового обмеження його прав або покладені на нього обмежувальним приписом обов'язки, зокрема заборону перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою або усунення перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи. Застосування поліцейських заходів примусу у цьому випадку Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» прямо не передбачено, не дивлячись на наявність підстав для порушення кримінального провадження за ст. 390-1 ККУ. Проте гарантування безпеки постраждалої від домашнього насильства особи є обов'язковим (ст. 4 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»). Відповідно, працівнику уповноваженого підрозділу Національної поліції доцільно здійснити оцінку

ризиків та на її підставі винести кривднику терміновий заборонний припис із зобов'язанням залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи. Якщо й після цього кривдник відмовляється добровільно його залишити, працівники уповноваженого підрозділу органів Національної поліції України можуть у встановленому законом порядку застосовувати поліцейські заходи примусу для виселення кривдника з житлового приміщення (ст. 25 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»).

2.4. РОЛЬ І ЗАВДАННЯ ПОЛІЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРИТЯГНЕННЯ КРИВДНИКІВ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ЗМІНИ ЇХНЬОЇ ПОВЕДІНКИ, ВЗАЄМОДІЯ З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ У ЦЬОМУ НАПРЯМКУ ДІЯЛЬНОСТІ

Уповноважені підрозділи органів Національної поліції України відіграють надзвичайно важливу роль у забезпеченні притягнення кривдників до відповідальності, оскільки здійснюють: прийняття заяви або повідомлення про вчинення правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством; порушення відповідного провадження; збір доказів; кваліфікацію випадку; оформлення матеріалів справ та направлення їх до суду для прийняття рішення. Безпосередній вплив на забезпечення притягнення кривдників до адміністративної відповідальності має дотримання поліцейськими вимог законодавства щодо оформлення справ про адміністративні правопорушення, визначених КУпАП та наказом МВС України від 06 листопада 2015 року № 1376.

Результати проведеного в рамках проекту UNFPA «Міста та громади вільні від насильства» моніторингу Єдиного державного реєстру судових рішень з метою аналізу стану адміністративної практики в 2020 році за ст. 173-2 КУпАП в 30 містах/громадах України, свідчать,

що із 30363 проаналізованих справ лише у 10254 справах (33,7%) судді притягнули кривдників до адміністративної відповідальності та наклали адміністративне стягнення. В цілому щорічний моніторинг реєстру судових рішень стосовно стану притягнення до відповідальності кривдників за ст. 173-2 КУпАП свідчить, що в середньому по містах розгляд лише 30-40% матеріалів справ про адміністративні правопорушення за даною статтею, які направляє поліція до суду, закінчуються притягненням кривдника до відповідальності, інша частина — закривається у зв'язку із відсутністю події й складу правопорушення через недостатність доказів або повертається на доопрацювання, що потенційно закінчується закриттям провадження у зв'язку із вичерпанням строків накладення адміністративного стягнення. Такий стан адміністративної практики призводить до відчуття безкарності у кривдників та безпорадності у постраждалих осіб.

Однією із розповсюджених причин повернення судами справ на доопрацювання або навіть закриття проваджень у зв'язку із відсутністю події і складу правопорушення є допущені поліцейськими недоліки при оформленні матеріалів справ, недотримання ними вимог законодавства або неналежним чином завірені документи, які долучаються до справи (наприклад, справи № 638/166/20, № 638/173/20, № 638/177/20, № 638/352/20, № 638/348/20, № 638/5259/20, № 638/5257/20, № 638/5252/20, № 638/10300/20, № 638/11221/20, № 638/13814/20, № 638/15288/20, № 638/16769/20, № 639/2583/20, № 639/4142/20, № 639/5554/20, № 639/7334/20, № 639/1715/20, № 953/559/20, № 953/1050/20, № 953/8706/20, 641/10567/19, № 641/6329/20 тощо). Серед найбільш поширених помилок під час оформлення справ за ст. 173-2 КУпАП можна виокремити такі, які переважно вчиняються через неухважність, зокрема відсутність необ-

хідних підписів; в матеріалах наявні пояснення свідків, а в протоколі відсутні дані про них тощо. Однак багато недоліків пов'язано з недостатньою обізнаністю поліцейських стосовно сутності домашнього насильства та особливостей його кваліфікації.

Розглянемо **типові помилки** поліцейських під час оформлення справ про вчинення домашнього насильства та невиконання термінового заборонного припису.

Фабула, зазначена в протоколі про адміністративне правопорушення, не відповідає складу правопорушення, зокрема:

- **використовується термінологія, яка не відповідає чинному законодавству**, зокрема замість «домашнє насильство» вживаються терміни «насильство в сім'ї», «побутова сварка», «сімейний конфлікт» тощо.

Слід зазначити, що така помилка впливає не лише на забезпечення притягнення кривдника до відповідальності, але й на можливість отримання допомоги постраждалими особами у спеціалізованих службах підтримки.

ПРИКЛАД

Працівник одного із притулків для постраждалих від домашнього насильства та насильства за ознакою статі осіб розповідав, що контролюючі органи зробили їм зауваження щодо можливого нецільового використання коштів, оскільки в копії протоколу за ст. 173-2 КУпАП та направленні, виписаному поліцейським, використовувався термін «насильство в сім'ї» замість «домашнє насильство».

- **не повністю викладено об'єктивну сторону** вчиненого правопорушення, передбаченого ст. 173-2 КУпАП.

Так, наприклад, поліцейські не завжди враховують, що для кваліфікації однієї із трьох форм домашнього насильства, відповідальність за які передбачена ст. 173-2 КУпАП, а саме психологічного насильства, необхідним є не тільки встановлення діяння (словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері), а і наслідків – що такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи (п. 14 ст. 1. ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насильству»). При цьому, якщо як наслідок у фабулі зазначено «завдало шкоду психічному здоров'ю особи», окремі судді можуть вимагати відповідного заключення лікаря. Тому поліцейські переважно використовують наступне формулювання наслідку психологічного насильства: «могло завдати шкоди психічному здоров'ю особи».

Крім того, поліцейські у фабулі не завжди зазначають, в чому саме полягало домашнє насильство – яка саме форма (форми) домашнього насильства мала місце та/або у яких діях (бездіяльності) це проявилось. В такому випадку наявне порушення вимог ст. 256 КУпАП, а саме стосовно того, що не розкрита суть правопорушення.

- **неправильно співвіднесені діяння та форма домашнього насильства.**

Так, багато помилок поліцейські допускають у випадку вчинення домашнього насильства, яке виявилось у вигляді «погрози вигнати з дому», оскільки помилково відносять дане діяння до економічної

форми домашнього насильства. Однак ключовим діянням в цьому випадку є «погроза», оскільки фактично постраждалу особу з дому ще не вигнали, а погроза є проявом психологічної, а не економічної форми домашнього насильства. Крім того, розповсюдженими є випадки, коли зазначено декілька форм домашнього насильства, а наведено діяння, які відповідають лише одній із них.

- **не зазначена ступінь споріднення постраждалої особи та кривдника**, у зв'язку із чим неможливо визначити, чи належать вони до кола осіб, на яких розповсюджується дія законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству (ст. 3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»).

ДО УВАГИ!

Умовно схему фабули за вчинення домашнього насильства для занесення до протоколу про адміністративне правопорушення за ст.173-2 КУпАП можна представити наступним чином:

Варіант 1. Дата + час + місце + кривдник (ОСОБА 1) вчинив стосовно + ступінь споріднення + постраждала (ОСОБА 2) (+ в присутності неповнолітньої/малолітньої дитини (за наявності) + домашнє насильство + якої форми (форм) + а саме: (діяння, відповідно до ст.1 Закону) (+що могло завдати/завдало...наслідки (якщо психологічна форма насильства).

Варіант 2. Дата + час + місце + кривдник (ОСОБА 1) + діяння (відповідно до ст.1 Закону) + відносно (ступінь споріднення) + постраждала (ОСОБА 2) (+ в присутності неповнолітньої/малолітньої дитини (за наявності) +, чим вчинив домашнє насильство + якої форми (форм) (+ що могло завдати/завдало...наслідки (якщо психологічна форма домашнього насильства).

Неналежне оформлення протоколу та матеріалів справ про адміністративне правопорушення, зокрема:

- не вказана частина ст. 173-2 КУпАП;
- протокол не містить підтвердження повторності вчинення правопорушення;
- не зазначено дату, час чи місце вчинення адміністративного правопорушення;
- не зазначено прізвище, ім'я, по батькові, місце мешкання, інші анкетні дані особи, яка є потерпілою від цього адміністративного правопорушення;
- протокол не містить інформації про особу, яка його складала;
- відсутні копії документів, які підтверджують особу кривдника, потерпілої та ступінь спорідненості між ними;
- не зазначені свідки правопорушення, при цьому наявні їх пояснення в матеріалах справи;
- текст написаний нерозбірливо, внаслідок чого протокол неможливо прочитати;
- терміновий заборонний припис складений нерозбірливо і нечитабельно;
- до протоколу за ст. 173-2 КУпАП, складеного за невиконання термінового заборонного припису, не долучено копії термінового заборонного припису;
- до протоколу не додано жодних доказів, тобто відсутні відомості, необхідні для правильного вирішення справи.

Звісно, слід враховувати особливість категорії справ, пов'язаних з домашнім насильством, яке часто вчиняється за зачиненими дверима без свідків. Проте у разі, коли кривдник не визнає провину, а жодного доказу його вини до матеріалів справи не долучено, судді вимушені керуватись презумпцією невинуватості та закривати справу у зв'язку з відсутністю події і складу правопорушення. В таких випадках важливо забезпечити збір доказів. Зокрема, під час інформаційно-просвітницької роботи доцільно звертати увагу постраждалих осіб на важливість та шляхи збору доказів вчинення домашнього насильства (у разі можливості), як-от: скріншоти листування з погрозами, відео записи, фото ушкоджень тощо. Також доцільно опитати сусідів, пояснення яких також можуть бути визнані доказом у справі. Крім того, можна запропонувати постраждалій особі звернутись на консультацію та діагностику до психолога, заключення якого можна долучити до матеріалів справи за ст.173-2 КУпАП.

Важливо усвідомлювати, що неналежне оформлення протоколу про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 173-2 КУпАП, у перспективі може призвести до закриття судом провадження у зв'язку із закінченням строків накладення адміністративного стягнення, передбачених ст. 38 КУпАП, або провадження у справі підлягатиме закриттю із звільненням особи від адміністративної відповідальності. Відповідно, тільки неухильне дотримання вимог, визначених у ст. 256 КУпАП щодо оформлення протоколу про адміністративне правопорушення, дозволить уникнути зазначених ризиків та забезпечити невідворотність відповідальності кривдників.

Окрім цього, моніторинг судової практики у справах, пов'язаних з домашнім насильством, свідчить про наявність недоліків також і під час здійснення судочинства, в тому числі використання суддями застарілого законодавства: переважне застосування штрафів, в тому

числі у випадках спільного бюджету у кривдника та постраждалої особи; об'єднання 2-х і більше справ за ст. 173-2 КУпАП в одне провадження та призначення за об'єднаними фактами одного стягнення мінімального розміру; звільнення кривдника від відповідальності у зв'язку із укладенням угоди про примирення не з ініціативи потерпілої особи тощо. Деякі судді й досі повертають матеріали справ на доопрацювання у зв'язку із незабезпеченням явки кривдника, що притягається до адміністративної відповідальності, до суду. Це свідчить про недостатню обізнаність суддів щодо внесення у 2021 році змін до ст. 268 КУпАП, згідно з якими явка кривдника для розгляду справ за ст. 173-2 КУпАП не є обов'язковою.

З метою вирішення проблемних питань судової практики у справах, пов'язаних з домашнім насильством, на місцевому рівні доцільно періодично організувати робочі зустрічі або діалогові платформи поліцейських та суддів, в тому числі для обговорення: особливостей доказової бази у справах щодо домашнього насильства; з'ясування причин значної кількості закритих проваджень у зв'язку із відсутністю події і складу правопорушення, а також напрацювання шляхів їх усунення; кола осіб, на яких розповсюджується дія законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству та документального підтвердження ступеня споріднення кривдника та постраждалої особи; належного способу завірення копій документів, які долучаються до справи за ст. 173-2 КУпАП тощо.

В контексті забезпечення притягнення кривдників до відповідальності доцільно звернути увагу на важливість врахування поліцейськими криміналізації домашнього насильства. У разі систематичного вчинення домашнього насильства необхідно своєчасно вжити заходів для забезпечення порушення кримінального провадження за ст. 126-1 ККУ, а не складати черговий протокол про адміністративне

правопорушення за ст. 173-2 КУпАП. До того ж слід враховувати, що доказами систематичності вчинення домашнього насильства можуть бути не лише попередні постанови про притягнення кривдника до адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства, а й інші докази, зокрема протоколи про прийняття заяви потерпілої особи щодо злочину за ст. 126-1 ККУ; дані, що містяться у витягу з ЄРДР про внесення повідомлення потерпілої особи про вчинення щодо неї злочину за ст. 126-1 ККУ; дані, що містяться в рапорті чергового про надходження заяви потерпілої особи; свідчення потерпілої особи та свідків; висновки судово-медичної експертизи; довідки з лікарень про перебування потерпілої особи на лікуванні з описом ушкоджень; висновки судово-психіатричної експертизи; висновки психолога/ листи/ інформаційні довідки центрів соціальних служб з описом психологічного стану потерпілої особи; протоколи проведення слідчого експерименту; аудіо- та відеозаписи тощо. Крім того, слід розуміти, що порушення обмежувального припису, не дивлячись на те, що він видається судом в рамках цивільного провадження, є не «цивільно-правовими відносинами», а кримінальним правопорушенням (ст. 390-1 ККУ), а отже заява постраждалої особи про порушення кривдником обмежувального припису потребує реагування за алгоритмом реагування на кримінальне правопорушення. Отже, важливо напрацьовувати практику здійснення ефективного розслідування випадків домашнього насильства та притягнення кривдників до кримінальної відповідальності за правопорушення, пов'язані з домашнім насильством, а також підвищувати компетентність працівників підрозділів слідства і дізнання, проводити спільні з прокурорами, адвокатами та суддями міжвідомчі навчання з питань криміналізації домашнього насильства тощо.

Важливо розуміти, що притягнення кривдника до відповідальності не є запорукою невчинення ним в майбутньому нових випадків

домашнього насильства. Важливо вживати додаткових заходів, спрямованих на зміну насильницької моделі його поведінки. Так, на зміну поведінки кривдників спрямовані такі спеціальні заходи щодо запобігання домашньому насильству, як профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи, а також направлення на проходження програми для кривдників.

НАПРАВЛЕННЯ КРИВДНИКА НА ПРОХОДЖЕННЯ ПРОГРАМИ ДЛЯ КРИВДНИКІВ

Кривдника може бути направлено **судом** на проходження програми для кривдників на строк від 3 місяців до 1 року під час розгляду справи про вчинення ним домашнього насильства. При цьому на уповноважені підрозділи органів Національної поліції покладається обов'язок інформування протягом доби уповноважених осіб органів місцевої влади про отримання повідомлення від суду про направлення кривдника на проходження програми для кривдників відповідно до ст. 39 КУпАП.

Суб'єктами, відповідальними за виконання програм для кривдників, є місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, які організують та забезпечують проходження кривдниками таких програм. У разі неявки кривдника для проходження програми для кривдників або ухилення від проходження програми без поважних причин суб'єкти, відповідальні за виконання програм для кривдників, надають **протягом трьох робочих днів письмове повідомлення про це уповноваженому підрозділу органів Національної поліції України для вжиття заходів** – притягнення до кримінальної відповідальності за ст. 390-1 ККУ. При цьому притягнення кривдника до відповідальності за непроходження програми для кривдників не звільняє його від обов'язку пройти таку програму.

ВЗЯТТЯ НА ПРОФІЛАКТИЧНИЙ ОБЛІК КРИВДНИКА ТА ПРОВЕДЕННЯ З НИМ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ РОБОТИ

Уповноважений підрозділ органу Національної поліції України бере на профілактичний облік кривдника з моменту виявлення факту вчинення ним домашнього насильства на встановлений законодавством строк і проводить з ним профілактичну роботу відповідно до наказу МВС України від 25 лютого 2019 року №124. Під час профілактичної роботи поліцейським слід роз'яснити кривднику, що домашнє насильство неприпустиме, не має виправдання, а за його вчинення може наставати адміністративна, кримінальна та цивільно-правова відповідальність, а також застосовуватись спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству. Усвідомлення кривдником неприпустимості вчинення домашнього насильства сприятиме розумінню необхідності зміни власної насильницької моделі поведінки. Проте самостійно, без допомоги фахівців, це зробити складно. Тому, якщо суд не направив його на проходження програми для кривдників, то **поліцейським доцільно поінформувати кривдника про можливість проходження такої програми на добровільній основі та надати контакти установи, на базі якої реалізується програма для кривдників.**

2.5. ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Війна, як і будь-яка екстремальна ситуація, загострює проблеми людей, які були й до цього. Зокрема це стосується і домашнього насильства. Коли люди, які живуть в постійному стресі, опиняються в одному приміщенні, залежать один від одного та не можуть відволіктися, нерідко виникають ситуації домашнього насильства. Поки що немає

офіційної статистики таких випадків під час війни, але, як і в будь-яких екстремальних ситуаціях, наявним є підвищений ризик.

Враховуючи принцип стійкості, властивий міжвідомчій взаємодії у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, який передбачає важливість реагування на домашнє насильство, попри політичні зміни, плінність або незаінтересованість кадрів, війна не повинна слугувати виправданням щодо відсутності належного реагування на випадки домашнього насильства та надання захисту і допомоги постраждалим особам. Слід зазначити, що законодавство у сфері запобігання та протидії домашньому насильству залишається чинним. Більш того, відповідно до КУпАП та ККУ вчинення адміністративних та кримінальних правопорушень під час війни містять ознаки **обтяжуючих обставин**. Так, відповідно до пункту 5 частини першої статті 35 КУпАП обставинами, що обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення, визнаються «вчинення правопорушення в умовах стихійного лиха або за інших надзвичайних обставин». Військові дії відносяться до інших надзвичайних обставин в розумінні пункту 5 частини 1 статті 35 КУпАП. Відповідно до статті 67 ККУ (обставини, які обтяжують покарання) при призначенні покарання обставинами, які його обтяжують, визнаються «вчинення злочину з використанням умов воєнного або надзвичайного стану, інших надзвичайних подій».

Звісно в умовах війни, особливо в зоні ведення бойових дій та на тимчасово окупованих територіях, можливості реалізації даного законодавства суттєво обмежені через можливі руйнування спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб, судів та будівель інших суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству, залучення поліцейських до охорони громадського порядку, патрулювання тощо. Зараз частина суб'єктів, які розташовані в окупованих, оточених чи бомбар-

дованих містах та селищах, закрита. Проте національна система запобігання та протидії домашньому насильству працює, де тільки це можливо: десь у звичайному режимі, десь дистанційно. Наприклад, з мапою доступності центрів та бюро правової допомоги під час війни можна ознайомитись за посиланням: <https://bit.ly/3HpydDI>.

Так, в умовах війни система реагування на випадки домашнього насильства в країні змінилася, однак це не означає, що нічого не можна вдіяти. В таких випадках доцільно зосередитись на інформуванні постраждалих про **важливість складення власного плану безпеки, з врахуванням реалій війни**, та важливості забезпечення фізичної безпеки у разі наростання напруги шляхом зменшення ізоляції та звернення за допомогою до оточуючих. Обов'язковим пунктом плану безпеки для постраждалих осіб має бути зібрана тривожна валіза з документами та речами першої необхідності. В регіонах, де ведуться бойові дії або на тимчасово окупованих територіях, головне — евакуюватися. Також, якщо дозволяє ситуація, доцільно **написати заяву в поліцію, щоб зафіксувати факт насильства**, або ж звернутись із заявою на Урядову «гарячу» лінію 15-47, яка відповідно до п. 50 Постанови КМУ має про-

інформувати уповноважений підрозділ органів Національної поліції. Крім того, Урядова «гаряча» лінія дозволяє **надіслати звернення онлайн** (<https://1547.ukc.gov.ua/>), що є актуальним для постраждалих осіб на тимчасово окупованих територіях.

Опинившись на більш безпечній території, слід шукати допомоги у служб підтримки для постраждалих осіб. Поліцейським важливо **інформувати постраждалих осіб** про «гарячі» лінії, на яких вони зможуть

отримати психологічну підтримку та контакти місцевих суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству.

Крім того, важливим питанням під час воєнного стану є **фіксація, збір, збереження та передача до компетентних правоохоронних органів доказів вчинення домашнього насильства**, зокрема негайне повідомлення / інформування про такі випадки з подальшою передачею доказів, у тому числі у разі евакуації з територій, де відбуваються бойові дії. Важливо інформувати населення, що для збереження інформації потрібно: встановити свідків обставин події, записати їх контакти, максимально зібрати докази (фото, відео, скріншоти листування) і передати працівникам поліції чи представникам інших правоохоронних органів, намагатися виписати деталі, щоб під час стресових чи тривожних ситуацій цінна для правоохоронців та досудового розслідування інформація не забулася чи загубилася.

На сьогодні в окремих регіонах може спостерігатися зменшення кількості звернень з питань домашнього насильства. Експерти пояснюють це тим, що через воєнний стан люди налякані, часто не вірять, що їхній дзвінок може щось змінити, думають, що краще перетерпіти, оскільки зараз у спеціальних служб інші пріоритети. В деяких регіонах просто немає фізичної можливості зробити дзвінок. При цьому слід розуміти, що в умовах війни домашнє насильство як проблема не зникла, його кількість не зменшилась, а навпаки в період воєнного стану існують ризики посилення конфліктів у сім'ях, зокрема через емоційне напруження, економічні негаразди тощо. Домашнє насильство під час війни — поширене явище, яке стає ще більш небезпечним, ніж у мирний час. Людям, які зазнали такого насильства зараз, складніше знайти вихід — вони часто обмежені у пересуванні, їм немає в кого попроси-

ти про допомогу, вони ще більше залежать від кривдників фізично та матеріально. Щобільше, вони ладні терпіти насильство, бо на перше місце тепер виходить страх померти від ворожого обстрілу чи осколку. Через воєнний стан люди не вірять, що їхній дзвінок може щось змінити, а поліція задіяна в охороні громадського порядку і не завжди виїздить на випадки домашнього насильства. Несвоечасне реагування правоохоронців на випадки домашнього насильства призводить до його посилення та можливих летальних наслідків. Так, в умовах війни непоодинокими є випадки вбивств, які вчиняються в родинному колі. Посилює ризики летальних випадків і велика кількість зброї, як зареєстрованої, так і не зареєстрованої, яка сьогодні наявна в українців.

В деяких регіонах для реагування на виклики, пов'язані з домашнім насильством, залучалися не уповноважені на таку діяльність суб'єкти, наприклад члени територіальної оборони, поліція діалогу тощо. Така практика не є позитивною, оскільки такі особи не мають спеціальної підготовки з питань запобігання та протидії домашньому насильству, не розуміють сутність комплексного підходу, орієнтованого на потреби постраждалих осіб. Недотримання ними правил спілкування з постраждалою особою та кривдником може посилити конфлікт, нашкодити інтересам постраждалої особи тощо. Крім того, в контексті домашнього насильства важливою є фіксація кожного випадку домашнього насильства в поліції, оскільки надалі це впливає на кваліфікацію правопорушення та можливість притягнення кривдника до кримінальної відповідальності за систематичне вчинення домашнього насильства.

Війна збільшила кількість переміщень населення всередині країни, наразі відбуваються масові переміщення сімей з населених пунктів,

де ведуться активні бойові дії. Слід враховувати, що **внутрішньо переміщені особи** є однією з уразливих категорій осіб щодо домашнього насильства.

ДО УВАГИ!

Внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»

Уразливість даної категорії осіб щодо домашнього насильства пояснюється багатьма факторами. Так, внутрішньо переміщені особи, які знаходяться в стані стресу, можуть зловживати алкогольними напоями (особливо, враховуючи, що вони отримують грошову допомогу), що підвищує ризики агресивної поведінки. Крім того, внутрішньо переміщені особи, як правило, не обізнані щодо місцевої системи запобігання та протидії домашньому насильству в новому для себе населеному пункті. Зазвичай, такі особи звертаються за допомогою виключно до поліції. Тому поліцейські з міст та громад з великою кількістю внутрішньо переміщених осіб мають посилити роботу з організації інформування таких осіб про «гарячі» лінії, доступні місцеві служби підтримки постраждалих осіб, інші заклади та установи, в яких постраждалі особи можуть отримати допомогу.

ВАЖЛИВО!

Допомога постраждалим особам надається за місцем звернення.

(ч. 4 ст. 20 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»)

Отже, незаконною є відмова в наданні допомоги постраждалим особам у зв'язку із відсутністю місцевої реєстрації.

Слід підкреслити, що в Україні в умовах воєнного стану за підтримки UNFPA у координації із Офісом Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції та Мінсоцполітики розпочали роботу додаткові 25 мобільних бригад у 13 містах України, які надають соціально-психологічну допомогу постраждалим, які пережили насильство, та внутрішньо переміщеним особам. Унікальність послуг полягає в мобільності їх надання – спеціалістки/-ти бригад мають можливість виїжджати на виклики до найбільш важкодоступних місць, надавати послуги особам, які не мають доступу до закладів чи обмежені у пересуванні з різних причин. Соціально-психологічна допомога надається як мешканкам/-цям місцевих громад, так і внутрішньо переміщеним особам, що перебувають на їх території. До складу кожної з мобільних бригад входять два фахівці/-чині (психолог/-иня, соціальний/-а працівник/-ця), а також водій з автомобілем. Контакти мобільних бригад можна знайти за посиланням: <https://rozirvykolo.org/map-of-support/>.

Також слід врахувати, що переміщуватись в умовах війни можуть не лише постраждалі особи, а й кривдники. При цьому слід врахувати, що наказ МВС України «Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з про-

філактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України» від 25 лютого 2019 року № 124 передбачає, що у разі зміни кривдником місця проживання/перебування уповноважений підрозділ поліції, на території обслуговування якого перебуває на профілактичному обліку особа, яка вчинила домашнє насильство, інформує уповноважений підрозділ поліції, на території обслуговування якого проживатиме кривдник, із зазначенням його місця проживання/перебування. Уповноважений підрозділ поліції, на території обслуговування якого вирішив проживати кривдник, після підтвердження факту прибуття особи, яка вчинила домашнє насильство, за цією адресою протягом трьох днів інформує про це уповноважений підрозділ поліції, на території обслуговування якого перебуває на профілактичному обліку кривдник, та вносить відповідні корективи до системи ІПНП. При цьому забороняється зняття з профілактичного обліку кривдника, який змінив місце проживання/перебування, без отримання підтвердження з відповідного уповноваженого підрозділу поліції про узяття кривдника на такий облік за новим місцем проживання/перебування.

Також доцільно звернути увагу, що ст. 3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» передбачає, що законодавство про запобігання та протидію домашньому насильству поширюється також на осіб, які пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, за умови спільного проживання. Це може бути актуальним в контексті тривалого вимушеного проживання внутрішньо переміщених осіб із сторонніми людьми, під час якого можуть виникати ситуації насильства.

Однією з уразливих категорій населення в умовах воєнного стану щодо вчинення стосовно них домашнього насильства є також **діти**. В

умовах воєнного стану вкрай важливим є налагодження оперативної взаємодії між суб'єктами, **уповноваженими виявляти дітей, життю чи здоров'ю яких загрожує небезпека, зокрема це:**

- органи Національної поліції;
- територіальні органи ДСНС та підпорядковані їм підрозділи;
- фахівці із соціальної роботи / надавачі соціальних послуг;
- заклади охорони здоров'я;
- заклади соціального захисту населення;
- спеціалізовані служби підтримки осіб, постраждалих від домашнього насильства (передусім мобільні бригади соціально-психологічної допомоги, спеціальні гарячі лінії та телефони довіри);
- неурядові та благодійні організації тощо.

У зв'язку з вищезазначеним експерти вважають доцільним створити та забезпечити функціонування координаційних центрів / штабів із забезпечення соціального захисту дітей, на різних рівнях військових адміністрацій та за участі представників зазначених вище суб'єктів.

Особливо важливими складовими взаємодії цих суб'єктів є:

- невідкладне інформування протягом доби про випадки жорстокого поводження з дітьми, виявлення дітей, які залишилися без батьківського піклування;
- спільні невідкладні виїзди з метою перевірки звернень та повідомлень про жорстоке поводження з дітьми, перебування дітей у ситуації небезпеки, загрози життю та здоров'ю;

- проведення оцінки рівня безпеки дитини з метою екстреного реагування у разі загрози життю та здоров'ю дитини.

Важливим є інформування дітей про можливість особисто звернутися до відповідних суб'єктів та органів у разі порушення прав дитини, жорстокого поводження з нею, зокрема, домашнього насильства. Таке інформування може бути забезпечено шляхом надання відповідної інформації та контактів таких суб'єктів педагогами закладів освіти під час навчального процесу (у тому числі дистанційного навчання), в учнівських групах і спільнотах, розміщення інформації в соціальних мережах, на вебсайтах державних органів, громадських організацій тощо.

Слід підкреслити, що за ініціативи Офісу Президента України, спільно з Представництвом Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні та Міністерством соціальної політики України створено чат-бот у мережі Telegram «Дитина не сама» ([@dytyna_ne_sama_bot](https://t.me/@dytyna_ne_sama_bot)), який допомагає дітям у складних ситуаціях під час воєнного стану.

В результаті зазнання домашнього насильства дитина може збігати з дому, та як наслідок в умовах війни залишитись без батьківського піклування. П. 31 Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою КМУ від 24.09.2008 № 866, передбачено, що дитина, в якій є родичі або інші особи, з якими в неї на момент залишення без батьківського піклування склалися близькі стосунки (сусіди, знайомі) та які бажають залишити її на виховання у своїй сім'ї, може перебувати в їх сім'ї до прийняття рішення про влаштування дитини. Підставою для тимчасового перебування дитини в сім'ї родичів або інших осіб, з якими у неї склалися близькі стосунки, є наказ служби у справах дітей про тимчасове влаштування дитини.

3. ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПРИ РЕАГУВАННІ НА ФАКТ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА СТОСОВНО ДИТИНИ АБО У ПРИСУТНОСТІ ДИТИНИ

ДЛЯ ЧОГО ЦЕ ЗНАТИ ПОЛІЦЕЙСЬКИМ? Діти є уразливою категорією населення щодо більшості правопорушень, в тому числі та щодо домашнього насильства. Наслідки домашнього насильства, вчиненого щодо дитини або в присутності дитини впливають як на її власний розвиток, так і на суспільство, яке її оточує. В результаті насильства у постраждалої особи накопичується агресія, яка має знайти свій вихід. І дитина або спрямовує агресію на себе саму і в результаті задає шкоди самій собі (селфхарм, суїцид тощо), або виплескує її на слабших за себе дітей у закладі освіти, у дворі, в соціальних мережах тощо, вчиняє булінг, хуліганство, жорстоке поводження з тваринами. Тобто насильство породжує насильство. Також домашнє насильство є однією із причин дитячого бродяжництва та бездоглядності. Від своєчасності виявлення випадків домашнього насильства відносно дітей або у присутності дітей та ефективності реагування на них залежить майбутнє не лише конкретної дитини, а й суспільства. Своєчасність виявлення випадків домашнього насильства стосовно дитини або у присутності дитини залежить від небайдужості поліцейських та розуміння механізму залучення інших суб'єктів для надання допомоги постраждалим дітям.

ЯК ЦЕ ВПЛИВАЄ НА ВИКОНАННЯ БЕЗПОСЕРЕДНІХ ОБОВ'ЯЗКІВ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО? Органи Національної поліції є одним із суб'єктів виявлення та/або організації соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, в тому числі у зв'язку з вчиненням стосовно них домашнього насильства. Розуміння особливостей внутрішньої та зовнішньої взаємодії поліцейських різних уповноважених підрозділів органів Національної поліції при реагуванні на випадки домашнього насильства стосовно дитини або в присутності дитини сприятиме своєчасному виявленню та припиненню фактів такого насильства, забезпеченню прав постраждалих дітей на захист, запобіганню подальших випадків насильства щодо дитини, що є одними із завдань органів Національної поліції у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

3.1. ВЗАЄМОДІЯ МІЖ ПІДРОЗДІЛАМИ ПОЛІЦІЇ ПРИ РЕАГУВАННІ НА ФАКТИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА СТОСОВНО ДИТИНИ АБО У ПРИСУТНОСТІ ДИТИНИ

Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» дитина, яка постраждала від домашнього насильства, — особа, яка не досягла 18 років та зазнала домашнього насильства у будь-якій формі або стала свідком (очевидцем) такого насильства.

ДО УВАГИ!

В КПК та КУпАП не використовується поняття «дитина», а вживаються терміни: **малолітня особа** — дитина до досягнення нею чотирнадцяти років; **неповнолітня особа** — малолітня особа, а також дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років.

Безпосередньо завдання вжиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому стосовно дітей, покладається на підрозділи ювенальної превенції, повноваження яких були розглянуті в підрозділі 1.2.2. За напрямом протидії домашньому насильству підрозділи ювенальної превенції взаємодіють з іншими уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України, органами державної влади й органами місцевого самоврядування, об'єднаними територіальними громадами, міжнародними та громадськими організаціями.

Серед інших уповноважених на здійснення діяльності у сфері запобігання та протидії домашньому насильству підрозділів органів Національної поліції, які мають окремі повноваження щодо захисту дітей від домашнього насильства, є підрозділи дільничних офіцерів поліції та поліцейські офіцери громад. Так, відповідно до п.п. 14 п. 2 Розділу II Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад, дільничні офіцери поліції та поліцейські офіцери громад із метою виконання своїх обов'язків мають право вживати у взаємодії зі службою у справах дітей обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій заходів щодо встановлення особи дитини, місця її проживання, відомостей про батьків або осіб, які їх замінюють, інших родичів, місця їх проживання (перебування) у разі надходження повідомлення про дитину, яка залишилася без батьківського піклування. У разі виявлення дитини, розлученої із сім'єю, дільничні офіцери поліції та поліцейські офіцери громад невідкладно повідомляють про такий факт орган опіки та піклування за місцем виявлення дитини та додатково територіальний орган Державної міграційної служби України, якщо дитина є іноземцем або особою без громадянства. У разі безпосередньої загрози життю або здоров'ю

дитини на підставі рішення районної, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, виконавчого органу міської, районної в місті ради служба у справах дітей разом із представниками закладу охорони здоров'я вживають заходів до відібрання дитини в батьків та тимчасово влаштовують її відповідно до чинного законодавства.

Крім того, при розгляді питання про виділення службового приміщення під поліцейську станцію для поліцейського офіцера громади ураховується можливість розміщення кімнати, дружньої до опитування дітей, на першому поверсі адміністративної будівлі з окремою вхідною зоною, яка обов'язково обладнується пандусом та лавами для очікування громадян.

ДО УВАГИ!

Порядок взаємодії між різними підрозділами поліції при реагуванні на факти домашнього насильства стосовно дитини або у присутності дитини законодавством не визначений. **Тому практика його реалізації відрізняється і залежить від організації діяльності підрозділів поліції на місцях.**

В більшості регіонів під час реагування на випадки домашнього насильства поліцейські, які не входять до складу підрозділів ювенальної превенції, **у випадку виявлення постраждалої дитини:**

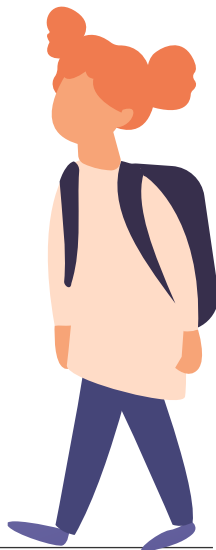
- або вчиняють заходи, спрямовані на припинення домашнього насильства стосовно дитини, затримання кривдника та доставлення його до відділу поліції, де подальші дії вчинятимуть ювенальні поліцейські;
- або вживають заходів щодо припинення домашнього насильства стосовно дитини та доповідають черговому про необхідність залу-

чення ювенальних поліцейських для реагування на виявлений випадок домашнього насильства стосовно дитини.

При цьому слід зазначити, що і патрульні поліцейські, і поліцейські груп реагування патрульної поліції, і поліцейські мобільних груп реагування на факти вчинення домашнього насильства, і дільничні офіцери поліції, і поліцейські офіцери громади, нарівні з ювенальними поліцейськими, зобов'язані реагувати на випадки домашнього насильства відносно дитини, зокрема негайно припиняти його, можуть здійснювати оцінку ризиків, виносити термінові заборонні приписи, складати протоколи про вчинення відносно дитини або в присутності дитини правопорушення, передбаченого ст. 173-2 КУпАП, а також виконувати інші повноваження, передбачені Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

Проте зазвичай ювенальні поліцейські мають кращі знання щодо вікової психології дітей, більший досвід та кращу підготовку щодо опитування дітей, які постраждали від домашнього насильства. Тому, у разі можливості, **представникам інших уповноважених підрозділів органів Національної поліції доцільно залучати ювенальних поліцейських до реагування на випадки домашнього насильства стосовно дитини.**

У разі ж виявлення дитини, яка стала свідком (очевидцем) домашнього насильства між іншими членами родини, поліцейські з інших, ніж ювенальна превенція, уповноважених підрозділів органів Національної поліції переважно здійснюють реагування без залучення на місце вчинення домашнього насильства підрозділів ювенальної превенції.

ВАЖЛИВО!

В цьому випадку важливо забезпечити фіксацію дитини-свідка домашнього насильства як постраждалої особи в протоколі про адміністративне правопорушення, зокрема у фабулі та у графі «потерпіла особа», а також повідомити про даний випадок ювенальну превенцію (за можливості шляхом виклику через чергового ювенального поліцейського на місце події), яка пізніше здійснить візит до родини та у разі наявності підстав може притягнути батьків або законних представників дитини до адміністративної відповідальності за неналежне виконання батьківських обов'язків, а також повідомить службу у справах дітей, з якою у них як правило, налагоджена тісна співпраця.

На сьогодні спостерігається недостатній рівень ідентифікації дітей-свідків домашнього насильства, як дітей, які постраждали від домашнього насильства. Так, проведений моніторинг судових рішень за ст. 173-2 КУпАП за 2020 рік засвідчив, що дитина як учасник провадження фігурувала лише в 1,7% проаналізованих справ: в 0,7% справ як свідок, в 1% – як постраждала особа. Виникають сумніви, що ця статистика охоплює всіх дітей-свідків (очевидців) домашнього насильства. Отже, поліцейським всіх уповноважених підрозділів органів Національної поліції слід забезпечити обов'язкову фіксацію в процесуальних документах, зокрема в протоколі про адміністративне правопорушення, інформації про дитину, яка стала свідком (очевидцем) домашнього насильства, та повідомлення про цю обставину ювенальній превенції та службі у справах дітей.

Постраждала дитина має всі права постраждалої особи, зокрема зазначені в ст. 21 Закону України «Про запобігання та протидію домаш-

ньому насильству», реалізація яких забезпечується з урахуванням найкращих інтересів дитини, її віку, статі, стану здоров'я, інтелектуального та фізичного розвитку. Під забезпеченням найкращих інтересів дитини розуміються дії та рішення, що спрямовані на задоволення індивідуальних потреб дитини відповідно до її віку, статі, стану здоров'я, особливостей розвитку, життєвого досвіду, родинної, культурної, етнічної належності та враховують думку дитини, якщо вона досягла такого віку і рівня розвитку, що може її висловити. Отже, важливим питанням постає організація опитування дитини, яка постраждала від домашнього насильства, в тому числі дитини-свідка (очевидця) домашнього насильства.

Заходи, які мають бути забезпечені під час опитування дитини, закріплені в ст. 35 Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства:

- проведення опитувань дитини без необґрунтованої затримки, відразу після повідомлення фактів компетентним органам;
- проведення опитувань дитини, якщо це необхідно, у спеціально обладнаному та прилаштованому для цих цілей приміщенні;
- проведення опитувань дитини особою, спеціально підготовленою для цих цілей;
- проведення всіх опитувань дитини одними й тими самими особами, якщо це можливо та де це доцільно;
- якомога меншої кількості опитувань і настільки, наскільки це є вкрай необхідним для цілей кримінального провадження;
- можливості супроводження дитини її законним представником або, де це доцільно, дорослим, якого вона сама вибирає, якщо сто-

совно цієї особи не буде винесено мотивованого рішення про інше;

- забезпечення можливості запису на відеоплівку опитування постраждалої дитини або, де це доцільно, дитини-свідка та прийняття таких відеосвідчень як доказу в суді згідно з нормами національного законодавства.

У жовтні 2021 року відповідно до Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року за участі Міжвідомчої координаційної ради з питань правосуддя щодо неповнолітніх розроблені та затверджені Головою Національної поліції України Методичні рекомендації щодо організації роботи з дітьми за методикою «Зелена кімната» для ювенальних поліцейських та слідчих. Методичні рекомендації складаються із наступних розділів: 1) нормативно-правове забезпечення допиту/опитування дітей; 2) сутність методики «Зелена кімната», організація та проведення допиту, дружнього до дитини; 3) характеристика психологічних особливостей дітей різного віку, що необхідно враховувати під час допиту/опитування; 4) роль залучених осіб під час допиту дитини та завдання, які вони можуть виконувати; 5) рекомендації щодо облаштування місця проведення допиту/опитування дитини; 6) особливості організації роботи за методикою «Зелена кімната» для ювенальних поліцейських; 7) особливості організації роботи за методикою «Зелена кімната» для слідчих.

Методичні рекомендації покликані сприяти розумінню організації та побудови дружнього допиту/опитування дитини слідчими та ювенальними поліцейськими, що базується на основних принципах правосуддя, дружнього до дитини: участі, забезпечення найкращого інтересу, гідності, недопущення дискримінації, вер-

хов **ДО УВАГИ!** ~~найомитись з даними~~ Методичними рекомендаціями можна за посиланням: <https://bit.ly/3xpsC1H>.

Метою методики «Зелена кімната» є отримання достовірних показань дитини під час проведення її допиту/опитування в умовах мінімізації та недопущення повторної травматизації її психіки.

Ключовими завданнями використання методики «Зелена кімната» поліцейськими є:

- встановлення взаємодії з дитиною з урахуванням її вікових та психологічних особливостей, сприяння відкритому спілкуванню з нею;
- отримання достовірних показань дитини в умовах, дружніх до дитини, та з дотриманням принципів правосуддя, дружнього до дитини;
- мінімізація та недопущення повторної травматизації дитини, блокування гострих стресових реакцій, що можуть виникнути під час її допиту;
- сприяння в отриманні доказу у справі та прийняття справедливого рішення, що відповідатиме найкращим інтересам дитини.

Робота за методикою «Зелена кімната» можлива з дитиною будь-якого процесуального статусу, у тому числі під час опитування дитини ювенальним поліцейським, допиті дитини слідчим чи слідчим суддею.

Важливими умовами ефективності методики «Зелена кімната» є:

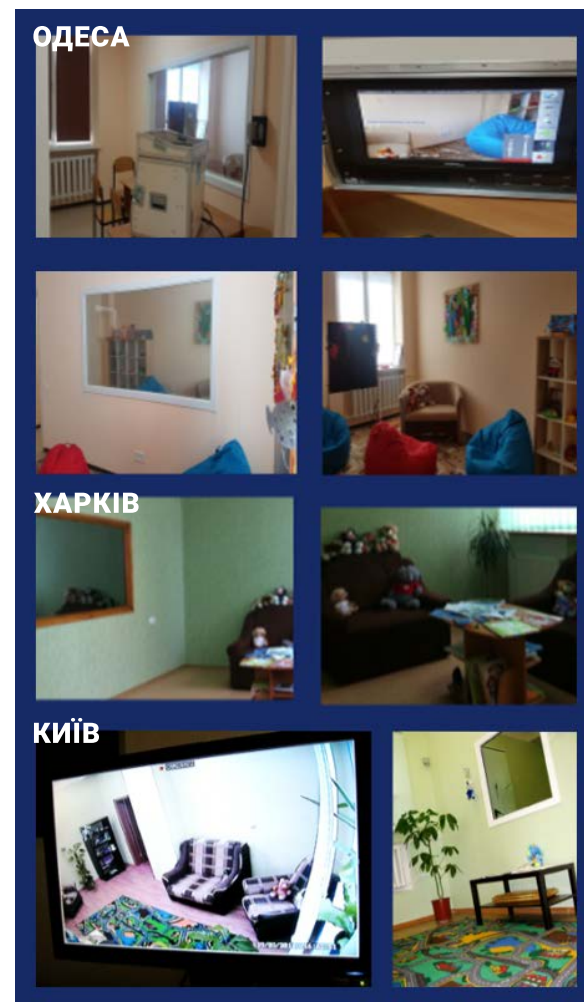
1. проведення допиту/опитування дитини із дотриманням «формули ефективної взаємодії з дитиною»: «безпечне місце» + «безпечний дорослий» = «дитина у безпеці»;

2. проведення допиту/ опитування дитини відповідно до рекомендованих фаз (етапів проведення допиту/ опитування).

Важливо, щоб допит/ опитування дитини відбувався у дружньому до дитини спеціалізованому приміщенні. Вимога щодо проведення бесіди з постраждалою дитиною у безпечному місці та/або у спеціально створених безпечних умовах, у тому числі із застосуванням методики «Зелена кімната», закріплена також у п. 14 Постанови КМУ «Про забез-

печення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах» від 1 червня 2020 року № 585.

В Україні таке приміщення заведено називати «зеленою кімнатою», проте слід усвідомлювати, що це не означає, що кімната має мати зелений колір стін, меблів тощо. За останні роки кількість таких спеціалізованих приміщень (кімнат) істотно збільшила-

Як правило, саме поліцейські ювенальної превенції володіють безпосереднім доступом до кімнат, дружніх до опитування дітей, тому іншим поліцейським, зокрема слідчим, у разі необхідності проведення допиту дитини з використанням методики «Зеленої кімнати», доцільно скомунікувати з поліцейськими ювенальної превенції.

Постанова КМУ від 1 червня 2020 року № 585 передбачає, що в інтересах дитини для мінімізації негативного впливу на її емоційний стан та психічне здоров'я, а також з метою недопущення її повторної психологічної травматизації, бесіда з дитиною проводиться один раз. При цьому бесіда може проводитися за участю представника служби у справах дітей, органу Національної поліції, педагога або психолога, у разі потреби — лікаря, інших осіб, які мають відповідну кваліфікацію або пройшли відповідне навчання щодо особливостей проведення такої бесіди з дітьми різних категорій та в присутності та/або за згодою батьків, іншого законного представника (якщо вони не є кривдниками дитини). **Тому поліцейським інших, ніж ювенальна превенція, уповноважених підрозділів органів Національної поліції, які виявили дитину, стосовно якої або у присутності якої вчинено домашнє насильство, не варто самостійно здійснювати детальне опитування дитини, якщо надалі на реагування будуть залучені ювенальні поліцейські, а також інші уповноважені суб'єкти.**

Якщо відсутня можливість провести допит/ опитування у «зеленій кімнаті», це можна зробити в приміщенні, де водночас не будуть проводитися жодні інші дії, та забезпечити в ньому умови, максимально наближені до вимог, яким має відповідати «зелена кімната»:

- вимкнені мобільні телефони;
- наявність зручних меблів з урахуванням віку дитини;

- відсутність зайвих предметів, які можуть відвертати її увагу;
- забезпечення непотрапляння сторонніх осіб до кімнати кабінету слідчого/ ювенального поліцейського, де відбувається допит/опитування (попередити колег, замкнути двері, розмістити табличку «Увага! Допит/ опитування дитини. Не заходити!»);
- той, хто запитує, — перед дитиною, інші присутні — за спиною дитини, щоб не відвертати її та не заважати встановленню контакту з нею особи, яка безпосередньо проводить допит/ опитування;
- наявність іграшок, олівців, альбому чи окремих аркушів буде доречною для проведення допиту/ опитування дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Не слід проводити допит/ опитування дитини в місці, де вона могла зазнати травматичного досвіду. Це може викликати в неї негативні емоційні реакції (сильна тривога, страх), що відіб'ється на пізнавальних процесах під час допиту/ опитування (зосередження уваги, мобілізація пам'яті, логічне мислення, вербалізація пережитого досвіду). Також не рекомендується проводити допит/ опитування дитини там, де вона проживає. Асоціація місця помешкання з пережитою травмою може призвести до втрати почуття безпеки дитини в оточенні, яке сприймається як дружнє і пов'язане з позитивними подіями. Допит/ опитування у школі може також мати негативні наслідки для дитини, оскільки є ризик поширення інформації про ситуацію, в якій вона опинилася.

Надзвичайно важливе врахування методики «Зелена кімната» при першому контакті дитини з поліцією, оскільки це формує її ставлення до поліцейських в цілому. Працівники підрозділів ювенальної превенції, як правило, першими спілкуються з дитиною, яка опинилася в

контакті із системою правосуддя, опитуючи її з метою отримання загальної інформації про подію, яка відбулась за її участю. Ювенальні поліцейські беруть участь у здійсненні дій, спрямованих на підготовку до майбутнього допиту дитини у порядку, визначеному КПК України, що може включати: збирання інформації про неї, її інтереси, вподобання, оточення, що є важливим для вступної фази проведення допиту. Слід забезпечити своєчасну передачу зібраної інформації слідчому, який буде організовувати безпосереднє проведення допиту дитини.

Слід також згадати про важливість взаємодії між підрозділами поліції під час здійснення запобігання домашнього насильства щодо дітей, зокрема організації та проведення інформаційно-просвітницьких заходів серед дітей. В цьому контексті важливою є співпраця ювенальної превенції та шкільних офіцерів поліції, яким варто об'єднувати зусилля, визначати спільно графіки профілактичної роботи в школах, узгоджувати профілактичні заходи, з одного боку, з метою уникнення дублювання, з іншого — для забезпечення охоплення профілактичною роботою якомога більшої кількості дітей та батьків.

3.2. ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ ПРИ РЕАГУВАННІ НА ФАКТ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА СТОСОВНО ДИТИНИ АБО У ПРИСУТНОСТІ ДИТИНИ

Відповідно до ст. 22 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» звернення та повідомлення про вчинення домашнього насильства стосовно дітей приймаються і розглядаються згідно з порядком, затвердженим Постановою КМУ від 01 червня 2020 року № 585. Ця постанова передбачає механізм взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування щодо виявлення дітей, які постраждали від жорстокого поводження, розгляду повідомлень про таких дітей, забезпечення їхньої безпеки та надання необхідної допомоги.

Діяльність суб'єктів, спрямована на забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, в тому числі у зв'язку із вчиненням стосовно них або у їх присутності домашнього насильства, провадиться з дотриманням таких **принципів**:

- повага до честі, гідності дитини та неупереджене ставлення до неї;
- забезпечення пріоритетності прав, інтересів та безпеки дитини під час здійснення заходів її соціального захисту;
- належна увага до складних життєвих обставин кожної дитини;
- недопущення дискримінації дитини;
- урахування думки дитини під час вирішення питань, що її стосуються;
- забезпечення конфіденційності інформації про дитину, що перебуває у складних життєвих обставинах, осіб, які її виявили, з дотриманням вимог Закону України «Про захист персональних даних»;
- ефективна взаємодія суб'єктів між собою та з інститутами громадянського суспільства.

ДО УВАГИ!

У разі якщо постраждалою від домашнього насильства особою є дитина, будь-які дії, що вчиняються щодо неї, базуються на принципах, визначених:

- Конвенцією ООН про права дитини,
- Конвенцією Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства,
- Європейською конвенцією про здійснення прав дітей,
- законодавчими актами України у сфері захисту прав дитини.

Виявлення дитини, що перебуває у складних життєвих обставинах, в тому числі у зв'язку із вчиненням стосовно неї або у її присутності домашнього насильства, здійснюється шляхом:

- самозвернення дитини (в усній та (або) письмовій формі, зокрема із застосуванням засобів електронної комунікації, зокрема щодо порушення її прав і свобод, жорстокого поведіння, домашнього насильства) до будь-якого суб'єкта;
- звернення та надсилання повідомлень підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, зокрема з використанням дитячої "гарячої" телефонної лінії, кол-центрів з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, громадських об'єднань та міжнародних неурядових організацій, фізичних осіб – підприємців та фізичних осіб, які надають соціальні послуги, громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, в інтересах дитини, що перебуває у складних життєвих обставинах (в усній та (або) письмовій формі, зокрема із застосуванням засобів електронної комунікації) до будь-якого суб'єкта;
- отримання інформації про дитину, що перебуває у складних життєвих обставинах, під час виконання професійних чи службових обов'язків посадовими особами, працівниками суб'єктів.

ВАЖЛИВО!

Захист прав та інтересів постраждалої дитини, у тому числі звернення до суду, представництво її прав та інтересів у суді, крім батьків та інших законних представників дитини, можуть здійснювати родичі дитини (баба, дід, повноліт-

ні брат, сестра), мачуха або вітчим дитини, якщо вони не є кривдниками дитини, а також орган опіки та піклування.

(ч. 3 ст. 22 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»)

Координацію діяльності щодо виявлення та захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, а також безпосереднє ведення їх справ здійснюють служби у справах дітей районних, районних у м. Києві та Севастополі держадміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення), сільських, селищних рад. При цьому служба у справах дітей у разі надходження повідомлення про виявлення дитини, яка постраждала від домашнього або сексуального насильства, – невідкладно повідомляє про неї органу Національної поліції, а також структурному підрозділу райдержадміністрації, виконавчому органу міської, районної у місті (у разі утворення), сільської, селищної ради, до повноважень якого належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, для проведення відповідних заходів згідно із законодавством. Інші суб'єкти, юридичні та фізичні особи, яким стало відомо про дитину, що перебуває в складних життєвих обставинах внаслідок жорстокого поведіння з нею, в тому числі у зв'язку із вчиненням домашнього насильства, зобов'язані невідкладно, у строк, що не перевищує однієї доби, звернутися/ повідомити (в усній та (або) в письмовій формі, в тому числі із застосуванням засобів електронної комунікації) органам Національної поліції та службі у справах дітей за місцем виявлення та (або) проживання (перебування) такої дитини.

В п. 25 Постанови КМУ від 01 червня 2020 року № 585 закріплені особливості допомоги дітям, які перебувають у складних життєвих обставинах, в тому числі у зв'язку вчинення стосовно них або у їх присутності домашнього насильства, органами Національної поліції, які полягають у:

- проникненні до житла чи іншого володіння особи без її згоди або вмотивованого рішення суду у невідкладних випадках, пов'язаних з виникненням безпосередньої загрози життю або здоров'ю дитини, або за наявності підстав вважати, що така загроза існує;
- внесенні за наявності ознак кримінального правопорушення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань та подальшому здійсненні досудового розслідування відповідно до норм кримінального процесуального законодавства у межах повноважень;
- організації взяття на профілактичний облік дітей, які вчиняють жорстоке поводження (у тому числі дітей-кривдників, булерів), проведенні з ними профілактичної роботи в органах Національної поліції, що здійснюються відповідно до порядку, визначеного МВС.

При цьому в п. 36 Постанови КМУ від 22 серпня 2018 року № 658 зазначається, що у разі звернення до уповноваженого підрозділу органу Національної поліції особи, яка заявляє, що постраждала від насильства, у випадку, якщо постраждалою від насильства або кривдником є дитина або постраждала особа звернулася разом із дитиною, посадова особа такого органу **не пізніше однієї доби інформує відповідну службу у справах дітей за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти.**

У разі надходження повідомлення про вчинення домашнього насильства стосовно дитини поліцейський проводить оцінку ризиків,

за результатами якої може бути винесений терміновий заборонний припис, та негайно інформує службу у справах дітей про виявлену дитину для організації її соціального захисту. До проведення такої оцінки можуть бути додатково залучені інші суб'єкти виявлення та/або організації соціального захисту дітей у межах їх повноважень.

ВАЖЛИВО!

У разі винесення термінового заборонного припису стосовно всіх наявних у дитини законних представників внаслідок вчинення ними домашнього насильства представник органу Національної поліції передає дитину представнику органу опіки та піклування за місцем проживання (перебування) дитини для організації її соціального захисту та тимчасового влаштування дитини.

У разі неможливості передачі дитини представнику органу опіки та піклування представник органу Національної поліції доставляє дитину до:

- притулку для дітей,
- центру соціально-психологічної реабілітації дітей,
- центру соціальної підтримки дітей та сімей,
- стаціонарної служби (відділення) центру соціальних служб, що здійснює соціально-психологічну реабілітацію дітей,
- стаціонарної служби (відділення) соціально-психологічної реабілітації дітей (надання послуги соціально-психологічної реабілітації дітям, які перебувають у складних життєвих обставинах) центру надання соціальних послуг.

(п. 11 Постанови КМУ від 01 червня 2020 року № 585)

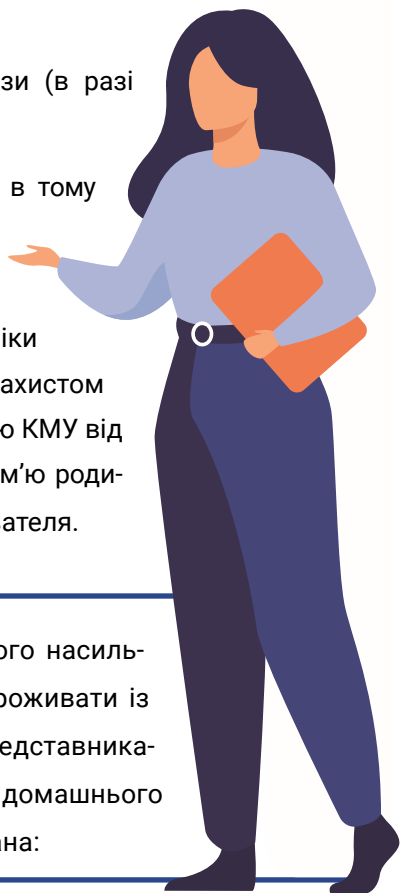
Служба у справах дітей разом з підрозділом органу Національної поліції, фахівцем із соціальної роботи або іншим надавачем соціальних послуг (у разі наявності можливості залучення), представником закладу охорони здоров'я, які діють у межах своїх повноважень, протягом однієї доби проводить **оцінку рівня безпеки дитини**.

У разі виявлення (підтвердження) під час проведення оцінки рівня безпеки дитини фактів загрози її життю чи здоров'ю вона може бути:

- негайно направлена до закладу охорони здоров'я для:
- проведення та документування результатів медичного обстеження,
- проведення судово-медичної експертизи (в разі потреби),
- надання необхідної медичної допомоги, в тому числі лікування в стаціонарних умовах.
- тимчасово влаштована відповідно до п.31 Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою КМУ від 24 вересня 2008 р. № 866, зокрема в сім'ю родичів, знайомих, сім'ю патронатного вихователя.

ВАЖЛИВО!

Якщо у зв'язку із вчиненням домашнього насильства стосовно дитини вона не може проживати із своїми батьками, іншими законними представниками, на час подолання причин і наслідків домашнього насильства дитина може бути влаштована:

- до родичів,
- у сім'ю патронатного вихователя,
- до центру соціально-психологічної реабілітації дітей,
- притулку для дітей служб у справах дітей,
- інших установ для дітей незалежно від форми власності та підпорядкування, в яких створені належні умови для проживання, виховання, навчання та реабілітації дитини відповідно до її потреб.

(ч. 2 ст. 22 Закону України «Запобігання та протидії домашньому насильству»)

Якщо внаслідок вчинення домашнього насильства **дитина постраждала разом з одним із батьків, іншим її законним представником, вона може бути влаштована разом з ним до:**

- притулку для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі,
- центру соціально-психологічної допомоги
- іншого закладу, який надає соціальну послугу притулку.

(п. 9 Постанови КМУ від 01 червня 2020 року № 585)

Вчинення домашнього насильства стосовно дитини, влаштованої під опіку, піклування, прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу, сім'ї патронатного вихователя, є підставою для:

- звільнення за рішенням органу опіки та піклування або суду особи від здійснення повноважень опікуна, піклувальника;

- припинення дії договору про влаштування дітей до прийомної сім'ї на виховання та спільне проживання, договору про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу;
- прийняття рішення органу опіки та піклування про вибуття дитини із сім'ї патронатного вихователя.

ДО УВАГИ!

Факти вчинення домашнього насильства стосовно дитини або за її присутності обов'язково беруться до уваги під час розгляду судом та/або органом опіки та піклування спорів щодо:

- участі одного з батьків у вихованні дитини,
- визначення місця проживання дитини,
- відібрання дитини,
- позбавлення та поновлення батьківських прав,
- побачення з дитиною матері, батька дитини, які позбавлені батьківських прав,
- відібрання дитини від особи, яка тримає її у себе не на законних підставах або не на основі рішення суду.

(ч. 4 ст. 22 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»).

(п. 10 Постанови КМУ від 01 червня 2020 року № 585)

Для організації соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, в тому числі у зв'язку вчинення стосовно них або у їх присутності домашнього насильства, в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці з-поміж суб'єктів утво-

рюється **міждисциплінарна команда**, до складу якої, як правило, входить представник ювенальної превенції.

Основними завданнями міждисциплінарної команди є:

- прийняття узгоджених дій та рішень в інтересах дитини;
- аналіз інформації про дитину, її сім'ю, складні життєві обставини, в яких вона перебуває, результатів оцінювання потреб дитини та її сім'ї у соціальних послугах, здатності батьків здійснювати догляд та виховання дитини, рівня виконання ними батьківських обов'язків;
- розроблення, виконання, систематичний (щоквартальний) перегляд і коригування індивідуального плану із забезпеченням відповідності запланованих заходів інтересам дитини, а також індивідуального плану надання соціальних послуг, у тому числі плану соціального супроводу сім'ї дитини;
- ініціювання розгляду питання щодо соціального захисту дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах, на засіданні комісії з питань захисту прав дитини, зокрема щодо обов'язковості надання соціальних послуг (проходження індивідуальних корекційних програм) особам у разі невиконання ними батьківських обов'язків, вчинення домашнього насильства чи жорстокого поводження з дитиною.

Протягом семи робочих днів з дати взяття дитини на облік розробляється індивідуальний план. Під час розроблення індивідуального плану дитина, яка перебуває у складних життєвих обставинах, її батьки, інші законні представники, якщо вони не є кривдниками дитини, інформуються про права, заходи та послуги, якими вони

можуть скористатися. Індивідуальний план може погоджуватися батьками, іншими законними представниками дитини або одним із батьків (якщо вони не є кривдниками дитини, не ухиляються від захисту прав та інтересів дитини) з метою забезпечення їх активної участі у здійсненні заходів, зазначених у плані. Копії індивідуального плану, результати його перегляду невідкладно, протягом однієї доби, надсилаються службою у справах дітей кожному члену міждисциплінарної команди для виконання, батькам або іншим законним представникам дитини, якщо вони не є кривдниками. Суб'єкти, які є виконавцями індивідуального плану, зобов'язані щокварталу (або на вимогу) надавати службі у справах дітей звіт про стан його виконання в межах своїх повноважень.

Міждисциплінарна команда може в разі потреби ініціювати розгляд на засіданні комісії з питань захисту прав дитини питання щодо обов'язковості надання соціальних послуг (проходження індивідуальних корекційних програм) батькам дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах, у разі невиконання ними батьківських обов'язків, особам, які вчинили домашнє насильство чи жорстоке поводження з дитиною.

Поліцейські також взаємодіють із іншими суб'єктами запобігання та протидії домашньому насильству, в тому числі закладами освіти, ГО, уповноваженими особами органів місцевої влади, під час планування та організації інформаційно-просвітницьких заходів, спрямованих на запобігання домашньому насильству щодо дітей, формування «нульової» толерантності до будь-яких проявів насильства щодо дітей. Під час таких заходів важливо акцентувати увагу на тому, що постраждалими від домашнього насильства також визнаються діти, які стали свідками (очевидцями) домашнього насильства, а та-

кож сприяти навчанню батьків ненасильницьким методам виховання дітей. При цьому важливо, щоб самі поліцейські та представники інших уповноважених суб'єктів дотримувались принципу «нульової» толерантності до будь-яких проявів насильства щодо дітей. Слід пам'ятати, що традиції та звичаї не можуть слугувати виправданням насильству відповідно до законодавства, а отже «традиційні та звичаєві» методи виховання не виправдовують жодного прояву насильства. Домашньому насильству в будь-яких його проявах немає виправдання.

—

ДОДАТКИ

Додаток 1 Приклад інформаційних карток Для постраждалих осіб

ПЛАН БЕЗПЕКИ

- КОПІЇ ДОКУМЕНТІВ, ДУБЛІКАТИ КЛЮЧЕЙ, ГОТІВКОВІ КОШТИ НА 3-5 ДНІВ, РЕЧІ ПЕРШОЇ НЕОБХІДНОСТІ ЗБЕРІГАЙТЕ У ТАЄМНОМУ ДЛЯ КРИВДНИКА ТА ДОСТУПНОМУ ДЛЯ ВАС МІСЦІ НА ВИПАДОК ВТЕЧІ У РАЗІ НЕБЕЗПЕКИ.
- ДОМОВТЕСЬ З СУСІДАМИ ТА БЛИЗЬКИМИ ЛЮДЬМИ ЩОДО СИГНАЛІВ НЕБЕЗПЕКИ НА ВИПАДОК, ЯКЩО ВИ НЕ МАТИМЕ ЗМОГУ ОСОБИСТО ПОВІДОМИТИ ПОЛІЦІЮ.
- ВИДАЛІТЬ ІСТОРІЮ ПОШУКУ В ІНТЕРНЕТІ ТА ЛИСТУВАННЯ, ЗМІНІТЬ ПАРОЛІ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ТА ОБМЕЖТЕ ДО НИХ ДОСТУП.
- ПОДБАЙТЕ ПРО БЕЗПЕКУ ДІТЕЙ ТА ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ. НАВЧІТЬ ДІТЕЙ НЕ ВТРУЧАТИСЯ В КОНФЛІКТ ТА ВИКЛИКАТИ ПОЛІЦІЮ У РАЗІ НЕБЕЗПЕКИ.
- НАМАГАЙТЕСЬ УНИКНУТИ КОНФЛІКТУ ТА ПОКИНУТИ ПРИМІЩЕННЯ У РАЗІ НЕБЕЗПЕКИ.
- ПОТУРБУЙТЕСЬ ПРО ЗБІР ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОКАЗІВ (ФОТО СИНЦІВ ТА САДЕН, ПОВІДОМЛЕННЯ З ПОГРОЗАМИ, ЗАПИСИ ТЕЛЕФОННИХ РОЗМОВ, МЕДИЧНІ ДОВІДКИ ТОЩО).
- У ВИПАДКУ ТІЛЕСНИХ УШКОДЖЕНЬ АБО СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА ЗВЕРНІТЬСЯ ДО МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ ТА ПОВІДОМТЕ ЛІКАРІВ ПРО ТЕ, ЩО НАСИЛЬСТВО Є ДОМАШНІМ.
- НЕ ВІДМОВЛЯЙТЕСЬ ЗАЯВЛЯТИ ПРО КОЖЕН ФАКТ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ТА НАДАВАТИ ПОЯСНЕННЯ ПОЛІЦІЇ. ЗА СИСТЕМАТИЧНЕ ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА НАСТАЄ КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ.
- НЕ ВІДМОВЛЯЙТЕСЬ ВІД СВОЇХ СВІДЧЕНЬ У СУДІ.

Скажемо рішуче «НІ!» НАСИЛЬСТВУ

Для постраждалих осіб (зворотній бік)

НЕ МОВЧІТЬ. ПРО ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО НЕ СОРОМНО РОЗПОВІДАТИ, СОРОМНО ЙОГО ВЧИНЯТИ. НЕ ЗАЛИШАЙТЕСЬ НА САМОТІ. ВИ МАЄТЕ ПРАВО НА БЕЗОПЛАТНУ ДОПОМОГУ:

- ПРАВОВУ (ЗОКРЕМА ОТРИМАННЯ ОБМЕЖУВАЛЬНОГО ПРИПISУ У СУДІ)
- МЕДИЧНУ
- ПСИХОЛОГІЧНУ
- СОЦІАЛЬНУ

102 - ПОЛІЦІЯ (СКЕРУВАТИ ДО СЕКТОРУ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ)

116 123 - НАЦІОНАЛЬНА "ТАРЯЧА" ЛІНІЯ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ (ЦІЛОДОВОБО, АНОНІМНО, БЕЗКОШТОВНО, З МОБІЛЬНОГО)

1647 - УРЯДОВА "ТАРЯЧА" ЛІНІЯ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ (ЦІЛОДОВОБО, АНОНІМНО, БЕЗКОШТОВНО, З МОБІЛЬНОГО)

(048) 73 73 103 - ОДЕСЬКА МІСЬКА "ТАРЯЧА" ЛІНІЯ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

ОДЕСЬКИЙ МІСЬКИЙ ДЕННИЙ ЦЕНТР СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ "РОЗІРВИ КОЛО" ДЛЯ ОСІБ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА (ВУЛ. ПЕДАГОГІЧНА, 24)

Керівник
(048) 793 46 01
МБ 1 (048) 793 46 02
(048) 793 46 03
МБ 2 (048) 793 46 04
(048) 793 46 05

МОБІЛЬНІ БРИГАДИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА

- ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА
- МОЖЛИВІСТЬ ПЕРЕНАПРАВЛЕННЯ ДО МІСЬКОГО ПРИТУЛКУ ДЛЯ ЖІНОК З ДІТЬМИ

0 800-213-103 - НАЦІОНАЛЬНА "ТАРЯЧА" ЛІНІЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ.

ПОСТРАЖДАЛА ОСОБА МАЄ ПРАВО НА БЕЗОПЛАТНУ ДОПОМОГУ У СКЛАДАННІ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ ТА ПРЕДСТАВНИЦТВО ІНТЕРЕСІВ У СУДАХ.

(048) 777 25 17 - ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ГРОМАДСЬКИЙ РУХ "ВІРА, НАДІЯ, ЛЮБОВ"

095 009 20 30 БФ "ШЛЯХ ДОДОМУ"
098 009 20 30
093 009 20 30

- СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА
- ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА
- МОЖЛИВІСТЬ ПЕРЕНАПРАВЛЕННЯ ПОСТРАЖДАЛИХ ДО ПРИТУЛКУ "СОФІЯ" ДЛЯ ЖІНОК З ДІТЬМИ

БІЛЬШЕ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ФОРМИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА, МІФИ ПРО НЬОГО, ОСОБИСТІ ІСТОРІЇ ПОСТРАЖДАЛИХ ОСІБ ТА СЛУЖБИ ДОПОМОГИ ВИ МОЖЕТЕ ЗНАЙТИ НА САЙТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КАМПАНІЇ "РОЗІРВИ КОЛО" <https://rozirvykolo.org/>

Надруковано за фінансової підтримки UNFPA

АЛГОРИТМ ДІЙ

ЯКЩО ВИ СТАЛИ СВІДКОМ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

БУДЬТЕ НЕБАЙДУЖИМИ

- БАЙДУЖІСТЬ ВИПРАВДОВУЄ НАСИЛЬСТВО.
- БАЙДУЖІСТЬ ОТОЧУЮЧИХ ПОСИЛЮЄ ВІДЧУТТЯ БЕЗКАРНОСТІ У КРИВДНИКА ТА НЕЗАХИЩЕНОСТІ У ПОСТРАЖДАЛОЇ ОСОБИ.
- ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО - ЦЕ НЕ ОСОБИСТА СПРАВА, ЦЕ - ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЗА ЯКЕ ПЕРЕДБАЧЕНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ.
- НАСИЛЬСТВО ПОРОДЖУЄ НАСИЛЬСТВО, ПСИХОЛОГІЧНІ РОЗЛАДИ У ДІТЕЙ ТА ЖОРСТОКІСТЬ.
- САМЕ ВАША НЕБАЙДУЖІСТЬ МОЖЕ РОЗІРВАТИ КОЛО НАСИЛЬСТВА.

ПОТУРБУЙТЕСЬ ПРО БЕЗПЕКУ ПОСТРАЖДАЛИХ

- ВИКЛИЧТЕ ПОЛІЦІЮ ТА ШВИДКУ МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ ЗА НЕОБХІДНОСТІ.
- ПОВІДОМЛЯТИ ПРО ВІДОМІ ФАКТИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА, ЗОКРЕМА ЩОДО ДІТЕЙ, Є ВАШИМ ОБОВ'ЯЗКОМ (ЧАСТИНА З СТАТТІ 19 ЗАКОНУ УКРАЇНИ "ПРО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЮ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ").

ЗБЕРЕЖІТЬ ТА ПЕРЕДАЙТЕ ПОЛІЦІЇ АБО ПОСТРАЖДАЛОЇ ОСОБІ ДОКАЗИ НАСИЛЬСТВА

- ЗАФІКСУЙТЕ ФАКТИ ПОГРОЗ АБО БЕЗПОСЕРЕДНЬО НАСИЛЬСТВА НА АУДИО АБО ВІДЕО.
- НЕ ВІДМОВЛЯЙТЕСЬ НАДАТИ СВДІЧЕННЯ ПОЛІЦІЇ, ВОНИ ТАКОЖ Є ДОКАЗАМИ.
- ВІДСУТНІСТЬ ДОКАЗОВОЇ БАЗИ СТАЄ ПРИЧИНОЮ УНИКНЕННЯ КРИВДНИКОМ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.
- ПАМ'ЯТАЙТЕ, САМЕ ВАШІ СВДІЧЕННЯ МОЖУТЬ ДОПОМОГТИ РОЗІРВАТИ КОЛО НАСИЛЬСТВА.

Надруковано за фінансової підтримки UNFPA

ПОРАДЬТЕ ПОСТРАЖДАЛОЇ ОСОБИ КОНТАКТИ, ЗА ЯКИМИ ВОНА МОЖЕ ЗВЕРНУТИСЬ ПО ДОПОМОГУ

- ЗА МОЖЛИВОСТІ НАДАЙТЕ ЇХ В ПИСЬМОВОМУ ВИГЛЯДІ АБО ПЕРЕКОНАЙТЕ ЗАПИСАТИ В ТЕЛЕФОН.
- ЯКЩО ПОСТРАЖДАЛОЮ ОСОБОЮ Є ДИТИНА, ОСОБИСТО ПОВІДОМТЕ ПОЛІЦІЮ (102) ТА СЛУЖБУ У СПРАВАХ ДІТЕЙ (048) 724-80-54 з 8.00 до 17.00). ПАМ'ЯТАЙТЕ, НАСИЛЬСТВО - НЕ МЕТОД ВИХОВАННЯ.

116 123 - НАЦІОНАЛЬНА "ГАРЯЧА" ЛІНІЯ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ (ЦІЛОДОБОВО, АНОНІМНО, БЕЗКОШТОВНО, З МОБІЛЬНОГО)

1547 - УРЯДОВА "ГАРЯЧА" ЛІНІЯ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ (ЦІЛОДОБОВО, АНОНІМНО, БЕЗКОШТОВНО, З МОБІЛЬНОГО)

(048) 73 73 103 - ОДЕСЬКА МІСЬКА "ГАРЯЧА" ЛІНІЯ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

ОДЕСЬКИЙ МІСЬКИЙ ДЕННИЙ ЦЕНТР
(048) 705 54 12 СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ "РОЗІРВИ КОЛО"
(048) 705 54 13 ДЛЯ ОСІБ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА (ВУЛ. ПЕДАГОГІЧНА, 24)

Керівник
(048) 793 46 01
МБ 1 (048) 793 46 02
(048) 793 46 03
МБ 2 (048) 793 46 04
(048) 793 46 05

МОБІЛЬНІ БРИГАДИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

- СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА
- ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА
- МОЖЛИВІСТЬ ПЕРЕНАПРАВЛЕННЯ ДО МІСЬКОГО ПРИТУЛКУ ДЛЯ ЖІНОК З ДІТЬМИ

0 800-213-103 - НАЦІОНАЛЬНА "ГАРЯЧА" ЛІНІЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ.

ПОСТРАЖДАЛА ОСОБА МАЄ ПРАВО НА БЕЗОПЛАТНУ ДОПОМОГУ У СКЛАДАННІ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ ТА ПРЕДСТАВНИЦТВО ІНТЕРЕСІВ У СУДАХ.

(048) 777 25 17 - ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ГРОМАДСЬКИЙ РУХ "ВІРА, НАДІЯ, ЛЮБОВ"

095 009 20 30 БФ "ШЛЯХ ДОДОМУ"
098 009 20 30
093 009 20 30

- СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА
- ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА
- МОЖЛИВІСТЬ ПЕРЕНАПРАВЛЕННЯ ПОСТРАЖДАЛИХ ДО ПРИТУЛКУ ЦЕНТРУ ЗАХИСТУ ЖІНОК "УРСУЛА"

БІЛЬШЕ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ФОРМИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА, МІФИ ПРО НЬОГО, ОСОБИСТІ ІСТОРІЇ ПОСТРАЖДАЛИХ ОСІБ ТА СЛУЖБИ ДОПОМОГИ ВИ МОЖЕТЕ ЗНАЙТИ НА САЙТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КАМПАНІЇ "РОЗІРВИ КОЛО" <https://rozirvykolo.org/>

**ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ КРИВДНИКІВ**

АДМІНІСТРАТИВНА
стаття 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення

- Штраф від 10 до 40 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- Громадські роботи від 30 до 60 годин
- Адміністративний арешт до 15 діб

КРИМІНАЛЬНА
стаття 126-1 Кримінального кодексу України

- Громадські роботи від 150 до 240 годин
- Арешт до 6 місяців
- Обмеження волі до 5 років
- Позбавлення волі до 2 років

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА
стаття 126-1 та 126-2 Кримінального кодексу України

- Відшкодування завданої шкоди та спричинених насильством витрат
- Позбавлення батьківських прав

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НАСТАЄ НЕЗАЛЕЖНО ВІД ФОРМИ НАСИЛЬСТВА (ПСИХОЛОГІЧНЕ, ФІЗИЧНЕ, ЕКОНОМІЧНЕ, СЕКСУАЛЬНЕ). НАСИЛЬСТВУ НЕМАЄ ВИПРАВДАННЯ. ТРАДИЦІЇ, ЗВИЧАЇ, РЕЛІГІЙНІ ПЕРЕКОНАННЯ НЕ Є ВИПРАВДАННЯМ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ДІЙ.

Надруковано за фінансової підтримки UNFPA

**СПЕЦІАЛЬНІ ЗАХОДИ ЩОДО ПРОТИДІЇ
ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ***
ТЕРМІНОВИЙ ЗАБОРОННИЙ ПРИПИС

стаття 25 Закону України "Про запобігання та протидію домашньому насильству"

Вноситься поліцією на строк до 10 діб і передбачає:

- зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи (незалежно від майнових прав на відповідне житлове приміщення)
- заборона на вхід та перебування в ньому
- заборона в будь-який спосіб контактувати з постражданою особою

01

**ЗА ПОРУШЕННЯ НАСТАЄ АДМІНІСТРАТИВНА
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА СТАТТЕЮ 173-2 КОДЕКСУ УКРАЇНИ
ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ**

ОБМЕЖУВАЛЬНИЙ ПРИПИС

стаття 26 Закону України "Про запобігання та протидію домашньому насильству"

Видається судом на строк від 1 до 6 місяців.
Може передбачати до 6 обмежень та зобов'язань, в тому числі:

- заборону наблизитися на визначену відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постражданою особою

02

**ЗА ПОРУШЕННЯ НАСТАЄ КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
ЗА СТАТТЕЮ 390-1 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ**

ПРОГРАМА ДЛЯ КРИВДНИКІВ

стаття 28 Закону України "Про запобігання та протидію домашньому насильству"

- Реалізується до 1 року за направленням суду і спрямована на зміну поведінки кривдника на ненасильницьку.
- Якщо Ви розумієте, що Ваша поведінка є насильницькою, Ви маєте право пройти програму для кривдників за власним бажанням.
- Для проходження програми звертайтеся:
(048) 784 92 67 - Центр по роботі з кривдниками при
Центрі соціальних служб Одеської міської ради

03

**ЗА НЕПРОХОДЖЕННЯ ЗА НАПРАВЛЕННЯМ СУДУ НАСТАЄ
КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА СТАТТЕЮ 390-1
КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ**

*Застосовуються додатково і не виключають настання юридичної відповідальності.
Невичерпний перелік. Також серед спеціальних заходів є профілактичний облік кривдників.

ДИТИНА, ЯКА ПОСТРАЖДАЛА ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА - ОСОБА, ЯКА НЕ ДОСЯГЛА 18 РОКІВ ТА ЗАЗНАЛА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА У БУДЬ-ЯКІЙ ФОРМІ АБО СТАЛА СВІДКОМ (ОЧЕВИДЦЕМ) ТАКОГО НАСИЛЬСТВА.

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО МОЖЕ БУТИ РІЗНИХ ФОРМ

- **ПСИХОЛОГІЧНЕ** (словесні образи, погрози, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері тощо).
- **ФІЗИЧНЕ** (ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, нанесення побоев, заподіяння тілесних ушкоджень тощо).
- **ЕКОНОМІЧНЕ** (умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування, заборона працювати, примушування до праці, заборона навчатися тощо).
- **СЕСУАЛЬНЕ** (зґвалтування, примушування до вступу в статевий зв'язок, вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку, розбещення неповнолітніх, домагання дитини для сексуальних цілей тощо).

ПАМ'ЯТАЙ, НАСИЛЬСТВУ НЕМАЄ ВИПРАВДАННЯ

ЯКЩО ТИ ЗАЗНАЄШ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА АБО Є СВІДКОМ ЙОГО МІЖ ІНШИМИ ЧЛЕНАМИ РОДИНИ, ТВОЄЇ ПРОВИНИ В ЦЬОМУ НЕМАЄ.

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО МОЖЕ ВІДБУВАТИСЬ МІЖ РІЗНИМИ ЧЛЕНАМИ РОДИНИ

стаття 3 Закону України "Про запобігання та протидію домашньому насильству"

- батьки (мати, батько) і дитина (діти)
- особи, які спільно проживають однією сім'єю, та їхні діти
- особи, які мають спільну дитину (дітей)
- дід (баба) та онук (онучка)
- прадід (прабаба) та правнук (правнучка)
- вітчим (мачуха) та пасинок (падчерка)
- рідні та двоюрідні брати і сестри
- дядько (тітка) та племінник (племінниця)
- діти подружжя, колишнього подружжя, наречених, осіб, які мають спільну дитину (дітей), які не є спільними або всиновленими
- опікуни, піклувальники, їхні діти та особи, які перебувають (перебували) під опікою, піклуванням
- прийомні батьки, батьки-вихователі, патронатні вихователі, їхні діти та прийомні діти, діти-вихованці, діти, які проживають (проживали) в сім'ї патронатного вихователя

ЯКЩО ТИ ЗАЗНАЄШ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА АБО Є ЙОГО СВІДКОМ, НЕ МОВЧИ, ЗВЕРТАЙСЯ ПО ДОПОМОГУ

102 - ПОЛІЦЯ (048) 779 42 27 - ЮВЕНАЛЬНА ПРЕВЕНЦІЯ

(048) 724-80-54 з 8.00-17.00 - СЛУЖБА У СПРАВАХ ДІТЕЙ

116 111 - НАЦІОНАЛЬНА "ГАРЯЧА" ДЛІА ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

childhotline_ua

Telegram CHL116111

116 123 - НАЦІОНАЛЬНА "ГАРЯЧА" ЛІНІЯ ПРОТИДІІ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ (ЦІЛОДОВОВО, АНОНІМНО, БЕЗКОШТОВНО, З МОБІЛЬНОГО)

1547 - УРЯДОВА "ГАРЯЧА" ЛІНІЯ ПРОТИДІІ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ (ЦІЛОДОВОВО, АНОНІМНО, БЕЗКОШТОВНО, З МОБІЛЬНОГО)

(048) 777 25 17 - ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ГРОМАДСЬКИЙ РУХ "ВІРА, НАДІЯ, ЛЮБОВ"

095 009 20 30 БФ "ШЛЯХ ДОДОМУ"
098 009 20 30
093 009 20 30

- СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА
- ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА
- МОЖЛИВІСТЬ ПЕРЕНАПРАВЛЕННЯ ПОСТРАЖДАЛИХ ДО ПРИТУЛКУ ЦЕНТРУ ЗАХИСТУ ЖІНОК "УРСУЛА"

• СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА
• ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА
• МОЖЛИВІСТЬ ПЕРЕНАПРАВЛЕННЯ ПОСТРАЖДАЛИХ ДО ПРИТУЛКУ ЦЕНТРУ ЗАХИСТУ ЖІНОК "УРСУЛА"

БІЛЬШЕ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ФОРМИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА, МІФИ ПРО НЬОГО, ОСОБИСТІ ІСТОРІЇ ПОСТРАЖДАЛИХ ОСІБ ТА СЛУЖБИ ДОПОМОГИ ВИ МОЖЕТЕ ЗНАЙТИ НА САЙТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КАМПАНІЇ "РОЗІРВИ КОЛО" <https://rozirvykolo.org/>

Домашнє насильство:

ЯК ЗАХИСТИТИСЬ В УМОВАХ КАРАНТИНУ

план безпеки

1

підготовчий етап

(якщо є ризики потрапити у ситуацію домашнього насильства)

- завчасно **сплануйте план втечі** з будинку
- **зробіть копії** або фото важливих **документів**, сховайте їх або передайте родичам, друзям чи близьким для вас людям
- завчасно **підготуйте речі** першої необхідності, ліки, документи, дублікати ключів та гроші
- зберігайте такі речі в надійному та доступному для вас місці або у людини, якій довіряєте
- **домовтесь з сусідами, друзями або близькими людьми** щодо сигналів про перебування у небезпеці, щоб вони знали, коли ви потребуєте допомоги, а також щодо вашого тимчасового місця перебування
- **навчіть дітей** не втручатися у конфлікт дорослих, вміти покликати на допомогу та викликати 102

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ 102

БЕЗКОШТОВНА ГАРЯЧА ЛІНІЯ
ДЛЯ ЖЕРТВ ДОМАШНЬОГО
НАСИЛЬСТВА

працює цілодобово **15-47**

БЕЗОПЛАТНА ПРАВОВА
ДОПОМОГА ЦІЛОДОВОВА
ГАРЯЧА ЛІНІЯ
0 800 213 103

Якщо в родині є діти або люди похилого віку впевніться, що:

- вони знають як діяти у подібних ситуаціях (поясніть заходи безпеки, навчіть сигналів про небезпеку та телефонувати на 102);
- поінформовані про безпечне місце, куди можна сховатись, та шлях, яким можна швидко залишити приміщення;
- після такої ситуації перебувають у безпеці.

Якщо ви потребуєте консультації, зверніться на телефони гарячих ліній.

Нагадуємо номери екстрених служб та гарячих ліній:

НАЦІОНАЛЬНА ДИТЯЧА ГАРЯЧА ЛІНІЯ

0 800 500 225

(безкоштовно зі стаціонарних телефонів)

116111 (безкоштовно з мобільних телефонів)

БЕЗКОШТОВНА НАЦІОНАЛЬНА «ГАРЯЧА» ЛІНІЯ
З ПОПЕРЕДЖЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

0 800 500 335 (зі стаціонарних телефонів)

116123 (з мобільних телефонів)

2

критичний етап

(якщо напруга зростає та ситуація загострюється)

- уникайте приміщень, де є гострі та **небезпечні предмети**
- за можливості перебувайте у приміщенні, з якого **легко піти**, тримайтеся ближче до виходу
- зніміть з шиї будь-які **аксесуари чи прикраси**
- подбайте про безпеку **дітей та людей похилого віку**
- **намагайтеся уникнути конфлікту**, спробуйте залишити приміщення та повідомити 102
- **подайте сигнал небезпеки** сусідам, друзям або близьким людям, якщо немає можливості викликати 102 особисто

3

посткритичний етап

(якщо ви знаходитесь у безпеці і напруга спала)

- якщо вам завдано тілесних ушкоджень, обов'язково **зверніться до медичних закладів** та детально повідомте лікаря про ситуацію, що сталася
- **зафіксуйте всі прояви насильства**: фото синців та саден, повідомлень з погрозами, запис телефонних розмов, медичних довідок
- **зателефуйте на 102** та повідомте про ситуацію, яка сталася
- **повідомте** своїх **родичів або близьких людей** про ваш стан та подальші наміри
- **змніть свої контактні дані** (адресу електронної пошти, номер телефону), вимкніть геолокацію в телефоні, ноутбучі, планшеті, та не відображайте своє місцезнаходження у соціальних мережах

Додаток 3. Витяги з рішень ЄСПЛ

СПРАВА «КОНТРОВА ПРОТИ СЛОВАЧЧИНИ» (KONTROVÁ V. SLOVAKIA)³

2 листопада 2002 року заявниця подала проти свого чоловіка заяву про вчинення кримінального правопорушення, звинувативши його в нападі та побитті її електричним кабелем. Згодом, у супроводі свого чоловіка, вона спробувала відкликати подану заяву. Урешті-решт заявниця змінила зміст своєї скарги таким чином, щоб заявлені дії її чоловіка розглядалися як незначне правопорушення і не тягли за собою наслідків. 31 грудня 2002 року її чоловік вбив власних доньку та сина, 1997 та 2001 років народження відповідно.

У Європейському суді з прав людини мати заявила, що **поліція, знаючи про насильницьку і загрозову поведінку її чоловіка, не вжила належних заходів для захисту життя її дітей**. Вона також скаржилася на те, що їй не вдалося отримати компенсації.

Європейський суд з прав людини визнав порушення статті 2 (право на життя) Європейської конвенції з прав людини у тому, що органи влади не захистили життя дітей заявниці. Суд зауважив, що ситуація в сім'ї заявниці була відома місцевій поліції з огляду на скаргу, подану в листопаді 2002 року в рамках кримінального провадження, а також завдяки дзвінкам до служб порятунку в грудні 2002 року. У відповідь, відповідно до застосовного законодавства, **поліція мала зареєструвати скаргу заявниці, негайно розпочати кримінальне розслідування і провадження проти її чоловіка, вести облік дзвінків до служб порятунку, надавати рекомендації щодо розвитку ситуації, а також вжити відповідних заходів стосовно заяви про наявність у чоловіка заявниці рушниці і його погроз нею скористатися. Однак один із залучених офі-**

³ Case of Kontrová v. Slovakia. Application no. 7510/04. 31 May 2007. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-80696>.

церів навіть допомагав заявниці та її чоловікові змінити зміст скарги, поданої в рамках кримінального провадження в листопаді 2002 року, із тим, щоб описані в ній дії можна було розглядати як незначне правопорушення, яке не тягне за собою наслідків. Отже, як встановив національний суд та підтвердив уряд Словаччини, поліція не виконала своїх зобов'язань. Прямим наслідком такого невиконання стала смерть дітей заявниці.

Суд також визнав факт порушення статті 13 (право на ефективний захист юридичного захисту) Конвенції, оскільки заявниці варто було надати можливість звернутися за відшкодуванням моральної шкоди, натомість ніяких засобів відшкодування отримати їй не вдалося.

СПРАВА «ОПУЗ ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ» (OPUZ V. TURKEY)⁴

Упродовж багатьох років чоловік заявниці погрожував вчинити насильство та вчиняв його щодо заявниці та її матері, і в багатьох випадках жінки зазнавали ушкоджень, які становили загрозу їхньому життю. **Оскільки обидві жінки згодом забирали свої заяви, чоловіка не притягали до відповідальності, лише за одним винятком, а їхні пояснення, що чоловік примусив їх забрати заяви, погрожуючи вбивством, не було взято до уваги**. Пізніше він завдав своїй дружині сім ударів та отримав штраф у розмірі приблизно 385 євро, який потрібно було сплатити частинами. Обидві жінки подавали численні скарги, стверджуючи, що їхнє життя перебуває під загрозою. Чоловіка допитали та звільнили. Зрештою коли обидві жінки намагалися переїхати, чоловік застрелив свою тещу, стверджуючи, що його честь була під загрозою. Його звинуватили у вбивстві та засудили до довічного позбавлення волі, але звільнили, очікуючи на розгляд апеляції, після чого його дружина знову стверджувала, що він продовжує їй погрожувати.

⁴ Case of Opuz v. Turkey. Application no. 46598/06. 9 June 2009. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-92945>.

Суд визнав порушення статті 2 (право на життя) Конвенції стосовно вбивства матері заявниці та порушення статті 3 (заборона нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження) Конвенції стосовно неспроможності держави забезпечити заявниці належний захист. Встановлено, що Туреччина не змогла створити та запровадити систему покарання домашнього насильства та захисту жертв. **Органи влади навіть не застосували захисних заходів, які були в них у розпорядженні, та припинили провадження за визначенням «сімейна справа», ігноруючи потребу з'ясувати причини скасування скарг. Має бути відповідна нормативно-правова база, яка б дозволяла порушувати кримінальну справу незалежно від того, чи скасовані скарги, чи ні.**

Суд також уперше (у справі про домашнє насильство) визнав порушення статті 14 (заборона дискримінації) Конвенції разом зі статтями 2 і 3: він зазначив, що від домашнього насильства страждають здебільшого жінки, а загальна та дискримінаційна судова пасивність у Туреччині створила для цього сприятливу атмосферу. Насильство, від якого потерпали заявниця та її мати, можна вважати таким, що має гендерно-зумовлений та дискримінаційний характер, скерований проти жінок. Незважаючи на реформи, проведені урядом Туреччини за останні роки, загальна байдужість судової системи та безкарність, якою користуються агресори, як у справі заявниці, свідчать про недостатню налаштованість органів влади на те, аби вживати належних заходів для вирішення питань, пов'язаних із домашнім насильством.

СПРАВА «Е.М. ПРОТИ РУМУНІЇ» (E.M. V. ROMANIA)⁵

Заявниця, зокрема, поскаржилася на **неефективність розслідування кримінальної справи за її скаргою щодо домашнього насильства, вчиненого у присутності її півторарічної доньки.** Румунські суди відхилили

⁵ Case of E.M. v. Romania. Application no. 43994/05. 30 October 2012. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-114091>.

скарги заявниці на тій підставі, що **її заяви про вчинення насильства щодо неї з боку її чоловіка не були доведені.**

Суд визнав порушення статті 3 (заборона нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження) Конвенції відповідно до своїх процесуальних меж, з огляду на те, що **спосіб, у який проводили розслідування, не забезпечив заявницю ефективним захистом, передбаченим статтею 3.** Суд, зокрема, зауважив, що у своїй першій скарзі заявниця звернулася до органів влади з проханням про допомогу та захист для себе та своєї дочки від агресивної поведінки чоловіка. **Незважаючи на те, що в законодавчій базі передбачено взаємодію між різними органами влади та заходи позасудового характеру щодо виявлення й забезпечення виконання заходів проти домашнього насильства, а медична довідка містила первинні докази, які підтверджували свідчення заявниці, у матеріалах справи відсутні вказівки на те, що було зроблено бодай щось для вирішення цього питання.**

СПРАВА «ЄРЕМІЯ ПРОТИ РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА» (EREMIA V. THE REPUBLIC OF MOLDOVA)⁶

Перша заявниця та дві її доньки поскаржилися на те, що органи влади Молдови не змогли захистити їх від **агресивної поведінки та жорстокого поводження її чоловіка та їхнього батька, офіцера поліції.**

Суд визнав порушення статті 3 (заборона нелюдського та такого, що принижує гідність, поводження) Конвенції стосовно першої заявниці в тій частині, що незважаючи на те, що **органи влади володіли інформацією про насильство, вони не вжили ефективних заходів щодо її чоловіка та не захистили її від подальшого домашнього насильства.**

⁶ Case of Eremia v. the Republic of Moldova. Application no. 3564/11. 28 May 2013. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-119968>.

Крім того, Суд визнав порушення статті 8 (право на повагу до приватного та сімейного життя) Конвенції стосовно дочок, виходячи з того, що незважаючи на згубні психологічні наслідки, які сталися через насильство батька над їхньою матір'ю в сімейному помешканні, не було вжито взагалі жодних (або вжито вкрай мало) заходів для запобігання повторенню такої поведінки.

Зрештою Суд визнав порушення статті 14 (заборона дискримінації) Конвенції разом зі статтею 3 стосовно першої заявниці, з огляду на те, що дії органів влади були не просто невиконанням або зволіканням у протидії насильству щодо неї, але неодноразово призводили до по-турання такому насильству та демонстрували своє дискримінаційне ставлення до першої заявниці як до жінки. У зв'язку із цим Суд зауважив, що висновки Спеціального доповідача Організації Об'єднаних Націй з питань насильства щодо жінок, його причин та наслідків дозволяють стверджувати, що органи влади не повною мірою оцінили серйозність та масштаб проблеми домашнього насильства в Республіці Молдова та її дискримінаційний вплив на жінок.

СПРАВА «Т.М. І К.М. ПРОТИ РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА» (T.M. AND C.M. V. THE REPUBLIC OF MOLDOVA)⁷

Перша заявниця та її донька поскаржились на те, що влада не забезпечила їм ефективний захист від домашнього насильства, зокрема своєчасне виконання обмежувального припису. Заявниці також зазначали, що зазнали дискримінації за ознакою статі, оскільки домашнє насильство стосується переважно жінок.

Суд встановив, що було порушено статтю 3 (заборона нелюдського чи такого, що принижує гідність, поведження) Конвенції. Суд також зазна-

⁷ Case of T.M. and C.M. v. the Republic of Moldova. Application no. 26608/11. 28 January 2014. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-140240>.

чив, що перша заявниця неодноразово зазнавала насильства з боку свого чоловіка та влада знала про це, однак прокурор відмовився розпочати кримінальне провадження, оскільки не вважав тілесні ушкодження першої заявниці серйозними, що свідчить про неврахування владою специфічного характеру домашнього насильства, яке не завжди призводить до фізичних травм. Крім того, процедура розгляду заяви першої заявниці про видачу обмежувального припису була затягнутою у часі, а коли кривдник відмовився виконувати судові рішення про покидання місця спільного проживання з постраждалою особою, влада не змогла забезпечити примусове його виконання, внаслідок чого перша заявниця була вимушена переїхати у притулок. Суд звернув увагу на пасивність влади в цій справі у зв'язку з тим, що до звернення з офіційною заявою постраждалої особи, влада не розпочала кримінальне провадження за фактом домашнього насильства. Беручи до уваги особливу вразливість постраждалих від домашнього насильства осіб, які часто не повідомляють про випадки такого насильства, влада повинна була перевірити, чи ситуація вимагає більш жорсткої реакції держави, і хоча б повідомити заявницю про існуючі заходи захисту.

Суд також встановив, що було порушено статтю 14 спільно зі статтею 3 Конвенції стосовно першої заявниці. Суд підкреслив, що неспроможність держави захистити жінок від домашнього насильства порушує їхнє право на рівний захист.

СПРАВА «БЕЛШАН ПРОТИ РУМУНІЇ» (BĂLȘAN V. ROMANIA)⁸

Заявниця стверджувала, що органи влади не змогли захистити її від постійного домашнього насильства та притягнути чоловіка до відповідальності, незважаючи на її численні скарги. Вона також зазначила, що толерантність органів влади до таких актів насильства змусила її відчувати свою беззахисність та безпорадність.

⁸ Case of Bălșan v. Romania. Application no. 49645/09. 23 May 2017. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-173619>.

Суд визнав порушення статті 3 (заборона нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження) Конвенції через неспроможність органів влади належним чином захистити заявницю від насильства її чоловіка та порушення статті 14 (заборона дискримінації) Конвенції, що застосовується разом зі статтею 3, оскільки насильство було гендерно-орієнтованим. Суд також зауважив, що **чоловік заявниці вчиняв стосовно неї насильство, а органи влади повинні були знати про таке насильство, з огляду на її неодноразові звернення щодо надання допомоги як до поліції, так і до судів.**

До того ж хоча в Румунії була нормативно-правова база, відповідно до якої можна подавати скарги на домашнє насильство та вимагати від органів влади захисту, чим повною мірою скористалася заявниця, органи влади не застосували відповідних правових норм для вирішення її справи. **Органи влади навіть встановили, що заявниця сама спровокувала домашнє насильство, та вважали, що воно не є достатньо серйозним, щоб підпадати під дію кримінального права. Такий підхід позбавив національну правову базу своєї мети і не відповідав міжнародним стандартам щодо НЩЖ. Дійсно, пасивність органів влади у цій справі проілюструвала дискримінаційне ставлення до заявниці як до жінки та продемонструвала брак налаштованості на врегулювання ситуацій, пов'язаних із домашнім насильством у Румунії в цілому.**

СПРАВА «БУТУРУГ ПРОТИ РУМУНІЇ» (BUTURUGĂ V. ROMANIA)⁹

Ця справа стосувалася тверджень заявниці про домашнє насильство та порушення конфіденційності / приватності електронного листування з боку її колишнього чоловіка. Заявниця скаржилась на недоліки у системі захисту постраждалих від такого виду насильства.

⁹ Case of Buturugă v. Romania. Application no. 56867/15. 11 February 2020. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-200842>.

В грудні 2013 року заявниця звернулася зі скаргою на свого чоловіка, стверджуючи, що вона є постраждалою від домашнього насильства. Окрім іншого, **заявниця вказувала, що чоловік погрожував вбити її, та надала медичну довідку з описом отриманих тілесних ушкоджень. Впродовж наступного місяця заявниця звернулася із другою скаргою у зв'язку із новими погрозами та отриманими тілесними ушкодженнями від свого чоловіка з метою змусити її відкликати свою першу скаргу.** Наприкінці січня 2014 року подружжя розлучилося. У березні 2014 року заявниця подала клопотання про проведення електронного пошуку сімейного комп'ютера, обґрунтовуючи це тим, що її колишній чоловік незаконно перевіряв її електронні акаунти, включно із її акаунтом у соціальній мережі Facebook, копіював її приватні розмови, документи та фотографії. У вересні 2014 року заявниця подала третю скаргу на порушення конфіденційності листування. У лютому 2015 року прокуратура припинила справу з тих підстав, що хоча колишній чоловік і погрожував заявниці вбивством, проте його поведінка не була достатньо серйозною, щоб її можна було визнати кримінальним злочином. Також прокуратура вирішила відхилити скаргу заявниці щодо порушення конфіденційності її листування як таку, що була подана з пропущенням встановленого законом строку. Зрештою, прокуратура прийняла рішення про накладення адміністративного штрафу у розмірі 250 євро на її колишнього чоловіка. Заявниця безуспішно оскаржувала рішення прокурора до суду першої інстанції. Більше того, 13 березня 2014 року **суд першої інстанції видав обмежувальний припис тривалістю в декілька місяців. Вона стверджувала, що поліція не виконувала цей припис, а її колишній чоловік ніколи не дотримувався його.**

Суд постановив, що було порушення статті 3 (заборона катування або нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження) та статті 8 (право на повагу до приватного та сімейного життя) Конвенції че-

рез невиконання державою позитивних зобов'язань за цими статтями. Суд зазначив, що **національні органи влади не розглянули кримінальне розслідування в аспекті конкретної проблеми домашнього насильства і тим самим не спромоглися надати належну відповідь на серйозність обставин, на які скаржилася заявниця. Розслідування фактів домашнього насильства було недосконалим, і не було розглянуто по суті скарги щодо порушення конфіденційності листування, тісно пов'язаної зі скаргою щодо насильства.** В цьому випадку, Суд зауважив, що нині кібербулінг визнається одним із видів насильства над жінками та дівчатами, і що він може мати різні форми, включно з кіберпорушенням конфіденційності, зломом комп'ютеру жертви та вилученням, поширенням і маніпуляцією даними та фотографіями, включно з особистою інформацією.

**СПРАВА «МУНТЕАНУ ПРОТИ РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА»
(MUNTEANU V. REPUBLIC OF MOLDOVA)¹⁰**

Заявники — мати та її син. Невдовзі після того, як чоловік першої заявниці втратив роботу, він почав зловживати алкоголем, став грубо поводитися із заявницею та виносити речі з помешкання, аби купити собі алкоголь. У 2007 році він жорстоко побив першу заявницю, після чого вона провела три тижні в лікарні. Насильство, як вербальне, так і фізичне, тривало й надалі. Іншого заявника також регулярно били та ображали, і він часто приходив до помешкань своїх друзів, щоб приготуватися до школи або просто відпочити від домашніх скандалів та уникнути подальших знущань. **Заявники, зокрема, скаржаться на те, що органи влади не запобігли насильству з боку чоловіка першої заявниці і, проігнорувавши вимоги щодо забезпечення виконання захисного припису, призвели до появи в кривдника почуття безкарності. Вони також скаржаться на дискримінацію щодо жінок із боку органів влади.**

¹⁰ Case of Munteanu v. Republic of Moldova. Application no. 34168/11. 26 May 2020.
URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-202554>.

Суд визнав, що влада Республіки Молдова не виконала належним чином своє позитивне зобов'язання щодо запобігання реальної чи безпосередньої загрози домашнього насильства, що стало наслідком порушення статті 3 (заборона катування або нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження) Конвенції. Встановлено, що не зважаючи на багаторазові прийняті скарги та захисні приписи, **влада зробила замало для ефективного захисту заявників від постійного ризику насильства, який ставав все більш очевидним після кожного випадку жорстокого поводження та порушення захисного припису. Накладений за порушення одного із захисних приписів штраф та профілактичні бесіди з кривдником явно не вплинули на його поведінку. Суд звернув увагу також на те, що влада застосувала захисний припис, відповідно до якого зобов'язала саме заявницю покинути домівку, а потім частково звинуватила її в тому, що вона спровокувала насильство тим, що не покинула спільне місце проживання.**

Суд також визнав порушення статті 14 (заборона дискримінації) Конвенції разом зі статтею 3: він зазначив, що від домашнього насильства страждають здебільшого жінки, а загальне ставлення місцевої влади — наприклад, те, як поведуться з жінками в поліцейських дільницях, коли вони повідомляють про домашнє насильство, та судова пасивність щодо забезпечення ефективного захисту постраждалої особи, створили сприятливу для цього атмосферу. Суд відмітив, що заявниця подала офіційні скарги на поліцейських та соціальних працівників щодо їх несерйозного ставлення до її скарг, намагання переконати її примиритися з кривдником та зберегти сім'ю, часткового звинувачення її у провокації домашнього насильства. Ці та інші факти переконали Суд, що дії влади були поблажливими щодо домашнього насильства та відображали дискримінаційне ставлення до заявниці як жінки.

Дода ток 4

ВИТЯГ ІЗ ПОСТАНОВИ КМУ №658 ВІД 22.08.2018 ЩОДО ОСОБЛ ИВОСТЕЙ ВЗАЄМОДІЇ УПОВНОВАЖЕНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ОРГАНІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ ЗА ПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Суб'єкт, з яким взаємодіє	Підстава взаємодії	Напрямок взаємодії	Строк	Шлях взаємодії
Уповноважена посадова особа місцевих органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування	звернення особи, яка заявляє, що постраждала від насильства, та/або її законного представника, у разі наявності обґрунтованої підозри вчинення насильства та після підтвердження такого факту шляхом проведення перевірки з урахуванням результатів оцінки ризиків	інформування	не пізніше однієї доби	за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти
	якщо постраждалою від насильства особою або кривдником є недієздатна особа або особа, цивільна дієздатність якої обмежена	інформування	протягом доби	за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти
		залучення до відвідування за місцем проживання та до перевірки інформації про факт вчинення насильства стосовно		-
	звернення особи, яка заявляє про факт насильства стосовно іншої особи, та у разі наявності обґрунтованої підозри вчинення насильства після підтвердження такого факту шляхом проведення перевірки відповідної інформації та оцінки ризиків	інформування	протягом доби	за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти
надходження інформації від інших суб'єктів щодо отримання заяви чи повідомлення про вчинення насильства, та у разі наявності обґрунтованої підозри вчинення насильства після підтвердження такого факту шляхом проведення перевірки відповідної інформації та оцінки ризиків	інформування	протягом доби	за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти	

Суб'єкт, з яким взаємодіє	Підстава взаємодії	Напрямок взаємодії	Строк	Шлях взаємодії
	отримання повідомлення від суду про видачу або продовження обмежувального припису кривднику, ухвалення рішення суду про направлення кривдника на проходження програми для кривдників відповідно до статті 39 Кодексу України про адміністративні правопорушення.	інформування	протягом доби	за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти
	надходження від уповноважених осіб письмового повідомлення про неприбуття кривдника для проходження програми для кривдників або ухилення від проходження програми без поважних причин	вжиття заходів для належного реагування на такі факти та притягнення кривдника до відповідальності згідно із законодавством	-	-
	надходження інформації від суб'єктів щодо отримання заяви чи повідомлення про факт насильства стосовно недездатної особи чи особи, дієздатність якої обмежена, або за її участю			
Заклади охорони здоров'я	для організації надання медичної допомоги постраждалій особі (у разі потреби) залежно від її стану	виклик бригади екстреної (швидкої) медичної допомоги	-	-
		інформування відповідного закладу охорони здоров'я	-	-
Центр соціальних служб, центр соціально-психологічної допомоги, притулок для постраждалих осіб, мобільна бригада соціально-психологічної допомоги постраждалим особам тощо	для невідкладного надання психологічної допомоги	інформування	-	-
	для невідкладного надання психологічної допомоги	виклик психолога	-	-
	у разі потреби	направлення до притулку для постраждалих осіб або іншого закладу, що надає послугу притулку	-	Форма направлення Наказ Мінсоцполітики №1037 від 03.07.2019
	у випадку, якщо постраждалою від насильства особою або кривдником є недездатна особа або особа, цивільна дієздатність якої обмежена	залучення до виїзду на місце події (за можливості)		

Суб'єкт, з яким взаємодіє

Підстава взаємодії

Напрямок взаємодії

Строк

Шлях взаємодії

звернення особи, яка заявляє про факт насильства стосовно іншої особи, або надходження інформації від інших суб'єктів щодо тримання заяви чи повідомлення про вчинення насильства

Служба у справах дітей

у випадку, якщо постраждалою від насильства або кривдником є дитина або постраждала особа звернулася разом із дитиною

інформування

не пізніше однієї доби

за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти

КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ

ЗАХИСТ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

ОБМЕЖУВАЛЬНИЙ ПРИПИС

ВИДАЄТЬСЯ СУДОМ
протягом 72 годин
після надходження заяви

СТРОКОМ ВІД 1 ДО 6 МІСЯЦІВ
додатково може бути продовжений
на строк не більше ніж на 6 місяців

ЗАЯВА ДО СУДУ

- найменування суду, до якого подається заява
- ім'я (ПІБ) заявника (а також ім'я (ПІБ) дитини або недієздатної особи, якщо заява подається в їхніх інтересах), контактні дані
- ім'я (ПІБ) кривдника, його місце проживання чи перебування, номер телефону та адреса електронної пошти, якщо такі відомі
- обставини, що свідчать про необхідність видачі судом обмежувального припису, та докази, що їх підтверджують (за наявності)

ДО ЯКОГО СУДУ

- за місцем проживання (перебування)
- за місцезнаходженням закладу підтримки постраждалих осіб у разі перебування у такому закладі

СУДОВІ ВИТРАТИ

- без сплати судового збору
- за необхідності надається безоплатна вторинна правова допомога, у тому числі представництво інтересів у суді

[0 800 213 103]

№	Назва ресурсу	Посилання	QR-код
1.	Інформація Національної соціальної сервісної служби щодо спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб за регіонами	https://nssu.gov.ua/do-mashnye-nasilstvo/specializovani-sluzhbi-pidtrimki	
2.	Національна гаряча лінія із запобігання домашньому насильству, торгівлі людьми та ґендерної дискримінації за номером 0 800 500 335 або 116 123	https://la-strada.org.ua/garyachi-liniyi	
3.	Урядова «гаряча» лінія з питань протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей за номером телефону 15-47	https://1547.ukc.gov.ua/	
4.	Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі: науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України	https://bit.ly/3MBU2AA	
5.	Інформація Нацсоцслужби в Україні щодо кількості спеціалізованих служб підтримки осіб, постраждалих від домашнього насильства	https://nssu.gov.ua/storage/app/sites/22/Specustanovy/A%20FILES/table-11.pdf	
6.	Мапа служб допомоги на сайті МВС України	https://mvs.gov.ua/map-departments	
7.	Настільні ігри, які можуть використовуватись в процесі профілактичних заходів.	https://volunteer.kiev.ua/publikaciyi#galleriy-8	

8.	Ресурси для загальної профілактики	https://volunteer.kiev.ua/publikaciyi	
9.	Виставка «Річ у тім» в рамках інформаційно-просвітницької кампанії «Розірви коло»	https://bit.ly/3MKki7N	
10.	Виставка «Річ у тім 2.0» в рамках інформаційно-просвітницької кампанії «Розірви коло»	https://richutim2021.rozirvykolo.org/	
11.	Сайт інформаційної кампанії «Розірви коло»	https://rozirvykolo.org/	
12.	Інтерактивна мапа допомоги постраждалим особам в залежності від регіону їх проживання	https://rozirvykolo.org/map-of-support/	
13.	Рішення ЄСПЛ «Левчук проти України»	https://rm.coe.int/case-of-levchuk-v-ukraine-in-ukrainian-upd/16809fdc12	
14.	Огляд рішення ЄСПЛ «Івашків проти України»	http://bit.ly/30FrX7Z	

15.	Мобільний додаток «Перекладач ЖМ»	https://bit.ly/3O37Nd4	
16.	Мапа доступності центрів та бюро правової допомоги під час війни	https://bit.ly/3HpydDI	
17.	Контакти мобільних бригад соціально-психологічної допомоги	https://rozirvykolo.org/map-of-support/	
18.	Чат-бот у Telegram «Дитина не сама» (@dytyna_ne_sama_bot)	https://t.me/dytyna_ne_sama_bot	
19.	Чат-бот #ДійПротиНасильства	https://t.me/police_helpbot	
20.	Чат-бот «Правова допомога протидії насильству»	https://t.me/Non-Violence_Bot	
21.	Методичні рекомендації щодо організації роботи з дітьми за методикою «Зелена кімната»	https://bit.ly/3xpsCIH	

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Актуальні проблеми протидії домашньому насильству : навчальний посібник / А. Б. Блага, О. С. Тунтула, О. О. Кочемировська ; за заг. ред. А. Б. Благої. — Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. — 208 с.
2. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М.І. Хавронюка. — К.:Ваїте, 2019. — 288 с.
3. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами, відкрита для підпису в Стамбулі (Туреччина) 11 травня 2011 р. та пояснювальна доповідь. URL: https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680093d9e&fbclid=IwAR3vn_1os92y0zaKf7tlHpkx5uK6fmlIVeVnDpkhJI90sF4ym_Ti-z0BXc.
4. Методичні рекомендації щодо організації роботи з дітьми за методикою «Зелена кімната» для слідчих та ювенальних поліцейських. — Київ, 2021. — 48 с.
5. Питання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2021 року № 145. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-2021-%D0%BF#Text>.
6. Порядок розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України: наказ МВС України від 15.11.2017 № 930. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17#Text>.
7. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо захисту дітей від сексуальних зловживань та сексуальної експлуатації: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2334-19>.
8. Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах: Постанова Кабінету Міністрів України від 01 червня 2020 року № 585. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-%D0%BF#Text>.
9. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.
10. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: Постанова Кабінету міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>.
11. Про затвердження Типового положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі: Постанова Кабінету міністрів України від 22 серпня 2018 року №655. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/655-2018-%D0%BF#Text>.
12. Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 01 серпня 2018 р. № 654. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18#Text>.
13. Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 25 лютого 2019 року №124. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0270-19#Text>.
14. Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства: Наказ Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України від 13 березня 2019 року №369/180. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19#Text>.
15. Про затвердження форм документів, із яких формується особова справа постраждалої особи, влаштованої до притулку для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі: Наказ Міністерства соціальної політики України від 03 липня 2019 року №1037. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0772-19#Text>.
16. Путівник координатора заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Практичний посібник / за заг. ред. А. Б. Благої. — К. : ФОП Клименко, 2020. — С. 33–35.
17. Путівник уповноважених осіб/відповідальних працівників місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Практичний посібник /за заг. ред. А.Б. Блага — К.: ФОП Клименко, 2020. — 104 с.
18. Сайт інформаційної кампанії «Розірви Коло». URL: <https://rozirvykolo.org/>.

Навчальне видання

Авторський колектив:

С.В. Альошкін, К.Л. Бойчук, О.В. Даценко, О.В. Ковальова

РОЛЬ І ЗАВДАННЯ ПОЛІЦІЇ В МІСЦЕВІЙ
СИСТЕМІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ
ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Редактор_____

Підписано до друку_____

